

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici arguento ... ubi multa de ultimi ...

**Camargo, Ignacio de
[S.I.], 1702**

Controversia X. Lex Dei reflexa, aut consequens hominum opiniones, ad quam Recentiores Probabilistæ recurrent pro nostris argumentis solvendis, plurimis titulis fictitia, & impossibilis evidenter ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

minoris sit faciendus, quām homo præcipiens nobis nomine ipsius Dei.

136. Tandem super hæc omnia ex principiis firmissimis à nobis præsuppositis, destructo pariter principio prodigioso de insufficienti legis promulgatione, quod est basis totius Probabilismi, regula Recentiorum, quam improbamus, illius apparet evidenter falsa, nullo vel apparenti tergiversandi loco relatio. Nam dubium de intrinseca, atque directa actionis honestate, est dubium de existentia legis divina antecedentis, atque directæ, ut est apud omnes computum. Ergo quisquis nō refugit cum simili dubio operari, sponte subit proximum periculum, & omnimodam contingentia transgrediendi re ipsa legem Dei. Id verò non est querere sincero corde legem ipsam divinam, sed illam potius irridere, ac contemnere, ut nemo negare audeat. Quid ergo potest operantem juvare recursus ad principium reflexum de possessione libertatis in dubio, nisi ut concludat veram libertatem honeste contemnendi legem Dei; qua conclusione nihil horribilium, nihil insa-

niā, ac blasphemiam plenius?

137. Nunc ergo vide, Lector, & attentè considera, quibus auctoritatibus, rationisque momentis innitatur principium celeberrimum de possessione libertatis in dubiis, ex quo Neoterici Probabilistæ evidentem conficiunt demonstrationem, qua benignam suam sententiam reddat ut minimum certam moraliter, & nostram improbabilem ab intrinseco; ita enim loqui solent.

138. At hic fortè querat aliquis, contra quam legem agat, qui operatur in dubio de intrinseca, ac directa actionis honestate? Nam quisquis peccat, violat aliquam legem: sàpè verò contingat, ut actio non sit mala re ipsa, adeoque, ut neque ulla particulari lege prohibetur. Sed hoc non habet in hypothesi nostra speciale difficultatem, sed communem, & omnibus expediendam in eo, qui operatur in dubio pratico, aut cum conscientia erronea vincibili, qui certò peccat in utroque casu. Quid ergo sit absolute dicendum, apparebit ex proxima Controversia, & alibi latius tractatur.

CONTROVERSIA DECIMA.

Lex Dei teflexa, aut consequens hominum opiniones, & sensa; ad quam Recentiores Probabilistæ recurrent pro nostris argumentis solvendis, plurimis titulis fictitia, & impossibilis evidenter ostenditur.

1. **H**oc est tertium, & ultimum ex tribus memoratis celeberrimis benignæ sententiae principiis, quod ex duobus aliis necessariò resultat; immò videtur ad ipsa præsupponi, aut in eisdem potius intimè includi, velut tota compago, aut anima Probabilismi. Id porrò evidens apud omnes est, hoc unum si deficiat, aut dissolvatur, totam artificiosam, atque mirabilem Probabilismi machinam dissolvi, & in fumum, & auras evanescere.

AR-

ARTICULUS I.

Lex illa gratis à Terillo conficta ex sua ipsa novitate refellitur;
ubi ad reliqua etiam Probabilistarum principia fit gene-
ralis quadam, & notanda reflexio.

§. I.

Quid prefata lex sit, & in quem
finem adinventa?

2. Regula honestatis moralis. ut
sapè jam notavimus, & ex-
posuimus, altera est objectiva, atque
ad eō extrinseca nobis, & remotè se
habens ad operationem moralem;
altera verò intrinseca, ac formalis,
sive proxima, sive remota. Hac at-
tamen, si propriè, & rigorosius lo-
qui velimus, non regula simpliciter,
sed propositio tantum, vel applica-
tio regulæ dici deberet. Sed quia jam
usus communis habet, ut & hæc re-
gula absolute dicatur, ne detineamur
vocali dissidio, illam nos etiam re-
gulam hucusque diximus, & deinceps quoque dicemus.

3. Regula igitur objectiva ex
proprio suo, ac peculiari munere
habet inclinare, movere, atque diri-
gere ad operationem sibi cōformem,
ad eō rectam, ut proposita scilicet,
& applicata per cognitionem ipsius
operatoris; qui scilicet intendens in
ipsam regulam, debet actionem suam
ad illam conformare, & exigere,
alioqui non recte, sed male operatu-
rus. Exemplum est simillimum in
materiali regula, aut exemplari ex-
tero, quod artifex sibi proponit,
ut in ipsum intentus recte operetur
in externa materia, opus videlicet
artificiosum conformando cum ipsa
regula, aut exemplari sibi proposito.

4. Hæc cùm sint certa, & om-
nibus comperta, nullus hucusque
noverat, vel cogitaverat regulam
operatori reflexam, subsequentem,
ac posteriorem ad notitiam ipsius
operatoris de rectitudine operationis.
Enim verò, cum regula sit princi-

pium extrinsecum, mediā notitiā,
aut cognitione sui influens morali-
ter in operationem, perinde omnino
videtur esse adstruere regulam ali-
quam posteriorem ad cognitionem,
per quam operatio dirigitur, ac si
quis statueret aliquid principium,
aut causam posteriorem effectu, vel
ipsius causalitate. Finge alioqui
exemplar, aut regulam externam
supponētem in mente artificis opus
ipsum artificiosum jam conceptum,
aut delineatum: ridiculum esset fig-
mentum, quippe regula illa naturā
suā forer inepta, ut moveret ad ope-
ris rectitudinem, adeoque nihil esset
minus, quam regula,

5. Nihilominus tamen Terillus,
cùm vel invitus non posset non vide-
re, nullam moralem operationem
procedentem ex opinione æquè, aut
minus probabili de ipsius honestate,
evasuram formaliter honestam, si
nulla forer alia regula prima (id est,
lex, aut voluntas Dei) præter illam,
quæ nostras opiniones præcedit, &
disponit de rebus secundum se: nam
actionis honestas tota desumitur ex
conformitate ad primam regulam
honestatis moralis: opinio verò illa
æquè, aut minus probabilis operan-
ti, forte non applicat regulam pri-
mam, immo, si minus probabilis
est, verosimilius est, quod non ap-
plicet; unde, qui tali opinione uti-
tur, judicare non potest, opera-
tionem suam esse conformem prædicatæ
regulæ, adeoque nec honestam for-
maliter: quo sit tandem, ut nun-
quam licitus sit usus opinionis direc-
tæ æquè, aut minus probabilis
operanti, indeque tota corruat Pro-
babilismi fabrica.

6. Hæc, inquam, cùm Terillus
non posset non videre (sunt enim per-

F. 2. se

se ipsa evidentissima) novam, & incredibilem cogitavit cogitationem, qua labente omnino Probabilis-
mum iterum asserere posset. Duas ergo distinxit leges, seu voluntates: alteram, quam omnes agnoscimus, disponentem de rebus secundum se antecedenter ad judicia nostra, & independenter ab illis, quam ipse appellat legem primariam, directam, & antecedentem, atque per se existentem in Deo: alteram vero, quam vocat secundariam, reflexam, subsequentem, & non per se, sed per accidens tantum existentem, quae scilicet disponat de rebus non secundum se inspectis, sed prout subsunt alicui accidentali circumstantiae, etiam à Deo non intentæ, nec volitæ, nimurum ex suppositione alicujus iudicii, vel opinionis nostræ probabilis, etiam si falsa re ipsa sit, & erret circa legem directam, dicendo malum bonum, aut bonum malum; immo, licet opinio nostra non sit, nec in nostro intellectu subjectivæ, sed in alio tantum existat: quin insuper (quod omnem admirationem superat), etiam si opinio contraria, & vera existat actu in intellectu nostro. Nam ex suppositione opinionis ejusmodi, etiam alienæ, jam Deus secundum Terillum revocat, ac relaxat legem suam directam, antecedentemque, & desinit præcipere, aut prohibere id ipsum, quod antecedenter præcipiebat, aut prohibebat: quin immo sæpè præcipit, aut prohibet oppositum, quoties scilicet hoc affirmat aliqua opinio probabilis, & falsa.

7. Legem hanc subsequentem, ac reflexam directæ, atque primariæ relaxativam non tantum statuit Terillus pro casu, quo conscientia formata sit ex opinione aliqua re ipsa falsa, attamen verè, licet minus probabili in sensu benignæ sententiae; sed etiam (quod horrendum dictu est, & in quo nemo, quem sciam ego, ausus est Terillo subscribere) universaliter, ac sine restrictione, pro om-

ni eventu, quo conscientia formetur ex errore quocunque etiam vincibili, atque culpabili: *Universaliter lo-
quendo* (inquit) *ultimum conscientie
dictamen est verum, & evidens, etiam
quando homo operatur ex mera igno-
rancia vincibili*. Ex qua generali asseritione hanc conclusionem infert statim: *Voluntas conformis dictami-
ni conscientie, etiam vincibiliter er-
rantis, conformatur cum aliqua Dei
voluntate, saltem per accidens obli-
gante, aut consilente*. Et hanc ipsam doctrinam Terillus in utroque suo Opere non semel, aut iterum tradit, sed passim reperit, & inculcat, ut valde commendabilem, ac necessariam pro suo propugnando Probabilismo.

8. Itaque secundum Terillum, quoties Judæus, exempli gratia, obcæcarissimus, & obstinatissimus firmiter apud se concludit per summam pertinaciam, & impietatem, Christum fuisse blasphemum, ac seductorem, adedque sibi merito execrandum, hoc ipsius dictamen est absolute verum, & evidens, & ex illius suppositione jam Deus ipsi consulit, aut jubet, ut Christum detestetur, atque contemnat. Et hæc doctrina (Terillo judice, & rectissimè quidem judicante) est non solum conducens, sed, & penitus necessaria ad benignam sententiam sustinendam. Admiranda sanè Theologia, & Ecclesiæ Catholicae penitus necessaria! O Deus meus, & Magister meus! Hæc est doctrina illa, quam nisi tu docuisses Ecclesiam tuam, illam per unum sæculum deseruisses? Ita jam docetur hodie, & auditur, & creditur ab innumeris! O tempora nostra infelicia!

Veruntamen hæc dogmata, animadversione dignissima sufficiat modò leviter insinuasse, & ad proprium locum remittere; postulant enim serium, ac diligens examen, quod ad tertiam partem spectat, ubi benignæ Recentiorum Theologiæ hæc, & alia quæ amplura consecraria-

fi-

similia fusè, & exactè prosequenda sunt.

9. Nunc ergo legem, seu voluntatem Dei, consequentem, atque reflexam ideò in hypothesi controversia nostræ adstruere Terillus coætus est, ut præmittebamus, quia ejusmodi lege non posita, nequit operatio moralis conformari formaliter cum aliqua voluntate divina, proindeque nec esse recta formaliter; cuius rationem claram, & facilem, tum hic, tum alibi, sèpè reddidimus.

10. Hac verò lege, seu voluntate posita, jam optimè intelligitur, inquit Terillus, quomodo proxima conscientiæ regula, & actio ipsa per illam regulata, conformetur formaliter cum prima regula, nimirum cum hac ipsa voluntate, seu lege Dei reflexa, & consequenti, quæ ex prædicta suppositione opinionis directè æquè, aut minus probabilis, necessariò in Deo resultat; Deus enim ex illa suppositione statim approbat, indulget, aut consulit, ut bonum, & honestum moraliter, id ipsum, quod per legem directam antecedenter prohibebat, ut malum: & hæc ipsa voluntas consequens Dei non modò probabiliter, sed etiam evidenter cognoscitur ab operante, quippe qui certò, & evidenter novit ex principiis reflexi Probabilismi, omne opus, de cuius honestate directa, circunfertur aliqua opinio, etiam minus probabilis operanti, esse prudenter, & honestè eligibile, adeòque placens Deo, & conforme cum aliqua divina voluntate.

Hæc est lex Dei reflexa non certè à Deo, sed à Terillo condita, & ideo ante Terillum hominibus semper abscondita, quæ utinam in lucem nunquam prodijisset. Erravi. Utinam prodijisset in lucem statim, ac infaustè concepta, atque sub densa reflexionum caligine à suo aucto- re genita est. Utique non vixisset, nec fefelleret.

§. II.

Lex Terilli reflexa nullo prorsus auctoritatis, rationis ve momento subsistit, sed evidenter pugnat cum certa, atque communi Theologorum omnium doctrina.

11. **A**lioqui, si fallimur, aut fallimus, prodat Terillus nobis, aut Recentior alius pro ipso, vel unum saltem antiquum, aut modernum clari, aut obscuri nominis Theologum, qui memoratam legem existentem in Deo, non dico expresserit, vel affirmaverit, sed vel leviter quidem aliquando meminerit.

Porrò Terillus ipse nullū omnino protulit: in quo laudanda quidem hominis ingenuitas, sed animositas, ut levissimè dixero, supra modum planè miranda. Ecquis enim non merito formidaret in re tanti momenti, tantoque periculo plena, primus, ac sine duce, viam ingredi novam, & quæ nullius antea fuisse temerata vestigio?

12. At fortè dicat aliquis, Theologos Terillo priores, etiam si non expresserint, aut affirmaverint legem reflexam Dei, nullibi tamen illam negasse, nec aliquid aliquando docuisse, quod cum illa stare non posse: quare implicitè saltem, & exerceite, censi debent illam approbasse, & ut notum principium supposuisse.

Sed hoc in primis gratis, ac sine ullo fundamento dicitur: nam vel silentium in re adeò obvia, & quæ in moralibus passim occurrat, satis ostendit, Theologos omnes præfata legem non agnoscere, sed commentiam omnino esse velut rem exploratam supposuisse; cur enim illam nunquam exprimerent, aut saltem leviter adumbrarent, ut passim exprimunt veram Dei legem omnibus notam, & exploratam?

13. Præterea falsum est, ut quod maximè, Theologos Terillo anti-

quio-

quiōres: immō, ut mirere magis, Theologos omnes, etiam posteriores (ne ipso quidem Terillo excepto) nihil unquam docuisse, quod cum lege reflexa cohaerere nō possit. Nam Theologos omnes antiquos, & modernos, etiam Terillum ipsum sūi non memorem, passim supponere, atque docere, tanquam exploratum, ac certum, legem primariam, seu directam Dei, permanere re ipsa, & habere de se vim obligandi, non obstante, quōd detur aliqua opinio, quantuncunque probabilis, falsō negans ejusdem legis existentiam, vel extensionem, ostensum est controversia sexta, præsertim art. 4. argumentis multis, & claris, quæ iteranda modō non sunt. Et quis precor id potest non docere, aut de eo aliquando dubitare?

Terili q.
ss. de cōsc.
n. 13.

Hæc verò communis, ac certa Theologorum omnium doctrina, utique non cohaeret, sed evidenter pugnat cum lege reflexa Terilli, quando quidem lex ista, Terillo ipso expreſſe fatente, quin etiam ex professo probante, contradictriorē opponitur legi directæ circa eādem actionem, ideoque, dum altera existit, alteram repugnare necessum est. Patet ergo, reflexam Terilli legem neminem Theologorum suffragatorem, sed omnes, nullo excepto, adversarios habere præter Terillum ipsum, ejus auctorem, apertè tamen sibi contrarium, quique simul eandem & affirmet, & neget.

14. Sed scire jam cupies, quibus saltem rationibus Terillus tandem convictus sit, ut auderet invehere primus, ac sine exemplo, doctrinam usque adē difficilem, & communis Theologiae repugnantem? Vis, dicam breviter? Nullis omnino. Alioqui, si non tibi credibile videatur, nolo mihi violentam fidem adhibeas. Credes saltem opinor Terillo ipsi, postquam ipsum perlegeris, duobus præsertim in locis, ubi legem suam reflexam ex professo tradit, & explicat, nempè q. 11. de Consc.

proba. n. 11. & q. 28. à n. 12. utrobi- que nanque reperies, Terillum nihil ultra morari, quam ut, proposita distinctione sua de duplice lege divina, per se, & per accidens existente, seu (quod eodem redit) directa, atque reflexa (quas easdem alibi sāpē multis aliis nominibus suprajam expreſſis designat), terminos duntaxat exponat, & quid utraque sit, exēmplo producto, declarat: & quasi rem dixisset per se notam, & de qua nemini dubitare liceret, statim pergit, admonito Lectore, *Hæc distincō, ut poe summi momenti omnino p̄ oculis est habenda.*

15. Jam verò quis cordatus, & prudenter consulens sibi, recipere non timeat in negotio æternæ salutis; immō quis dubitet incunctanter absque ulteriori examine contemne re doctrinam adē peregrinam, ac novam, omni destitutam suffragio, & nullis fulcitat rationibus, quin, & communi omnium Theologorum doctrinæ apertissimè repugnantem? Non hīc multis est opus: res ipsa clamat. Profectò, si à doctrinis similibus cavere nobis non debemus, frustrè nos admonuisse videtur Apostolus, dum denuntiavit, *Doctrinis variis, & peregrinis nolite adduci: quid nanque per doctrinas peregrinas significare voluit, nisi (interpretē Theophilacto) doctrinas aberrantes ab schola, & quasi domicilio veritatis? Quæ verò longius aberrare potest, quam, quæ à communi omnium Theologia exorbitat?*

§. III.

*Reflexio generalis magnopere no-
tanda ad principia moderni
Probabilismi.*

16. **V**erū, quia tanta hæc no-
vitas acceptio, in quam
incidimus, non est specialis, propria-
te nota doctrinæ istius, quam refel-
limus modò; sed generalis potius,
atque communis aliis principiis
Pro-

Terilli ibi
illo n. 11.

Theophili
iac. in eum
locum.

Ad Habi-
tum
13.

Probabilismi, illis præcipiū, quæ à Recentioribus confidentiū circunferuntur, tanquam fundamenta potissima, ac penitus irrefragabilia, ex quibus suam benignam sententiam, evidenter passim demonstrent: opera præmium sit, haec occasione data, parumper immorari per brevem aliquam digressionem, & generaliter aliquādō reflectere supra novitatem ejusmodi; est enim proculdubio valde notanda, & magnopere faciens ad præcipuum nostrum propositum.

17. Potissima vero principia, quibus recens innititur Probabilismus, ea sunt, quæ hucusque digessimus, & diligenter examinavimus. Quādā sint verò cuncta recentia, veterumque Doctorum destituta suffragio, immò etiam prorsus contraria principiis in Theologia receptissimis, suis in locis sigillatim ostendimus. Porro nullum ipsorum antecessisse Probabilismū, sed simul cum eodem, immò etiam post ipsum, omnia adinventa esse, etiam contradicentibus multis ex celebrioribus Probabilistis, demonstrandum à nobis est argumentis, ac testimoniis penitus irrefragabilibus.

18. Adde, quod illud maximum principium principiorum de insufficiēti legis promulgatione, in quod cetera omnia resolvuntur (sicut, & hoc de lege reflexa, quod præ manibus nunc habemus) nūquādā ante Terillum fuerat auditum, sed potius doctrina contraria, tanquam omnino certa, & ultra omnem controversiam posita, à sacerulis habita, est; & quod est mirabilius, habetur etiam nunc, passimque extra illam, quæstionem traditur, & supponitur, etiam ab omnibus recentissimis Probabilistis, aperte sibi, & sacerdotiis contradicentibus ex quadam, ut videtur, inevitabili necessitate, quam faciunt hinc studium longè maximum benignæ sententiæ tuendæ, illinc invita virtus veritatis ipso naturæ lumine notæ. Sed & Terillum ipsum ejus principii auctorem, & invento-

rem, etiam dum tractat quæstionem ipsam, quam primus ipse invexit, & disputavit, in eandem apertam contradictionem impingere, ibidem etiam demonstrandum est.

19. Invaluit fateor nimis Probabilismus apud homines à fine saeculi sexti decimi, quo natus est, quia nimium hominibus placuit, utpote ipsorum desideriis maximè accommodatus, & pariter, quia illi, quibus displicuit, eundem apud se contemperunt, & ipsi propterea resistere à principio non curaverint, neque alieno periculo, quantum oportuisset, timuerunt. Sed, quia possessio regni jure non parti raro solet esse diuturna, & vix, aut, ne vix quidem, aliquando pacifica, cæperunt brevi insurgere Theologi graves, & eruditii, qui latè dominantem probabilismū, acerrimè insectati sunt, multis, ac validissimis argumentis, tum ab auctoritate, tum à ratione falsitatem ipsius demonstrantes.

20. Cum igitur augeretur in dies numerus, & auctoritas insectatorum Probabilismi, cùmque fortissimè Probabilistas urgerent, quod leviter, & ultrò recessissent à solida, & antiqua Theologia, ut doctrinam inherenter in re summi momenti non modò novam, ac inauditam, verū etiam nimis infirmam, & nullis intentem solidis Philosophiæ, ac Theologie principiis, coacti demum Probabilistæ sunt in suam benignam sententiam tandem aliquando reflectere: eam, verò maturius, & attenius considerantes, invenerunt in regni solio vix alio jure, quādā vulgari quodam plausu, & acclamacione, sedentem, prope modum inerniæ, casuque pronam, & nullis undique sibi imminentibus adversariorum oppugnationibus parem.

21. Ut ergo Probabilismi sui periculo de propinquō impendi Recentiores pro viribus obviam irent, nihil nō tentaverunt eorum quidam eruditiores, ac subtiliores, quo benignam suam sententiam undique co-

mu-

munirent, atque firmarent, contra imminentes tot, tantorumque adversorum insurgentium insultus. Ceterum, cum in pagina Sacra, & in SS. Ecclesiæ Doctoribus, in antiquis, atque receptis solidæ Theologæ principiis, nihil præsidii invenerint, toti se demum ad ingenia sua, subtilitatesque converterunt, ut non nisi novum effingerent novæ benignitatis artificium, de quo verissimè dicere posse, *Factura artificium totum est.*

Ofe. 13.

22. Nam ex propriis ingeniis quid proferrent, nisi appareret quasdam, inanesque ratiocinationes magnam præferentes acuminis speciem, nihil tamen soliditatis? Quid nisi artificiosas, ac subtileas quasdam argutias labyrinthis reflexionum nexibus difficiles, & implicatissimas, quibus de se conspicuam, veritatem absconderent? Denique quid producerent è penu suo homines, nisi mandata, & doctrinas hominum, quibus Dominus negat coli se velle, *Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum?* Sapienter utique, vel Stoicus, de quibusdam similibus scriptis ajebat olim,

Sene. epif. 65.

Quadam scripta clarum tantum habent nomen: cetera exsangua sunt. Instituunt, disputant, cavillantur; sed non faciunt animum, quia non habent. Diceres, si licuisset legere, hominum Recentiorum libros legisse.

23. Porro argumenta, quæ produxerunt, alia non sunt, quam ea, quorum potissima jam expendimus: reliqua verò levioris momenti mox etiam expendenda sunt; neque enim aliquid omittemus, quod pro benigna sententia faciat. Illa tamen Probabilistæ absque omni prorsus formidine, passim jaçant, & efferunt, veluti principia certissima, ex quibus benignam sententiam facile, & evidenter mundo demonstrent, evidentiâ non utique morali tantum, sed physicâ, si superis placet, aut etiam juxta alios (nec paucos) metaphysicâ. Unde sententiam nostram

(& consequenter quidem, quanvis alioqui nimis, & ultra omnem modum inconsequenter) neque probabilem dicere dignantur, illi præferunt, qui subtilius disputant, & sua intimius principia callent.

Ceterum qualia re ipsa sint argumenta, & principia Recentiorum, & patere jam fecimus, & faciemus adhuc deinceps. Novitatem eorum modò notamus, quam satis etiam clare ob oculos Lectoris constitui-mus. Porro non fabulas temerè confitas, non inanes quosdam rumores, quorum plurimi passim sparguntur in vulgus, sed facta notoria narravimus; quæ præterea in secunda parte latè, atque distinctissimè demonstrati sumus, ut nemo, nisi nimis sponte inanibus fabellis decipiatur.

24. Ex novitate verò prædicta sic in præsenti arguere licet. Si error: vel modicus, in principiis, (ut Philosophus dixit, & ex illo non solum annotavit D. Angelicus) sit in consequentibus maximus, facile quisque videat, qualis posit opinio esse, quam ex nullo principio antiquo, noto, certo, aut communi, sed ex principiis tantum à se ipsis inventis post ipsam conclusionem suscep-tam, adeoque non prioribus, sed posterioribus conclusione ipsa, colligunt ipsius Auctores; quibus, id accedit, quod de quibusdam olim acutè observavit Bernardus, *Quidam prius judicant, & postea probant:* quasi qui jaceret fabricæ fundamen-ta post consummatam fabricam ipsam: miram sanè inveniret ædificandi artem, mirumque ædificium con-structu-eret.

25. Accedit, quod principia Probabilistæ non solum nova sunt, ipsoque posteriora, & quod consequens est, antiquis omnibus firmis, atque receptis Theologæ principiis aduersa; sed neque sunt communia, ut ostendimus, vel ex ipsis Recentioribus Probabilistis, apud quos nec in ipsa conclusione, neque in ipsis sensu, neque in modo, quo pro-

Aristoteles
Cælo. ix.
33.
D. Tho. de
Ente, & ef-
fen. int. &
in opul. et
utur. c.

Bernardus
epif. 19.

propugnatur, uniformis consensio est, sed magna, & mira dicendi varietas, ut satis constat, vel ex hac tenuis dictis, & ex dicendis postea manifestius constabit.

26. Quid igitur dicemus de benigna sententia Recentiorum post totum ipsorum laborem, post tot operosa molimina, post tot artificiosas, subtileisque inventiones ex cogitatas, ut illam undique communirent, adversus imminentes op pugnationes? Utique dicemus, quod diximus, nullos magis, quam ipsos Recentiores sententiae sua nimiam falsitatem, debilitatem, & egestatem utcunque ante neglectam, ac latenter, conspiquam, ac patentem mundo fecisse.

27. Enim vero quid illa opinione falsius, quam ipsius jurati, & longe studiosissimi patroni, post improbum studium, post longam, ac diutinam inquisitionem, post nihil non tentatum, & inventum, ut eam pugnacissime tueantur, & inexpugnabilem faciant, exerunt tandem mundo, suisque adversariis objiciunt, non ullis aliis vallatam argumentis, non aliis connexam principiis quam novioribus, infirmioribus, minus receptis, minusque probatis, ac posterioribus opinione ipsa, atque adeo non illam inferentibus, sed magis ex eadem resultantibus? Quid illam potuit magis ex authorare, minusque probabilem reddere, quam hic iuorum patronorum conatus adeo contentiosus, & irritus? Planè modernis Probabilistis id ipsum contingisse videtur, quod solet perhiberi de simia, quæ fætū ipsa tenellum suum, præ nimio, quo deperit amore, strixiūs amplexando præfocat. Judicem appellare licebit, vel imperitissimum quemque, ut in hac causa sententiam ferat.

28. Si vero nostram dēmum, Lector, expectes, audacter affirmare promptum est: si Recentiores multa fortissima, urgentissimaque argumenta, qualia nos solvere nesci-

remus, pro sententiā sua invenissent, nunquam eidem acquiesceremus, quin nec dubitaremus illam incunstanter abjecere, memores Nazianzeni sententiae verè Theologicæ, ac cedro dignæ, *Nobis satis est, quod nemo ex his, qui divino numine afflati sunt, ex Patribus illis, & Magistris nostris, hanc sententiam hæc tenus, vel pronuntiaverit, vel pronuntiatam probaverit.* Nunc autem, cùm principia, & argumenta inventa à Recentioribus ea sint, quæ tibi exhibuimus, quod sit tandem judicium nostrum, judicare facile potes.

Hanc ex data occasione prætaturare placuit reflexionem valde notandam de novitate fundamentorum, & principiorum novi Probabilistici, de qua postea dicendum uberioris nobis est; est enim multò adhuc majoris cōsideratione dignissima. Jam ergo regrediamur in viam nostram, à qua tantillū dīgressi sumus.

ARTICULUS II.

Demonstratur ulterius, vel ex Terilli ipsius doctrina, ejusdem legis reflexa & implicatio.

29. **O** Mittimus argumenta omnia, quibus nimis patenter ostensum est, legem directam, Dei obligatē ad aliquam actionem, vel ad omissionem ipsius, non ideo non existere re ipsa, aut non habere vim obligandi, quod detur aliqua probabilis opinio (in sensu scilicet Probabilistarum) negans ejusdem legis obligationem: id, quod, Terillo ipso fatente, prorsus eventit legem istam reflexam. Hæc, inquam, argumenta prætermittimus; tum, quia repetere illa non decuit, cùm ibidem videri possint; tum, quia plurima suppetunt, quæ specialiter fictitiae istius legis repugnantiam demonstrant.

§. I.

Lex Terilli reflexa essentialiter pugnat cum lege Dei primaria, ac directa: idque in primis convincitur ex doctrina ipsius Terilli aperte si bi contradicentis.

30. Ponamus legem istam reflexam approbantem, aut præcipientem actionem aliquam de se intrinsecè mali ex hypothesi erroris prorsus involuntarii, & invincibilis, sive, quod idem est juxta Recentiores, opinionis probabilis re ipsa falsæ afferentis, actionem illam honestam esse, aut etiam præceptam.

Sed, ut patentior discursus fiat, definitam demus hypothesim. Putat quis per errorem invincibilem, licitum sibi esse, vel etiam necessarium ex lege charitatis, pejerare, aut saltē mentiri, ad subveniendam proximo cōstituto in aliquo ingenti discrimine, quod aliter non posuit evadere. In hoc eventu (quem Recentiores, sicut similes alios, pasim supponunt esse possibilem, & qui non raro quoque contingat; nos verò ponimus disputandi gratiâ) Deus, inquit Terillus, homini sic erranti jam ex hujus erroris suppositione consulit per legem reflexam, vel etiam jubet, ut mentiatur, aut pejeret.

31. Quare (quod est magnopere notandum), si in proposita hypothesi non detur alia lex, quām reflexa, neque lex antecedens, sive directa Dei, extenditur ad has circumstantias, ut vult Terillus statim afferendus, verum est absolvēt, mendacium, aut perjurium aliquādo nullo modo esse illicitum, sed potius licitum, sanctum, & honestum, tam intrinsecè, quām extrinsecè, tam materialiter, quām formaliter, quippe quod nulla lege prohibetur à Deo, sed potius approbatur, aut præcipitur, per legem consequentem, aut reflexam, præter quam alia nulla circa objectum illud existit. Et hoc

primum portentum est, quod nova lex Terilli trudit in mundum.

32. Cæterū legem istam fictitiam esse, quippe quā pugnet cum lege primaria, qua Deus generaliter mendacium prohibet, demonstratu sit plusquam facile. Enim verò legem divinam mendacium generaliter prohibentem, esse de se restrictam, nec extendi re ipsa ad hunc casum particularem, in quo Deus reflexè mentiri jubeat, ex ipsa terminorum acceptione patentius est, quām ut ostendi debeat: quid etenim evidētiū repugnans, quām Deum serio, & quantum est ex se, velle, & nolle mendacium pro iisdem omnino circumstantiis?

33. Audi Terillum ipsum legem suam reflexam exponentem: *Deus (inquit) nullas in suis legibus ferendis præcōniones, aut confusōnes admittit: Ponamus Petrum ex errore penitus invincibili existimare, se posse, aut etiam debere dimidiare confessionem suorum peccatorum: in hoc casu Petrus dimidians suam confessionem, nulli legi aeternae contrariatur, nec ullam vel materialiter transgreditur. Nulla enim datur lex aeterna, qua universim dicat, nulli unquam liceat confessionem dimidiare, quia Deus habet aliam legem aeternam dicentem, Petro hic, & nunc liceat suam confessionem dimidiare. At ha leges sunt contradictiones: ergo, cū certum sit secundam existere, certum est primam non dari. Ita ille de lege sua.*

Vides, qua firmitate Terillus affirmet, ac probet, tanquam omnino certum, & exploratum, legem directam Dei aliquod opus malum universaliter prohibentem, non extendi re ipsa ad eventum particularem, in quo, errore iusposito, idem opus consulitur, aut præcipitur, per legem subsequentem, ac reflexam? Patet ergo, ejusmodi legem pugnare omnino cum lege directa, siquidem hæc non posuit non extendi ad prohibendum opus prædictum in eo eventu particulari.

jam

Terill. de
conf. dict.
q. 28. n. 11.

34. Jam quod extendi debeat, & re ipsa extendatur, ostendamus in primis ex Terillo, qui sui prorsus immemor, & apertissimè sibi contradicens, id docet, non utcunque, sed tanquam evidens, ac prorsus innegabile, primò quidem universaliter de omni omnino lege, seu naturali, seu positiva. Deindè verò sermonem contrahens ad legem naturalem, sic ait: *Jam ergo evidens est hominem invincibiliter errantem circa legem naturae, peccare materialiter, quia ponit rem, quae verè prohibita est, et si lex illa non sit sufficienter promulgata omnibus.* Rursus de lege etiam positiva in specie, sic cōtinenter subjicit: *Idem prorsus locum habet in lege positiva, quae pro parvis communitatibus fertur; tales enim leges non aliter promulgari solent, quam per hoc, quod Superior illos in unum cogat, suamque voluntatem intimet; jam si aliquis fore sit absens, nec ait postea rem gestam narrant, lex illa non est illi sufficienter promulgata, qui tam materialiter peccabit contra legem verè latam, & aliis etiam sufficienter promulgatam.* Hic Terillus non semel hallucinatur circa legis promulgationem, & sibi etiam apertere contradicit, ut constat ex alibi dicit. Sed, quod ad præsens attinet, vides, quām clārē doceat id, quod suadere intendimus, contra se ipsum in loco jam expresso oppositum, tanquam certum, docearem.

35. Præterea urgeamus exemplum illud de lege generaliter prohibente mendacium, in quo veritas ista clarior apparet, quāvis alioqui, ut rectè Terillus ipse docet, eadem ratio sit de cæteris quibuslibet legibus ad suam propriam materiam comparatis.

Igitur, quod lex illa extendatur ad casum, quo quis invincibiliter circa mendacium erret (si talis casus possibilis sit), videtur certa, & communis sententia apud SS. Patres Ecclesiæ sèpè docentes universaliter, nullum prorsus mendacium aliquan-

do licitum esse ex aliquo possibili fine, nec in aliquo eventu cogitabili. Maximè verò omnium Augustinus multus, ac frequens est, ut ictitur, in hac veritate docenda, præsertim illis duobus libris *de mendacio*, & *contra mendacium*, quos li. 1. Retractat. e. ult. ipse Augustinus meminit, ac probat, ubi non tantum ex Scripturis, sed multis etiam, iisque subtilibus, & acutissimis argumentis demonstrat, nullum esse possibile mendacium, quod non sit malum, & contra legem Dei. Unum solum, vel alterum producam in specimen, ut manifestum fiat, quām certam, & immobilem Augustinus veritatem istam censuerit.

36. Igitur postquam latè recensuit diversa genera mendaciorum, & de singulis signatim offendit fungienda esse tanquam peccata, concludit tandem sic: *Quisquis autem esse aliquod genus mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet se ipsum turpiter, cùm honestum se deceptorem arbitretur aliorum.*

37. Præterea ita subtiliter argumentatur: *Nihil alind judicandus est dicere, qui dicit, aliqua justa esse mendacia, nisi aliqua justa esse peccata, ac per hoc aliqua justa esse, quae injusta sunt.* *Quo quid absurdius dici potest?* *Unde enim est peccatum, nisi quia contrarium justitia est?* *Ea vero, quæ contra legem Dei sunt, justa esse non possunt.* *Dicitum est autem Deo: Lex tua veritas.* *Ac per hoc, quod est contra veritatem, justam esse non potest.* *Quis autem dubitet contra veritatem esse omne mendacium?* *Nullum igitur justum potest esse mendacium.*

38. Accipe tandem, ut cætera præterea, egregium in id ipsum, ratiocinium divino dignum Augustini ingenio: *Nemo (inquit) potest convincere aliquando esse mentionandum, nisi qui poterit ostendere, aeternum aliquod bonum obtineri posse mendacio.* *Sed, cùm tanto quisque ab aeternitate discedat, quanto à veritate discedit: qui autem mentitur, à veritate*

Aug. li. de
Mendac. c.

16.

Lib. contra
mendac. c.

7.

dicedat: absur diffimum est dicere, descendendo inde, ad boni aliquid posse aliquem pervenire. Aut, si est aliquid bonum aeternum, quod non complectatur veritas, non erit verum: & ideo nec bonum erit, quia falsum erit. Injuria fieret Augustini, sive doctrinæ, sive auctoritati, si quidpiam verbis ejus adderemus. Clariora sunt, quam ut egeant interprete.

39. Eja pergit, Recentiores, & dicite, mendacium non est malum ex terminis, non est peccatum ex conceputu suo, non est inusum quid, non est contrarium divinae legi; immo vero mentiri aliquando licitum est, quin & valde laudabile, honestum, sanctum, Deo gratum, & placens, immo ab ipso Deo præceptum, aeternaque beatitudine dignum, quoties nimirum homines sic deliraverint, si quidem inculpatæ aut probabiliter. O novam! o mirabilem Probabilistarum Theologiam! Quid igitur Augustinus afferuit, turpe esse docere, mendacium aliquod non esse peccatum? perinde esse dicere, mendacium aliquod justum est, ac si dices, aliquod peccatum est justum? non magis esse certum, mendacium esse contra veritatem, quam esse contra legem Dei? tam non posse quem tendere per mendacium in beatitudinem, quam tñdere non potest in veritatem? Hæc porrò frustra, & falsò Augustinus docuisset, si Recentiores vera docerent.

40. Sed facebat auctoritas Augustini, quanvis alioqui summa inter homines. Nobis profectò Recentiorum doctrina infallibilibus Dei oraculis videtur manifestè contraria. Enim vero mendacium in Scripturis sanctis passim damnatur, ac prohibetur, verbis expressis, ac generalissimis, qua nullam exceptionem patientur, & in hoc semper sensu à SS. Ecclesiæ Doctoribus divina lex de mendacio fugiendo exposita, ac proposita nobis, immo & ipsius Ecclesiæ Catholicæ unanimi consensu recepta est.

41. Ita per omnem modum (in-

quiunt Probabilistarum), nisi quis per errorem invincibilem aliquando crediderit, mendacium esse licitum, aut etiam à Deo præceptum; tunc enim jam mendacium non est prohibitum per legem Dei, immo vero præcipitur, aut saltem approbatur, per aliam ejus legem subsequentem ad hunc errorem.

42. Sed rogo cum Bernardo, de quoniam mihi Evangeliorum loco producitis istam exceptionem? Utique glossa ista vestra est, non Ecclesiæ Catholicæ, non sacrorum ejus Doctorum, non Augustini, non Ambrosii, non Thomæ: postremo non ullius, vel infimæ notæ Doctoris, aut Scripturarum interpretis. Alioqui nobis producite, vel unum saltem, qui ante Terillum vestrum aliquando docuerit, aut insinuaverit, mendacium aliquod justum esse, & honestum materialiter etiam, ac intrinsecè, & ultrò nostram deceptiōnem fatebimur; alias verba voluntia, quæ facillimè dantur, etiam facillimè contemnuntur.

43. Et cur amabò non prodeat alius, cui delirare placeat per similem licentiam, mendacium esse malum, & lege divina prohibitum, quando nocet alicui, vel quando non est utile, aut necessarium ad celandum secretum, vel ad aliud malum vitandum: si vero ad hoc deserviat, aut necessarium sit, mendacium neutiquam malum esse, sed laudabile potius, justum, ac sanctum, placens Deo, & ab ipso aeternâ gloriâ remunerandum? An non delirum istum tanquam sacrilegum perversorem intemerata legis divinae, & Scripturarum Sacrarum, omnes Catholicæ exploderemus? Annuet opinor omnis Catholicus. Sed unde precor? Quibus argumentis, si tot, tam generalia, tamque expressa Dei verba, quibus mendacium omne damnatur, si Sanctorum Doctorum communis expositio, si unanimis fidelium consensus, à quo ad id tempus nemo discesserat, non sufficient ad

con-

Bernar.
Serm. 6. cap.

convincendum, legem prohibente m
mendacium, extendi ad omne mendacium possibile, nec ullam aliquan
do pati exceptionem? Amoveo cala
num pñè rubescensem; ecquem
enim non pudeat his immorari? Hæc
porrò inter Catholicos, non disputa
tanda sunt, sed increpanda. Et placet
ad hoc Probabilismus?

44. Evidens ergo sit in Ecclesia
Catholica, & ultra omnem contro
versiam positum, nullum esse mendacium
possible, vel cogitabile, quod non sit malum, & à Deo pro
hibitum ex quacunque suppositione.
*Nullum justum mendacium: omne men
daciū in omnibus est peccatum: omne
quod à veritate discordat, iniquitas
est*, ait Bernardus, tot, tantisque ex
pressionibus veritatem istam sta
tuens, ut nullam unquam aliquis co
gitare exceptionem audeat.

Bern. li. de
modo bene
vive. ferm.
aut cap. 31.

45. Patet ergo, legem divinam
antecedentem, atque directam uni
versaliter prohibentem mendacium,
necessariò extendi re ipsa ad omne
mendacium possibile, atque adeò ad
mendacium etiam, quod homo per
errorem invincibilem judicat esse li
citem, aut à Deo præceptum. At, si
verum hoc est, fieri nequit, ut per
legem reflexam, & consequentem
errorem illum, Deus mendacium
approbet, aut præcipiat, ut de se evi
dens est, & Terillus docet, ac probat:
ergo lex reflexa Terilli cohærente
nō potest cum lege Dei primaria, ac di
recta. Cùmque una sit, & eadem ra
tio, fatente ipso Terillo, de cæteris
omnibus legibus ad propriam suam
materiam comparatis, consequens
tandem est, ut omnis lex reflexa, &
consequens nostros errores, fictitia
& impossibilis evadat: idque ex do
ctrina Terilli ipsius, qui novi hujus
partus, seu abortus Theologici, &
parens simul est, & peremptor, ut,
vel hoc saltem titulo, de Theologia
benè mercatur.

*Duplicis objectionis Recentiorum nul
litas breviter insinuatur, & utrius
que difficultatis solutio in proprium
locum expedienda remittitur.*

46. **O**bijacent Recentiores, hinc
fieri, ut nulla sit possibilis
actio procedens ex errore invincibili
li, quæ sit honesta, ac bona moraliter,
absolutè videlicet, & positivè.
Sequela autem, inquit Terillus, ab
surdissima est, & contra unanimem
Theologorum consensum; nemo
nanque invenitur ex iis, qui à cen
tum annis scripserunt, qui neget,
voluntatem concordantem rationi,
sive conscientiæ erranti invincibili
ter, esse laudabilem, & honestam
moraliter. Quam sententiam affir
mat docuisse sine dubio S. Thomam,
eandemque latissimè Terillus ipse
suadere conatur omni genere argu
mentorum, in quibus nescias, quid
mirere magis, an importunitatem,
& inefficaciam ipsorum, an confi
dentiam nimiam, qua efficaciam
eorum, velut irrefragabilem Terillus
commendat, & jactat.

47. Verùm hæc difficultas huius
loci non est, & ad postremam par
tem spectat, ubi diligenter tractabit
ur. Interim libenter concedimus
sequelam, quæ certè non absur
da, sed verissima est, & quæ doctri
nam continet apprimè cōsentaneam
solidæ, & antiqua Theologiae, de
qua proinde nemo dubitasset, nisi in
mundum venisset Probabilismus,
cujus doctrina opposita germen est
simile quā pluribus aliis ex hac no
va radice pullulantibus. Et quid pre
cor incredibilius ex ipsa termino
rum acceptance, quā quod opus
malum re ipsa, & solum per erro
rem ab homine bonum putatum pla
cere Deo posit, & ab ipso bonum
putari: qui scilicet, ut sapienter Ber
nardus, *Sapiens numularius est, im
mò ipsa sapientia, cui neesse habemus*

Bernar.
ferm. 2 de
S. Andr.
init.

sed-

reddere hunc obedientia numum: nec suscipiet eum, nisi & integer inveniatur, & sine aliqua falsitate?

48. Præterea, etiam in eo, quod Terillus affirmat de uniformi consensu Theologorum à centum saltem annis, in ea sua doctrina tradenda, fallitur manifestè, ut palam in loco faciemus. Cæterum turpius fallitur, & multò minus excusabiliter, dum illam audet D. Thomæ appingere, circa cuius mentem clarissimam adeò crassè Terillus hallucinatus est, & adeò nulla data occasione, ut vix de viro docto, & sincerè docente videri credibile posset. Sanè Doctor Angelicus sententiam nostram non modò clare, ac disertè docet; sed adeò certam illam existimavit, ut dixerit, quæstionem non intelligere, qui de hac veritate dubitaverit. Et planè mirabile est, quod operatio aliqua, quæ conformis supponitur conscientiæ erroneæ, nimurum regulæ non rectæ, sed obliquæ, possit ab aliquo recta existimari. Sanè non crederetur, si factum sine ret dubitate. Scimus, Recentiores ex suis principiis reflexis elicere dictamen rectum, ut ipsi ajunt, quod sit regula proxima operationis. Cæterum hoc dictamen innititur omnino legi reflexæ, quæ quām sit recta, statim videbis, & miraberis.

D. Tho. 1.
2. q. 19. a. 6.

Sed de doctrina ista, quam obiectio supponit, ubertim dicemus in loco, ubi facilè etiam ostendemus, Terillum manifestè deceptum per æquivocationem insignem circa mentem Angelici Doctoris, alios Probabilistas posteriores se decepisse. Lege interim precor Doctorem ipsum Sanctum, et si sincerè legas, & attentè, haud verebor, ne forte de mente ipsius, vel levissimè ambigas.

Hæc pauca modò prælibanda fuerunt, ne quæ fortassè titubare faceret ingens ille, Terilli strepitus circa doctrinā s. præcedentis: quæ quidem adeò firma, ac solida est, ut se sola sufficiat ad refellendam sequelæ ab-

surditatem, quam Recentiores nobis objiciunt; nihil enim absurdum inferri legitimè potest ex doctrina verissima, atque certissima, quam vel Terillus ipse coactus est docere, etiā contra se ipsum apertissimè sibi contradicentem.

49. Objicient iterum Recentiores, fieri itidem ex doctrina nostra, ut conscientia erronea nō liget; nam, ut ait S. Thomas, Secundum hoc . . . ligare conscientia dicitur, quod aliquis, nisi conscientiam impletat, peccatum incurrit. Peccatum verò nemo incurrit potest, nisi violet aliquam legem: ergo, nisi adstruatur lex reflexa, per quam Deus præcipiat conscientiam erroneam implere, hæc neminem ligabit; quod tamen temerarium, ut minimum, aut fortè erroneum esset asserere.

50. Hæc item difficultas communis est, & eodem etiam spectat. Ostendemus autem ibidem, quomodo conscientia non liget, quories erronea est, in vi alicujus veræ particularis legis præcipientis per accidens, ac reflexè, impletare ipsam conscientiam erroneam; sed in vi legis universalis per se, & antecedenter prohibentis velle malum & Deum offendere, ac veram ejus legem conteneret, quod suo loco explicabimus.

51. Sanè D. Angelicus præmissis verbis continenter subjunxit, *Non autem hoc modo, quod aliquis implet, rectè faciat, quibus aperte reprobatur legem reflexam; etenim juxta ipsam, & ejus assertores, qui implet conscientiam erroneam (invincibilè saltem) non solum excusatur, sed rectè facit.* Hoc, quanvis sit verissimum, & in fana Theologia certum, fateor implexum est, & expli- catu certè non facile. Videri interim possunt admodum R. P. Thyrus, noster Præpositus Generalis, nec non PP. Palancus, & Muniesla sapienter, & acutè more suo difficultatem hanc enodantes, quanvis, ut verum fatear, majorem adhuc declarationē exposcat.

Ve-

D. Tho. q.
17. de ve-
ritat. a. 4.
corp.

Plat. 5.

52. Verum quid hoc ad legem reflexam? An non conscientia errornea, etiam vincibilis, & culpabilis, ligat? Exponant ergo Recentiores, qua lege? Neque enim dici potest, Deum per legem suam præcipere blasphemias, & horrenda quæque flagitia, etiam in circumstantiis, in quibus vera sunt, & formalia peccata, & homines constituunt verè peccantes, si verè Deus noster sanctus est, & non Deus volens iniquitatem.

53. Scio quidem Terillum hujus sequelæ horrore non territum, tanti consequentiam fecisse, tantique habuisse legem suam reflexam, ut etiam ad eventum erroris simpliciter culpabilis, ac voluntarii, non timuerit illam extēdere, ut datis propriis ipsius verbis, superiùs adnotatum relinquimus. Sed hoc est monstrum quæque deglutire, ne unquam evomatur Probabilismus, qui certè si non aliter potest subsistere, ut Terillus existimat (& rectissime), nimis ipsum amaverit necesse sit, qui non ab eo cum horrore discedat.

54. Sanè non modò quando scelerata illa procedunt ex errore vincibili, & homini imputantur ad culpam, sed etiam dum procedunt ex errore invincibili, qui totam culpam formalem evacuet, horridum nobis est affirmare, Deum illa consulere, aut præcipere, & hominem, dum mentitur, aut pejerat agere juxta Dei voluntatem, quod esse prorsus indecens, repugnansque sanctitati divina, optimè demonstrat, & fuisse, ex Scriptura, & Patribus potissimum, insignis ille Theologus, ac planè eruditissimus, P. Montoja in tractatu de voluntate Dei.

55. Porro nullum perjurium, aut mendacium ex suppositione quacunque Deum verum habet auctorem, sed magis illum, qui mendax est, & auctor scelerum omnium. Alioqui precor homo, quando jam sapit, & pristinum errorem dediscit, cur non gaudere poterit, ac delectari de suo perjurio, aut mendacio per-

errorem illum admissò? Cur non possit consulere, aut hortari, vel saltem optare, & gaudere, quod alter pejeret, aut mentiatur, si credat ipsum ignoranter se gerere? Nunquid voluntas hominis purior, aut sanctior est, vel magis debet abhorrere à peccatis, quam voluntas ipsa divina totius sanctitatis fons, totiusque puritatis origo? Hæc, & alia quamplura, quæ ex lege Recentiorum reflexa sequuntur inevitabiliter, ab omni fana Theologia exorbitant, ut suo loco monstrandum est argumentis, sanè Theologicis.

§. III.

Duplex per occasionem Corollarium.

56. **H**ic ergo (ut obiter hoc adnotemus) displicet etiam doctissimus Mercorus, licet alioquin nobis gratissimus, qui absolutè concedere videtur, licere Confessario aliquando conjuges ignorantes invincibiliter nullitatem conjugii sui, non solum non monere de illa, verum etiam inducere, & hortari ad conjugale debitum sibi reddendum, si ex nullitatibus manifestatione aliquod majus malum timeatur.

57. Nos (quidquid modò de silentio sit, de quo fortassis altera die) doctrinam hanc probare non possumus, miramurque à Merco fuisse probatam. Nam, quod in se turpe, ac malum moraliter est, potest quidem ex aliqua suppositione licet aliquando permitti; ex nulla vero, quæ malitiam non auferat, potest ab aliquo intendi, nec amari, aut in se ipso, aut in quocunque alio: nec voluntas ejusmodi Deum habere potest auctorem, cuius nempè sanctissima voluntas nunquam prosecutio ne fertur in malum, licet illud sanctissime permittat.

58. Ob eandem rationem, immò à fortiori, ut ajunt, displicet nobis, & vehementer, eorum Auctorum opinio, qui docuerunt, licitum esse.

Merco. in
Baf. Theo.
mora. p. 1.
a. 7.

esse, homini ex se parato ad perpetrandum majus peccatum, consule, ut non illud, sed minus aliud perpetret, si quidem aliter averti non possit ab iniquo illo proposito majoris peccati patrandi.

59. Haud credimus, Doctores, præsertim graves, & scholasticos, qui opinionem illam tenuerunt, egisse de consilio verè tali, nimirum practico, & induktivo ad committendum minus peccatum, etiam ex fine majoris vitandi; sed de consilio pure speculativo, atque permissivo duntaxat: videlicet, ut liceat illi obstinato homini objicere, aut propondere, peccatum minus, non ex fine, ut illud exequatur, sed unicè ut abstineat à peccato majori, quanvis consulens timeat, aut prævideat, fore ut alter committat minus peccatum; tunc enim consulens nihil malum intendit, nec aliud sequitur ex illius consilio, quam fuga majoris peccati: peccatum autem minus unicè sequitur ex malitia peccantis; à consulente verò solum permittitur ex rationabili, & honesta causa: unde absolute consilium ejusmodi (si consilium dici mereatur) censeri debet honestum, ac laudabile.

60. Quidquid verò de hoc sit, (quod per se satis verosimile est) opinio illa in primo sensu accepta valde displicet nobis, nec ab aliquo Theologo debet probari: quia ex nullo proſus fine, quantunvis optimo, & honestissimo, amare licet, vel in se, vel in alio, ne dum procurare, aut intendere, vel minimum malum morale. Utique illa sententia, *Non est faciendum malum, ut veniat bonum*, de malo morali intellecta, est in moralibus principium plusquam certum nullam omnino exceptionem admittens, & rationis lumine notum; quod enim malum moraliter est, nunquam potest honestè eligi ex fine aliquo cogitabili, aliàs est moraliter malum, & bonum, indeque in ipsis terminis impli caret.

ARTICULUS III.

Eadem lex reflexa, & consequens nostros errores, alia item ratione ineluctabili, absurdā, & impossibilis demonstratur.

61. **P**Onimus legem istam Terilli novā, ut ab ipsomet ponitur, ita videlicet relaxativam legis directā, & antecedentis, ut hæc reverè non extendatur ad prohibendum illam actionem, quæ per legem reflexam consulitur, aut imperatur; sed potius talis actio pro illo homine, & pro his circstantiis, pro quibus reflexè præcipitur, re ipsa excepta sit à lege Dei primaria, ac directa, neque sit objectum ipsius. Ita debere adstrui legem reflexam, Terillus ipse, ut vidimus, & probat, & ut certum supponit. Et reverè non posse aliter fingi, vel cogitari, evidens est, vel ex proximè dictis, aliqui Deus verè moveret, vel positivè induceret hominem ad violandam legem suam divinam primariam, & antecedentem, essetque verus, ac proprius auctor actionis, per quam homo facit re ipsa contra Dei voluntatem summè aversantem talem actionem, & prohibentem ipsam, per se sub pæna damnationis æternæ; quæ certè si non sint repugnantia, nihil jam poterit cogitari repugnās.

§. I.

Praefata lex tantum abest, ut proficit ad rectam conscientiam formandam juxta principia novi Probabilismi, ut ipsos potius Probabilistas ad evidentem cogat contradictionem; præcipue vero Terillum ipsum hujus novæ legis auctorem.

62. **T**erillus legem suam reflexam extendens, ut jam vidimus, ad suppositionem erroris, etiam vincibilis, ac voluntarii consequenter, immò à fortiori, negare de-

debet, actum quemicunque procedentem ex tali errore, prohiberi re ipsa lege directa ex praedicta suppositione, alias Deus reflexè consuleret, atque præciperet violationem formalem, ac voluntariam legis directæ suæ, quod horrendum est dictu, & Catholicis auribus non tolerabile.

63. Aliunde verò ejusmodi exceptione ignorantiae peccata verè talia, quæ, salva fide, aut saltem salva Theologia, à nemine possunt negari, planè, ac plenè de medio tollit; quomodo nanque verè peccatum erit opus nulla lege prohibitum, immò verò conforme positivæ Dei voluntati? Ut summi duci poterit malum, sive peccatum extrinsecè duntaxat, ac purè denominativè, ut Terillus tandem fatetur (cui plures sub his terminis Recentiores subscribunt), idest, non verè, sed nomine tenus; nempè opus in se bonum, laudabile, & honestum moraliter; procedens tamen tanquam ex causa ex aliquo peccato præcedenti; quod ingenis aliud portentum est, sed cui multa similia ex propria sua indole modernus ferat Probabilissimus. Utralibet Terillus viam eligat, non viæ, sed præcipio dabit.

64. Cæterùm, ut magis mireris, non alterutram eligit, sed utrunque; dum ex una parte contendit, opus elicium ex errore vincibili *conformatum cum aliqua Dei voluntate, saltem per accidens obligante, aut consilente*, adeoque non esse peccatum, nisi denominativè tantummodo, ut frequenter docet, & repetit: ex alter-

Terill. 2. p. ra verò fatetur, *Si dictamen (erro-
neum) conscientiae permittentis sit
vincibile, utique, quisequitur tale
dictamen, non facit opus bonum, sed
peccatum*: Attende, Lector, Theologiam benignam, & coherentiam doctrinæ ejus: nempè opus procedens ex errore vincibili, non est opus bonum, sed peccatum: at simul est honestum, Deoque placens; nam *conformatum cum aliqua Dei voluntate, saltem per accidens obligante, aut consilente*, &

certum est (Terillo docente), actum conformem legi aeternæ existenti per accidens, esse honestum, Deoque placere, quanvis objectum, quod ponit, nō conformetur legi aeternæ, quæ per se disponit de rebus. Hæc Terillus. Quid possumus objicere ipsius benignæ Theologiae ultrò admittenti peccatum honestum, Deo placens, & ita placens, ut illud etiam præcipiat, aut consulat? Tot, & tanta Terillus miscet absurdia, etiam apertè secum pugnantia, ut modernum sustineat Probabilismum.

65. Modò verò propositam assertionem sub terminis præsentis controversia, & in sensu, quo Recetiores benignam suam sententiam defendant, facile demonstrare promptum est.

Equidem juxta alteram viam, seu modum formandi conscientiam, nimirum contra propriam opinionem actu existentem in mente operantis, facillimè ostenditur sic. Qui contra propriam suam opinionem actualem de parte minus tuta, format conscientiam, opinatur actu directe, contractum, v.g., quem init, secundum se, & intrinsecè malum esse, atque adeò re ipsa per legem aliquam sibi prohibitum. Aliundè verò, inspecta opinione contraria, reflexè judicat certò, & indubitanter, eundem hunc contractum sibi absolute licitum esse. Ergo judicat certò dari legem reflexam sibi approbantem talēm contractum. At, qui judicat dari legem reflexam contractum hic, & nunc approbantem, judicare tenetur, contractum nulla lege esse, sibi prohibitum, quia lex illa reflexa, teste Terillo ipsius inventore, contradictriorè opponitur omni legi, prohibenti contractum pro illis circumstantiis: ergo judicare tenetur, contractum pro eisdem circumstantiis esse per legem aliquam, & non esse sibi prohibitum: ergo cogitur necessariò ad evidentem contradictionem.

66. Juxta alteram verò Reflexi-

Hh sta-

Idem Terill. q. 28. de conf. n. 12.

starum viam, seu modum formandi conscientiam, videlicet contra opinionem operanti probabiliorem de intrinseca contractus in honestate, eodem arguento contradicatio convincitur: quia, licet operans actu non judicet, contractum esse re ipsa iustum; judicat tamen verosimilius esse, quod iustum re ipsa sit, & directe lege prohibitus: aliunde vero certò judicare tenetur, nulla lege directa prohiberi, quia certò judicat, eundem contractum approbari lege reflexa conditorie opposita legi directe: ergo judicare tenetur verosimilius esse dari legem directam prohibentem illum contractum, & simul certum esse non dari, quae non est minus evidens contradicatio.

§. II.

Evasio Recentiorum ex doctrina
Terilli longè singularissima.

67. **A** Dhæc adeò patentia Probabilistæ, qui leviter controversiam istam tractarunt, quique artificium sententiæ benignæ intimiùs, ac subtilius penetrare, vel non valuerunt, vel non curaverunt, non video, quid reponere, vel apparet, possint.

Terillus, qui modernum Probabilismum, informem olim, & impolitam molem, in novam quandam formam construxit, multa subtiliter excogitavit, quibus adversis posset utcunque oppugnationibus obviare. Sed vero nemini venisset in mentem doctrina, quam producit in medium q. 30. de consc. proba, ac sæpe alias repetit, & statuit absque aliqua omnino probatione, nec ullo alio fundamento subnixam, quam necessariæ cujusdam connexionis, inevitabilisque sequela ex ipso suo Probabilismo, qui, licet adeò recens, major tamen est natu, & antiquior re ipsa principiis omnibus, quibus à Recentioribus propugnatur, ut sæpius jam advertimus, & ostendimus,

& supra generaliter notabamus.

68. Ait ergo Terillus (quod jam item superius insinuavimus), opinionem probabilem, qua quis directe judicat, objectum esse illicitum, licet videatur assertio absoluta, & quæ absolutis verbis proferatur, tamen ipsa intus, & in mente habere tenum non prorsus absolutum, sed virtualiter faltem, æquivalenter, conditionatum. Sed præstat ipsa dare Terilli verba, ne quid fortasse imponere videamur.

Aliquando (inquit ipse) per propriam sententiam solum speculativè affirmamus aliquid esse illicitum; tunc scilicet, quando ita de illo enuntiamus, ut existimemus, ejus in honestatem fore certum, si veritas ipsa constaret. V.g. multi putant octo uncias esse quantitatem vetitam pro refectiuncula die jejuniæ vespere sumenda. Hoc dupliciter affirmari potest, primum, ut quis absolute omnino existimet, talem quantitatem esse prohibitam: secundò, ut ita solum existimet, quantitatem illam esse vetitam, ut judicet id fore certum, si veritas rei constaret. Jam secundum judicium non est omnino absolutum, sed æquivalenter saltem conditionatum modo jam explicato. Primum judicium excludit bonam fidem de honestate talis operis, ut ostendit. At secundum compatitur dicame conscientiæ de ejusdem honestate, nam et si credam, nos certò scituros talem quantitatem esse nimiam, si veritas ipsa constaret, quia tamen non absolute omnino judico verum esse, quod quantitas illa sit nimia, id est reflexè possum simul existimare, quod in hac rerum incertitudine certum sit legem nullam si sufficienter promulgatam esse, quæ me arctet ad abstineendum à tali quantitate. Atque ita in hoc casu, aliisque similibus licitum est contra propriam sententiam operari. Hactenus absoluta, & decretoria verba Terilli nullâ prorsus, ut cernis, auctoritate, nulla probatione munita.

69. Ex hac vero doctrina nostro argumēto facile Recentiores occur-
rant.

rant. Respondebunt scilicet, nullam esse contradictionem opinari directe objecti in honestatem, aut majorem ipsius verosimilitudinem, & simul enuntiare reflexe absoluto, ac cerro judicio ejusdem objecti honestatem; proindeque existentiam legis reflexae ipsum vel praeipientis, vel approbantis; quia judicium directum est virtualiter saltem cōditionatum, nec omnino absurdum affirmat existentiam legis directae prohibentis illud objectum. Judicium vero affirmans non absoluē, sed conditionatē in honestatem alicujus objecti, non contradicit absoluto judicio de ejusdem objecti honestate, ut ex Dialectica notum est.

70. Ecce jam intimam, ac subtilissimam mirifici artificii compaginem tandem aliquando caltuimus. Ecce tanti mysterii recessus abditissimos, Deo auspice, penetravimus. Ideo ne[m]p[er] opinio directa falsa, aut minus probabilis operanti de honestate alicujus operationis, fundare potest legem reflexam talem operationem approbantem, proindeque conscientiam rectam, ac turam, quia operans directe non opinatur, suam operationem esse in honestam judicio penitus absoluē, sed virtualiter saltem conditionato. Deo sint gratiae. Videamus attamen quid crede[re] debeamus.

§. III.

Subtilis h[ab]et Terilli doctrina, per quam nostro arguento occurritur, non alio fundamento confusa est, quam consequentia necessitate cogente, quippe quae sit evidenter falsa ex communi mortalium sensu.

71. **N**ulla sit adeo exotica, aut irregularis opinio, ut illam cuique propugnare non liceat, si fas sit nova quæque ad ipsam sustinendam necessaria, velut indubitate principia cedere gratis, & absque aliqua probatione, immo ve-

rò contra receptam, & communem omnium doctrinam. Id equidem per se, & in quavis materia absurdum: at in doctrina fidei, & morum, non modo absurdum, sed pianè intolerandum, nullus opinor sit, qui non judicet.

Hæc est ratio, ob quam diximus, nullos magis quam ipsos Recentiores, Probabilissimi sui falsitatem, contra intentionem suam relasse, & compertam mundo fecisse; sed præ ceteris omnibus Terillum, quippe qui omnium diligentissimè, ac subtilissimè controversiam versans, plurima ex cogitare coactus sit pro sententia benigna sustinenda, ante ipsum nunquam audita; quæ tamen ita præfidenter statuit, ac si forent principia receptissima, de quibus dubitare liceret nemini.

72. Nemo vero miretur, aut ægrè ferat, si toties de re ista Lectorem nostrum admonuerimus: ut enim, si accurate observetur, nihil sit efficacius ad certam veritatem, quam ostendere cupimus, persuadendam: ita, nisi frequenter adnotetur, atque præ oculis semper beatetur, quam facillime poterunt, præsertim ii, qui in rebus Theologicis magnopere versati non sunt, noxiā incauti deceptionem admittere. Et eò sanè incautiūs, atque faciliūs, quæ principia recentia, ac singularia, quæ Probabilissimè con fingunt, perinde ac si verè principia forent à sacerulis in Theologia recepta, confidentissimè passim efferunt.

73. Denique quis non hæreat? Immò quis non fallatur, dum audit non vulgarem aliquem, & parvum exactum Summistam, sed Terillum, insignem planè Theologum, acutissimi virum ingenii, eximèque prudenter, eruditum, ac pium, singulari p[ro]p[ter]e paginis detorantem, se pugnare pro solidissima, antiquissima, communissima, totius Ecclesiæ doctrina, pro conscientiarum pace, pro salute animarum, quam importu-

Hh. 2. nif.

nissimè impediunt, in ingerisque discrimen adducunt pauci quidam, moderni Theologi contra communem omnium consensum, & his sexcenta alia similia? Hæc profectò, sicut viris prudentibus, & mediocriter saltem eruditis, non nisi risum movent; ita etiam incautos, & imperitos quosque facilimè deludunt, ac fallunt, maximè cum error inductus, sensus inclinationi, humanaeque libertati blandiatur.

74. Jam ergo assertio nostra patet in primis ex iis, quæ diximus controv. 8. art. 3. §. 2, ubi modum hunc opinandi conditionatum, atque restrictum, multis ostendimus nimis absurdum esse, ineptum, subdolum, & captiosum, irregularem, & incredibilem, contra communem omnium existimationem, ac proxim, alienum à Christiana sinceritate, quique præcipue in rebus Theologicis insignia afferat moribus præjudicia.

75. Evidem, quidquid sit de circunloquiis Reflexistarum, quibus per reflexiones artificiosas rectam conscientiam formare docent contra id, quod quis judicat unicè honestum, aut judicare prudenter potest, nemo haec tenus dubitavit, dum quemquam audit directè loquente, scribentem, aut disputantem, & verbis absolutis proferentem judicium suum de actionibus humanis secundum se, & penes proprias earum naturas: nemo, inquam, quæsivit, vel dubitavit, an absolutè judicet internè, tales actiones esse naturâ suâ, & secundum se inspectas, determinatè bonas, vel malas, idest, per legem aliquam prohibitas re ipsa, vel non prohibitas, nisi forte aliquando suspicetur, aut timeat, ne loquens velit studiè decipere.

76. Dicat quis absoluta, ac seria enuntiatione, hoc, vel illud objectum natura sua malum, & illicitum est. Rogetur, an id judicet absolutè, an conditionatè duntaxat? Certè ridebit, aut irascetur. Et jure; nam alio-

qui nihil esset hominibus absolutè credendum circa internum sensum ipsorum, nisi dum reflexè affirmaverint, se internè judicare simpliciter id ipsum, quod per verba significant. Quin immò, nec sic quidem acquiesceremus; nam de ipsa reflexa affirmatione adhuc dubitare possemus, num sensum absolutum, num restrictum, seu conditionatum haberet? Quid ineptius? Quid potest absurdius cogitari? Quid, quod magis repugnet, & humano convictui, & communii mortalium sensui?

77. Dic ora te, an hic novus, artificiosusque modus opinandi, ac loquendi, Christianam deceat sinceritatem, præsertim directorum, ac magistrorum Christiani populi, quos suo exemplo Apostolus instruit: nos, inquit, *Abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipso ad omnem conscientiam hominum coram Deo?* Ad Co. 3. 2. finit. 4. Vide, an doctrina ista conveniat cum doctrina Recentiorum? Vide, an illi, qui utantur artificiosis illis restrictionibus, quas benigna Theologia docet, commendant *semetipso in manifestatione veritatis ad omnem conscientiam hominum coram eo?*

78. Præterea, quando Theologi, præsertim graves, & scholastici, disputant morales quæstiones, saltem ut plurimum, ac per se loquendo, inquirunt veritatem directam, & proferunt de ipsa judicium suum, ut facto ipso constat, & Terillus saepè fatetur, ne cogatur concedere, quod moralis Theologia tota sit scientia reflexa, indeque totum ejus studium inutile prorsus, ac vanum, quod per legitimam consequentiam deduci, alibi fortassis ostendemus. Quero ergo, an negantes, aliquid esse licitum, repugnat affirmantibus in eadem quæstione? Sanè Terillus negare tenetur; nisi doctrinam suam damnare velit.

79. Ratio autem in promptu est: nam

nam quicunque directe probabiliter tantum opinatur aliquid esse malum, & prohibitum, non judicat absolutè, sed conditionatè duntaxat secundum Terilli doctrinam; tum, quia id generaliter probat ratio, quam affert, nempe, quod veritas certò non constet; tum, quia sèpius id docet, atque supponit, præser-tim 1. p. de Regu. mo. q. 22. à nu. 4. tum, quia alioqui doctrina ipsius argumentum nostrum non solveret; Quod enim nemo unquam formare possit conscientiam rectam, quando directe judicat actu, vel saltem potest proximè judicare, obiectum esse re ipsa turpe, si judicium sit absolutum, & non saltem virtualiter conditionatum, nostro argumento evidenter convincitur. Modò sic: sed, qui negat, obiectum esse licitum, seu (quod èdem redit) affirmat esse illicitum, & non absolutè, sed conditionatè, non repugnat, aut contradicit, affirmanti absolutè ejusdem obiecti honestatem, ut Terillus supponit, & ex se constat: ergo. Autores directe disputantes, & affirmantes, aliquid esse illicitum, minimè contradicunt, neque repugnant aliis. Auctoriis illud ipsum negantibus, si vera est Terilli doctrina. At hoc est plusquam falsum, juxta communem existimationem doctorum, indoctorum, & omnium. Est ergo falsa Terilli doctrina ex cōmuni mortalium sensu.

80. Profectò, si Doctores, qui disputant quæstiones morales, & docere nos volunt, quid per se ferat voluntas divina, quidve Deus à nobis per legem suam exigat, dum negant aliquid fieri posse secundum voluntatem, & legem Dei, dum alios referunt affirmantes, dum dicunt, eos oppositum tenere, dum in quæstione illa adversarios eos appellat, dum affirmant eos deceptos, ipsosque vehementer impugnant: si per hæc, inquam, & his similia, significare nolent se illis contradicere, & contrariam sententiam se tenere, ac doce-

re, nemo ex consilio meo legeret aliquando, aut yideret libros ejusmodi: immò censerem potius (nec dubito, quin mecum prudentes omnes censeant) non oblivioni tantum, sed & flammis esse tradendos, neque meliori luce dignos existimandos. Quid etenim per illos possent homines discere ad directionem suarum conscientiarum, nisi aequivoca-nes, confusiones, & errores quamplurimos moribus exitiales? Con-stant igitur est, & unanimis omnium sensus, consuetum opinandi modum, per quem Doctores, hoc nomine digni, à rebus, ad conscientiam pertinentibus sententiam suam proferunt verbis simplicibus, & ab solutis, esse verè, ac simpliciter absolutum, & nullo pacto conditionatum.

81. At nemo rectam potest formare conscientiam contra directam opinionem propriam, qua absolutè opinatur, vel opinari proximè potest, obiectum, quod amplectitur, esse in honestum, è quod saltem judicet verosimilius esse, quod in honestum re ipsa sit; alias incideret necessariò in evidentem contradictionem, ut argumento nostro convin- citur. Ergo lex reflexa Terilli, pro ut ab ipso instituitur, & exponitur, inutile figmentum est pro recta conscientia formanda.

82. Nec verò dicat aliquis pro Terillo, quanvis Doctores omnes ita opinentur (nimirum absolutè), quando speculativè, hoc est, directe disputant, & docent; aliter tamen posse, & de facto opinari, quoties agere volunt ex conscientia formata per artificium Probabilismi contra opinionem propriam directam, tunc enim non omnino absolutè, sed virtualiter saltem conditionatè, judicare possunt, ac debent, actionem esse re ipsa malam.

83. Nemo, inquam, id dixerit: tum, quia non debent, immò nec pos- sunt, aliter pro se ipsis, & aliter pro aliis opinari, alioqui de studio, adeo- que turpiter fallerentur, aut falle- rent:

rent: tum, quia si lex reflexa in hypothesi nostra prorsus excludit legem directam, ut Terillus supponit, & statuit, nemo debet, aut potest, nec pro se, nec pro alio, opinari directe, objectum esse re ipsa malum judicio penitus absoluto, alioqui judicaret absolutè, legem directam Dei prohibere re ipsa objectum illud, etiamsi probabiliter honestum sit; quod est contra Terilli suppositionem, & legem reflexam evertit. At certum est, ut vidimus, Doctores omnes ita opinari, quando directe docent, ac disputant: ergo &c.

84. Ex quibus omnibus manifestè concluditur, juxta communem omnium existimationem & sensum, subtilem illam Terilli doctrinam circa directum modum opinandi, esse evidenter falsam, & quod inde consequitur (ut & Terillus fateri debet, & à nobis est demonstratum), fictitiam esse legem reflexam; prout ab ipso Terillo adstruitur, nimis ita relaxativam legis antecedentis, ac directæ, ut hæc re ipsa non extendatur ad eventum erroris circa ipsam, invincibilis, aut probabilis.

§. IV.

Concluditur ejusdem singularis doctrina evidens falsitas ex Terillo ipso, aperte sibi ipsi contradicente.

85. Sed quid tandiù moramur, ut demonstremus contra Terillum, id esse prorsus evidens ex communi moralium sensu? Audi Terillum ipsum, si placet, quem pro se ipsa, & contra se ipsum, vel invitum, testem producit virtus omnipotens veritatis.

Terill. 2. p.
de Regu.
mo. q. 40. n.
1.
Nunquam (ait) credidisse, Theologum universaliter afferere potuisse, homines in nullo unquam casu esse posse certiores, quod formaliter, ac imputabiliter non peccant, quamquod non ponant opus materialiter malum,

seu aliqua Dei lege prohibitum, nisi vidissim Celladeum li. 3. q. 6. omni- sisu conari ad hoc Lectori persuadendum. Non, inquam, id unquam credidisse, quia oppositum adeò perspicuum est, ut omnibus naturæ lumine videatur esse notorium, nec quemquam latere possit, qui vel mediocrem attentionem adhibuerit, ut mox ostendam. Hæc Terillus, quem nunquam credidisse, sic potuisse oblivisci doctrinæ propriæ suæ, & nimis suæ, ut sibi adeò evidenter contradiceret, nisi jam causam supra notasse. Nempe Probabilistas, quod sunt doctiores, ac eruditiores, eò communis omnium, & receptissimæ doctrinæ veritas facilis reducit in viam, à qua moderni Probabilismi sui immoderatus amor abduxerat. Unde fit, ut frequentius sibi ipsis occurrant, & obviemant, dum sæpius secum pugnantia docent.

86. Doctrina Cellæ Dei, sive Patris Elizaldi, si rigorosè nimis, ac sine ulla benignitate accipiatur, quā illi semper Terillus negat, alioqui licet nimis benignus (utinam illam passim non sinistrè intelligeret, & alienos in sensu detorquere): illa, inquam, doctrina nobis absolute non placet, licet in sensu ab Authore intento vera sit, & de illa non pauca in libro sequenti dicemus. Terillo tamen juxta principia sua, quanvis adeò contraria principiis Cellæ Dei, omnimodis placere debuisset, nisi per oblivionem sui ipsius paruisset veritatis imperio.

87. Nam juxta Terillum, quotiesquis certò judicat formaliter se non peccare, eadem prorsus certitudine judicat se agere conformiter ad legem Dei, vel ad directam, seu potius unicam, quam admittimus omnes; vel saltē ad reflexam, quam ipse Terillus invenit. Atqui juxta Terillum, qui judicat se agere secundum legem Dei, etiam reflexam, eadem certitudine judicare potest, ac debet, se non peccare, vel materialiter; etenim lex reflexa, quæ actionem

Sup. a. 2.
§. 1.

nem aliquam approbat, aut permit-
tit, contradictoriè opponitur legi di-
rectæ prohibenti talem actionem;
unde, qui agit juxta legem reflexam,
nulli legi aeterna contrariatur, nec ul-
lam, vel materialiter transgreditur,
ut Terillus supra statuebat: ergo non
minùs certus manere debet, quod
nullam legem transgressus fuerit, ne-
que peccaverit, adhuc materialiter,
quam quod formaliter non peccave-
rit. Quid evidenter isto discursu?

At hoc juxta Terillum est evi-
denter falsum, adeò ut *oppositum om-
nibus sit ipso naturæ lumine noto-
rium, neque possit quemquam latere.*
Evidens ergo est, Terillo teste, &
judice, vel ipsam Terillinam, seu
reflexam legem non dari, vel illam
non excludere legem directam circa
eandem actionem. Cùmque hoc po-
sterius sit prorsus impossibile, ut &
nos demonstravimus, & Terillus ip-
se contendit, concluditur tandem le-
gitimè ex communi mortalium,
etiam ipsius Terilli, sensu, legem re-
flexam, quam invexit in mundum,
inane quoddam esse, & implicato-
rium commentum.

ARTICULUS IV.

*Multiplici preterea ratione falsi-
tas, & absurditas ejusdem re-
flexæ legis ostenditur.*

88. **P**rolixum nimis foret omnia
persequi, quæ ex hac fictitia
lege consequuntur absurdæ: quid
enim non sequatur ex lege divina, &
aeterna, & tamen non à Deo, sed ab
homine condita? Foret item, ut reor,
supervacaneus labor, si veritatem so-
lùm demonstrare vellemus. Aliqua
ergo ex multis celeri calamo prali-
babimus.

S. I.
*Aliqua ex absurdis innumeris, quæ
ex lege reflexa procedunt inevi-
tabili consequentia, eviden-
ter, & facile convin-
cuntur.*

89. **E**x illa præter dicta sequitur
primò, nullam, aut ferè
nullam esse legem divinam, ne ip-
sam quidem naturæ legem, quæ sit <sup>Aug li. 83.
qq. q. 27. &</sup> incommutabilis, & uniformis, ut ^{q. 28. alias.}
illam Augustinus appellat: sed om-
nis, ipsa etiam naturæ lex, mul-
tiplex erit, varia, ac mutabilis, ma-
ximè in via Probabilistarum, apud
quos adeò faciles, atque frequentes
sunt ignorantia inculpabiles, ac in-
vincibiles, etiam ipsius juris natu-
ralis.

90. Sequela patet: nam si quili-
bet error invincibilis, aut probabilis
in sensu Probabilistarum, negans in-
honestatem alicujus actionis, inducit
necessariò legem reflexam, per quam
talis actio approbatur; ex quo evi-
denter sequitur, eam re ipsa non pro-
hiberi per legem Dei primariam, ac
directam, sed exceptam ab illa esse,
ita ut nullam omnino malitiam con-
trahat, ne materialem quidem; con-
sequens est, ut actio, quæ intrinse-
cè, & in se est bona Petro, eadem
prorsus sit mala Paulo, hoc anno bo-
na, & in sequenti mala, immò mane
peccatum, vespere opus honestum,
apud has gentes licitum, apud illas
illicitum, rudibus turpe, doctis lau-
dabile; aut vice versa passim omnia
contingent pro sola variatione opini-
onum, aut judiciorum hominum,
etiam errantium, quæ quanta sit, &
qualis, nemo non novit. Lex ergo
naturalis damnavit cōractum exem-
pli gratia, ut usurarium, aut Simo-
niacum, tantundem variationis pas-
sim subibit, idque non falso, & in-
mente hominum ita per errorem
putantium, sed re ipsa, verè, & in
se, quandoquidem re ipsa prohibet,
aut

aut non prohibet talem contractum, prout ipsi homines, licet falso putaverint. Hæc non sequela est, sed lex ipsa reflexa, prout ab auctore suo instituitur, & explicatur.

91. Vide igitur qualem Probabilistæ consignent nobis naturæ legem, de qua Augustinus, Claret ^{Aug. 9. de Tr. c. 6.} semper (ajebat) judicium veritatis, ac sui juris incorruptissimis regulis firmum est. Et, si corporalium imaginum, quasi quodam nubilo subtexitur, non tamen involvitur, atque confunditur. Vide, quæm sint potentes errores hominum, qui novam passim faciant legem naturæ, quam nec Omnipotens sapientia Dei potest aliquando mutare. Quid igitur mirerur, aut damnemus superbissimi illius Regis iactantiam, qui putabit quod possit mutare tempora, & leges, ut Daniel vaticinabatur?

92. Sed audi Tertullianum de re ista opportunissimè differentem: Erramus (inquit), nusquam, & nunquam excusatur, quod Deus damnat. Nusquam, & nunquam licet, quod semper, & ubique non licet. Hæc est veritatis integritas, & quæ ei debetur, discipline plenitudo, & aequalitas timoris, & fides obsequit, non mutare sententiam, nec variare iudicium. Non potest alius esse, quod verè quidem est bonum, seu malum. Omnia autem penes veritatem Dei fixa sunt. Ethnici, quos penes nulla est veritatis plenitudo, quia nec Doctor veritatis Deus, malum, ac bonum pro arbitrio, ac libidine interpretantur. Alibi bouum, quod alibi malum, & alibi malum, quod alibi bonum. Sic ergo evenit &c. Subjicit mox exempla non pauca, post quæ tandem concludit sic. Quid mirum in equata ista hominum miscentium, & commutantium statum boni, & mali per inconstantiam sensus, & judicii varietatem? Hæc antiquissimus Tertullianus adeò urgentia modernū Probabilismū, & animam ipsius, legem reflexam, ut recentissima lege ista recentior cuiquam posset videri.

93. Verum (quod est mirabile) ex præcedenti sequitur secundò alia prorsus contraria, & verè prodigiosa implicatio: videlicet, errores, quos verè tales esse supponit, & affirmatur à Recentioribus, à Terillo, & ab omnibus, eodem illos non esse verè errores, sed judicia potius verisimilis, ita ut non sit possibilis opinio probabilis falsa, siquidem sit benigna, & negans legis obligationem; quin secundum Terillum, esto non sit probabilis, sed error voluntarius, atque vincibilis. Unde conscientia erronea nunquam erit possibilis, nisi ut summum dum falso dicat, aliquid esse malum, atque fugiendum,

94. Sed nec in hac hypothesi conscientia erit erronea secundum Terilli principia; quia tunc etiam non deerit lex reflexa prohibens memoratum objectum ex illius erroris suppositione, atque adeò jam error non erit error, sed vera potius enuntiatio objecti.

95. Sequela absurditate, & implicantiâ plena patet statim ex Terilli doctrina; quia nemo falso negat legis obligationem, nisi dum lex existit, & obligat, ut est ex ipsis terminis manifestum. At hoc ipso quod quis neget legis obligationem, licet falso, dummodo probabiliter, (immò juxta Terillum, etiam improbabiliter, & per ignorantiam culpabilem) lex directa non obligat, nec existit re ipsa, quia ex illius erroris suppositione existit necessariò lex reflexa, quæ non cohæret cum lege directa, cui nimis opponitur contradictione: ergo negatio illa, etiam si falsa sit, nullius legis verè existentis obligationem, aut existentiam negat: ergo re ipsa falsa non est, sed verissima potius negatio: Eodem autem discursu probatur, opinionem, quæ falso legem affirmat, veram esse re ipsa, quo nihil falsius.

96. Neque verò Terillus, fucum se nobis facturum putet per suas illas voces inanæ legis directæ Dei purè Grammaticaliter existentis, nec ex-
Terillian tract. de Regu. moj passim, ren-

ventis vim ullam legis, quando existit opposita lex reflexa, quibus Celaœ Dei argumenta urgentissima, ac solidissima passim eludit, atque contemnit: nam vel lex illa existens purè Grammaticaliter, est in se vera lex, quæ, licet ignorata, retamen ipsa verè prohibeat illam ipsam actionem, quam approbat, aut consulit lex reflexa, ita ut, qui exercet talem actionem, saltem materialiter peccet; vel non est lex ejusmodi, neque reddit actionem adhuc materialiter malam: Primum extra præsentē controversiam Terillus cum omnibus Theologis, passim affirmat, atque supponit evidens esse, ac ipso lumine naturæ notorium, cæterum sui prorsus oblitus, & evidenter sibi contradicens, ut pater ex dictis superiùs.

Si posterius dicatur (ut omnino dicendum esse ad sustinendam legem reflexam, & Terillus supponit, & nos sèpiùs ostendimus), evidens est sequela, quam deducimus, nimis evidenter absurdia, & in terminis ipsius implicatoria. Utique nulla opinio negans, actionem aliquam esse illicitam, seu, quod in idem reddit, affirmans esse licitam, potest esse re ipsa falsa, si nulla omnino existit lex vera, quæ talem actionem prohibeat. At nulla existit, ut Terillus supponit; nam, qui errore supposito de ipsius honestate, prædictam actionem exercet, nulli legi eterne contrariatur, nec ullam, vel materialiter, transgreditur, cùm adsit necessariò lex reflexa talem actionem approbans, aut consulens, quæ lex opponitur contradictoriè omni legi directæ prohibenti eandem actionem: igitur nullus error, aut opinio, quæ falso affirmare supponitur honestatem ejus actionis, potest esse falsa re ipsa, sed erit potius verissima enuntiatio. Quorsum ergo Terillus inanæ illas suas, & importunas voces passim obtrudit legis Grammaticaliter existentis? Sed voces non debemus curare, dummodò incautos fallere prohibeantur.

Evasiones præcluse.

97. **D**ices: opinio negans alicuius actionis in honestatem, ideo falsa supponitur, aut esse potest; quia non negat, actionem esse illicitam intuitu alicuius particularis, sed generaliter, ac indefinite respectu singulorum, & omnium: quod tamen falsum est, quia non omnes, & singuli habent opinionem probabilem, aut invincibilem errorem de ipsa: opinio verò, quæ fallit aliquando, est absolute, & simpliciter falsa.

98. At contra est primò: igitur saltem, qui directè opinatur, actionem aliquam esse honestam, si suam assertionem restringat ad se ipsum, & ad illos, qui similem opinionem habuerint, nunquam falleatur, neque poterit falli; quod tamen nemio dixerit non esse fatum.

99. Contra secundò ad homines: nam quando veritas incerta est, sensus opinionis directæ non debet esse omnino absolutus, sed virtualiter saltem, æquivalenterve conditionatus, ut supra docebat Terillus, non ultrò, sed coactus consequentia necessitate. Sensus ergo opinionis affirmantis directè alicuius actionis honestatem erit, *hac actio licita est respectu singulorum, & omnium, quibus de ipsius in honestate non constet.* Quid ni verò? Cur aliter opinetur, qui principia Terilli vera censuerit? At sensus iste verissimus est; nam ex illa suppositione existit necessariò lex reflexa approbans prædictam actionem, quæ proinde non prohibetur per aliquam legem directam: ergo nec illa opinio, nec illa alia, quæ benigna sit, etiam si falsa esse supponatur, poterit esse re ipsa falsa, sed omnes erunt absolute verissima: idest, omnes erunt chimerae.

100. Ubi nota, cùm de opinioribus directè affirmantibus legem,

I i tan-

tantundem dici debeat secundum Terilli doctrinam de sensu illo conditionato, in quo constat similiter veras esse, jam omnes opiniones morales, tam benignae, quam rigidæ, veræ erunt: unde, qui affirmat alijcujus actionis directam, & intrinsecam honestatem, & qui negat eandem, uterque verum dicet, & non erit possibilis contradicatio, saltem juxta vulgarem, atque consuetum, opinandi modum; sed Heraclitus ille quondam delirans proscriptus ab Schola Gentilica, sedebit tandem docens in Schola Theologica, & Christiana, & nos delirare docebit.

101. *Dicit quis iterum opiniones directas propterea esse aliquando falsas, quia enuntiant, morales actiones esse determinatè malas, aut bonas, secundum se conceptas, & priori ad hominum opiniones. Id verò sèpè contingit esse falsum: nam, licet actio aliqua mihi re ipsa mala non sit, propter opinionem probabilem, vel errorem, quem habeo de ipsius honestate, ipsa tamen ex se non est honesta, sed potius turpis natura suâ, & talis postulat reputari: quare judicium meum, quo illam judico absolutè honestam, est falsum absolutè, et si in his circumstantiis per nullam legem mihi prohibeatur.*

102. *Sed in primis solutio non congruit Terilli doctrinæ, & opinandi modo, quem docet, ut constat ex dictis superiùs. Deinde non procedit de actionibus naturâ suâ, & intrinsecè indifferentibus, quæ videlicet solum malæ sunt, quia prohibentur lege positiva: igitur saltem circa actiones hujusmodi nemo, dum opinatur esse honestas, falletur aliquando, neque poterit falli, si vera est Terilli doctrina; quod tamen falsum esse Terillus ipse, & omnes supponunt, & nemo non insanus negabit.*

103. *Præterea, quod ad primum spectat, nihil omnino facit, quod actione sit honesta, vel turpis, natura suâ, & secundum se, si Terilli prin-*

cipia vera sint: nam, quidquid sit de natura actionis, si semel detur opinio probabilis affirmans honestatem ipsius, vel negans ejus in honestatem, hoc ipso talis actio per nullam legem prohibetur re ipsa, sed potius est moraliter bona formaliter, & materialiter: ad primum verò moralium actionum quid potest ultrà desiderari? Atqui tractatus omnes, & resolutiones morales ad primum unicè diriguntur; nam, teste ipso Terillo, unicè pro conscientia formanda, & non ad alium finem scribuntur: ergo non sunt de humanis actionibus secundum se conceptis, sed per ordinem potius ad hominum judicia diversa.

104. *At, qui sic opinatur de actionibus humanis, nunquam fallitur, neque falli aliquando potest; sive enim affirmet, sive neget, immò, et si affirmet, & neget simul, actionem aliquam esse honestam, cùm id non judicet absolute, sed virtualiter saltem conditionatè secundum Terilli doctrinam, verum semper enuntiat juxta proximè dicta. Igitur, quidquid sit de aliis opinionibus purè speculativis, aut metaphysicis de actionibus humanis secundum se, consuetæ tamen opiniones morales, quibus conscientia hominum diriguntur, omnes sunt absolutè veræ, nec aliquis opinando fallitur, nisi Terillus fallitur. Hic tu vide, quid judices, ut non fallaris.*

Terill q.
22. de con-
f. a. 138.

104. *Denique contra est; nam estò permittamus (quod falsum est in via Terilli, licet absolute verissimum), opiniones directas de actionibus humanis, enuntiare de ipsis secundum se, & præcindendo à iudiciis hominum, adhuc non vitatur absurdum deductum ex Terilli doctrina, sed in aliud non in ius commutatur: videlicet opiniones omnes, sive benignæ sint, sive rigidæ, esse re ipsa falsas, nec posse quemquam verè affirmare, aliquid esse honestum, aut turpe, ex his saltem objectis, de quibus modo loquimur, nempè, de quibus*

bus homines possunt variè opinari, vel errare, quæ ferè omnia moralia sūt, maximè in via Probabilistarum.

105. Ratio est: quippe, posita lege reflexa, prout à Terillo ponitur, & exponitur, sequitur (& est tertium absurdum, quod ex ea lege descendit), nullum objectum naturā suā esse bonum moraliter, aut malum, sed omnia esse secundūm se, & intrinsecè indifferentia ad malitiam, vel bonitatem: qui fuit error turpis simus cuiusdam Brebuardini negantis, quidquam esse intrinsecè malum; quia nihil est, quod habeat essentia liter non apparere bonum per existimationem, vel conscientiam errantē.

106. Sequela verò longè absurdissima sponte sua patet adeò evidenter, ut non tam sit sequela, quam ipsa Terilli doctrina circa suam legem reflexam. Sanè, lege ista supposita, discursus Brebuardini optimus est, ac planè convincens: nam quodlibet objectum, quantuncunque malum, aut turpe, si existimetur bonum per judicium probabile, seu per quemcunque errorem invicibilem (immò & vincibilem secundūm Terillum) hoc ipso certum est nullam prorsus malitiam ne materialem, quidem habere, quia nulla lege re ipsa prohibetur, immò verò præcipitur, aut approbatur, per legem subsequentem, seu reflexam. At eadem est ratio de objecto bono, si per errorem putetur malum; nam ex hujus erroris suppositione jam necessariò juxta Terillum prohibetur à Deo per similem legem reflexam, de qua Terillus debet similiter ratiocinari. Ergo nullum objectum naturā suā, & secundūm se est intrinsecè bonūm, aut malum, sed omnia sunt intrinsecè indifferentia, & capacia de se, ut per errores, vel opiniones hominum constituantur bona, vel mala. En ergo suscitatum in moralibus, adeòque in rebus summi momenti, antiquum delirium Protagoræ, de quo Aristoteles 4. Met. Sed de hoc uberiùs post pauca.

Philoso.
Me. c. 8.

§. III.

Alia præterea absurdā ex eadem lege reflexa.

107. **Q**uartò: ex eadem lege sequitur inevitabiliter, omnem directam legem, tam naturalem, quam positivam, constituit intrinsecè in ratione legis, per notitiam privatam subditorum, ita ut virtus completa, & efficacia legis, ut talis, necessariò deficiat per locum ab intrinseco, ut ajunt, ex defectu talis notitiae: quod tamen esse absurdum, & evidenter falso, neque Terillus negat, neque negari ab aliquo potest, ut ex Jure Canonico, & omnium communi sententia, alibi ostendimus, ac supponimus.

Sup. con-
trov. 6. a. 3.

108. Hæc item non tam dici sequela debet, quam ipsamet Terilli doctrina, & conceptus legis reflexæ: quandoquidem antecedenter ad notitiam actualem, atque particularem, qua mihi lex directa sufficienter proponitur, & innotescit, hæc non habet ex se virtutem ullam, saltem completam, ad me obligandum, neque re ipsa mihi quidquam jubet, aut prohibet, sed potius voluntas divina intelligitur adhuc pro illo signo indifferens omnino: ut prohibeat objectum, si forte advenerit pro posteriori sufficiens malitiae notitia, vel ut ipsum permittat, consulatve, si talis notitia deficiat per puram malitiae ignorantiam, aut etiam per contrarium errorem. Hæc tota nonne est ipsius Terilli doctrina? Ergo notitia illa particularis, vel ipsius carentia negativa, vel positiva, constituit intrinsecè legem, & completestentialiter ejus virtutem. Quæ consequentia nimis per se evidens posset, si foret opus, explicari exemplo strictæ promulgationis, & aliis plurimis physicis, & moralibus. Vide, quæ loco citato diximus.

109. Hinc quinto sequitur, legem naturæ, ut talem, etiam activè

II 2 con-

consideratam, & prout se habet ex parte Dei, summi Legislatoris, non solum esse multiplicem, ac variam, ut superius arguebamus, sed etiam penitus contingentem, ita ut nullum objectum, saltem ex illis, de quibus modò loquimur, prohibeatur à Deo, vel præcipiatur necessariò, ac per se, sed contingenter tantum, ac per accidens, pro ratione notitia, vel ignorantiae hominum. Sequela vero hæc, de cuius evidenti falsitate, & absurditate, nemo Theologus dubitet, nova probatione non eget, cùm manifeste pateat ex præcedentibus.

110. Sexto: non minùs evidenter sequitur, nullam omnino esse circa prædicta objecta legem divinam per se, & antecedentem; sed omnem potius esse legem per accidens, subsequentem, atque reflexam; quod juxta omnes manifestè falsum, & mille titulis implicitorum, longèque absurdissimum est. Hæc itidem sequela non nisi tantum vocibus, ac nova absurditatis expressione differt à præcedentibus jam ostensis.

Alioqui ipse Terillus, qui distinctionem hujus duplicitis legis novissimè invexit in mundum, definiat tandem nobis, quid utraque illa sit. *Lex (inquit) aeterna per se est, que ordinat de rebus independenter ab errore, vel ignorantia mentis humanae. Lex aeterna per accidens est, quæ ex suppositione erroris, vel ignorantiae humanae de rebus ordinat.* At omnis lex divina ordinat, aut disponit, de rebus dependenter ab ignorantia, errore, aut judicio mentis humanæ, & ita dependenter, ut si ignorantia adsit, vel error de malitia objecti, hoc re ipsa per legem non prohibeatur; si vero adsit notitia sufficiens, per legem prohibeatur re ipsa, & eadem est ratio de lege qualibet cogitabili, si vera sit Terilli doctrina, circa suam legem reflexam. Ergo, si lex reflexa subsistit, nulla est lex divina per se, adeòque nec directa, aut antecedens, sed omnis lex erit lex per accidens, adeòque consequens,

Terill. q.
28. de cou-
sc. n. u. 2.

aut reflexa. Hæc planè, si evidentia non sint, neque lucem ipsam videamus. At eadem haud minùs evidenter absurdia, immò & erronea esse, certius est, quā ut ab ullo Theologo possit negari.

§. IV.

Concluditur ex dictis novum aliud absurdum, ingens illud, atque monstruosum, inumeros involvens errores; absurditates, & impietates.

111. **S**i in nostris argumentis Logica non deficiat, totam nos Recentiorum Theologiam nimis evidenter evertere, nemo sit, qui vel vertere possit in dubium; etenim, quas deducimus sequelas, adeò esse absurdas, & intolerabiles, ut admitti à nemine possint, certissimum est. Verum exdem usque adeò immediatæ, adeòque per se ipsas patentes sunt, ut non tantum omnino Logicam ignorare, sed ultramodum omnem nos cæcutiire oporteat, si in illis deducendis erremus. Cæterum audi nunc, quæ sequuntur haud minùs præcedentibus evidenter, sed & multò magis monstrosa.

112. Utique videretur ultra jam procedi non posse. Sed ecce abyssus abyssum invocat, & absurditas absurditatem. Parùm foret non esse legem ullam divinam, quæ antecedat judicia hominum, & sit independens ab illis (quanvis sit inauditū, & absurdissimum paradoxum legitimè deducit, ut confitit, ex lege reflexa Terilli), nisi consequenter hinc fieret, nullam esse re ipsa legem Dei, quæ verè talis sit respectu hominum, neque hos legem aliam, aut regulam habere suorum actuum, quā suæ vel judicia, vel errores, quò dicit tandem Probabilismus, ut nos existimamus, & demonstramus. Hoc non ex eo tantum generali principio, quod nulla possit esse lex vera, à qua vel unum demeris prædicatum intrinsecum

cum, sed presioribus aliis, ac magis immediatis consequentiis, ex formali videlicet, & essentiali legis concepta, facile sit ex dictis concludere.

113. Porro, ut ait S. Thomas ab omnibus receptus, *Lex est regula quædam, & mensura humanorum actuum secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur.* Duo sunt ergo præcipua officia legis, nempè dirigere, & obligare: lex enim dirigit, quatenus quædam regula est nostrarum morallium actionum, ostendens nobis sui manifestatione quid sit agendum nobis, vel omittendum, unde Sapientis ajebat, *Mandatum lucerna est, & lex lux, & Psalmista, Præceptum Domini lucidum illuminans oculos: item lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Eadem autem obligat, quatenus culpæ, & pœna comminatione imponit nobis necessitatem observandi, & sequendi legem ipsam, ut regulam, hoc est actiones nostras ad illam cōformandi; lex enim dicitur à ligando, quia per eam obligantur subditi ad ejus observantiam, ut inquit S. Doctor ibidem.

114. Atqui, si vera sint, quæ Recentiores cum Terillo docent, & docere necessariò tenentur, si sustinere velint legem reflexam, nulla est omnino voluntas Dei, quæ verè sit mensura, aut regula rationis, potens dirigere, aut obligare homines ad aliquid agendum, vel omittendum: ergo nulla voluntas Dei verè habet rationem legis respectu nostrarum actionum: ergo non aliam regulam homines habent, aut sequi debent in operando, quām sua, vel judicia, vel errores. Cætera cùm sint evidētia, sola Minor probari eget. Eadem verò ex dictis haud minus evidens, & comperta est.

115. Enim verò mensura, aut regula operandi (utique objectiva, & extrinseca) cæterus dirigere, aut obligare potest ad aliquid agendum, vel omittendum, quatenus in se continet perfectionem determinatam, veram-

que rectitudinem intrinsecam in ea ratione, in qua dirigit, quæ rectitudo cognita ab operante vim habeat ipsum inclinandi, ac movendi ad operandum rectè in ea speciali materia, hoc est conformiter ad regulam ipsam, declinando videlicet operationes, quæ a regula deficiant, ac discrepant & amplectendo eas, quæ regulæ concordent, ac conformantur; sic enim lex, seu regula prælucet operanti, ipsumque illuminat ad operandum.

116. Unde constat apertè, regulam omnem, & propriam rectitudinem ipsius, debere quidem operanti proponi, atque applicari per cognitionem; per ipsam attamen non posse constitui, sed præsupponi potius ad ipsam. Patet, tum generaliter ex naturali præcedentia objecti ad omnem cognitionem, saltem creatam: tum etiam specialiter inductione perenni per omnem regulam cuiuscunque artis, seu liberalis sit, seu mechanica, ut appareat in regulis Dialecticæ, Grammaticæ, Rethoricæ, Architectonicæ, Saltatoricæ, Pictoriæ, & sic de cunctis aliis, nullâ prorsus excepta; ubique nanque regula est aliquid stabile, ac firmum per se, & antecedenter ad notitiam artificis: qui nimirum, ut rectè, & artificiose operetur, diligenter inquirit regulam artis, quam novit esse rectam in se (aliо qui non esset regula), eamque sibi mente objicit, ac proponit, ut ipsam intuendo velut exemplar, rectitudinem ejus imiteretur per actiones ipsi cōformes.

117. Patet insuper obvio, facilius discursu: nam, si regula agendi, & ejus rectitudo non præsupponeretur ad sui notitiam, utique objectum talis notitiae, ut ab illa distinetum, & pro priori ad ipsam, foret aliquid positivè non rectum, vel saltem negativè, hoc est indifferens, & præscindens ex se à rectitudine, vel irrectitudine: utroque verò modo non esset regula, de cujus essentiali conceptu est vera, atque positi-

tiva rectitudo. Unde nullam regulam operas sibi proponeret ad agendum ab ipsa cognitione distinctam, proindeque, vel nullam haberet absolutè, vel tota, & adæquata regula agendi foret ipsius operantis cognitione. Cæterum hæc notiora, ac certiora sunt apud omnes, quam ut ulteriùs ostendi debeant.

118. Tum vero sic: nulla voluntas Dei, si vera est Recentiorum doctrina, antecedenter ad sui cognitionem habet aliquam certam, determinatamque rectitudinem, quæ cognita ab hominibus possit ipsos dirigere ad recte agendum per conformitatem ad ipsam. Porro nulla voluntas, in quam cadere possit ignorantia, vel error probabilis, aut invincibilis (nam de hac voluntate, seu lege loquimur) priori, & antecedenter ad sui, vel ignorantiam, vel notitiam, prohibet, aut præcipit aliquid; sed est re ipsa prorsus indifferens ad prohibendum actu, si advenierit pro posteriori sufficiens malitia notitia, vel ad non prohibendum, sed potius approbandum, aut consulendum, si talis notitia deficiat per puram ignorantiam legis, aut etiam per errorem positivum; quod supra jam relinquimus demonstratum, & potest iterum facile demonstrari ex ipsa Terilli doctrina.

Sup. m. III.

119. Sanè, si lex præcipiens confessionem non dimidiare (ut utamur ipsius Terilli exemplo) prohiberet re ipsa confessionis dimidiationem antecedenter ad ignorantiam, vel notitiam ipsius legis, Petrus confessionem dimidians ex ignorantia, vel errore invincibili, quo crederet sibi licere, transgrederetur re ipsa legem, & opus faceret materialiter malum, ut pater, vel extermenis ipsis. At hoc Terillus constanter negat; nam in hoc casu Petrus supra ad. dimidians suam confessionem, nulli legi aeternæ contrariatur, nec ullam vel materialiter transgreditur. Nulla enim datur lex aeterna, quæ universum dicat, nulli unquam liceat confessio-

Terilli. ubi supra ad. duc. a. 2. g. 1.

nem dimidiare; quia Deus habet aliam legem aeternam dicentem, Petrus hic, & nunc liceat suam confessionem dimidiare. At ha leges sunt contradictiones: ergo, cum certum sit secundum existere, certum est primam non dari: verba Terilli sunt eadem, quæ supra transcripsimus. Evidens ergo in via Terilli est, nullam omnino legem, seu voluntatem Dei (nam eadem est ratio de cunctis aliis) antecedenter, & pro priori ad sui notitiam, vel ignorantiam prohibere re ipsa, vel præcipere aliquam actionem humanam, adèque legem omnem, seu potius omnem voluntatem divinam esse de se, & intrinsecè indifferentem, ut prohibeat re ipsa, vel non prohibeat objectum aliquod, prout videlicet homines putaverint, aut non putaverint, ipsu esse prohibitum, aut non prohibatum.

120. At nulla Dei voluntas, quæ antecedenter ad sui notitiam, & independenter ab illa, nihil re ipsa prohibet, aut præcipit, habet antecedenter ad sui notitiam determinatam aliquam, ac veram rectitudinem, quæ cognita ab hominibus possit ipsos dirigere, & obligare ad operadum recte per conformitatem ad ipsam; quo nihil potest dici evidenter: quomodo nanque diriger, aut obligabit ad recte agendum, si nihil omnino præscribit determinate agendum, vel omittendum, sed est prorsus indifferens ad hoc, vel illud determinatè præscribendum? Igitur nulla voluntas Dei vere habet rationem regulæ relatè ad actiones humanas, cum de conceptu essentiali regulæ sit rectitudo determinata antecedens sui cognitionem. Igitur nulla voluntas Dei vere habet rationem legis, si vera est Terilli doctrina de nova sua lege reflexa. Utique vera lex, quæ regula vera non sit, non nisi vera chimera est, ut est apud omnes compertum.

121. Verum quia & hic, & alias sèpè diximus, omnem legem, seu

Expenditur absurditas præcedentis sequelæ.

124. **S**equela, quam deduximus, & ostendimus, adeò est evidens per se ipsam, ut positâ doctrinâ Terilli, & Recentiorum, nullius vi-
sum fugere possit, nisi ejus, qui aliò totus intentus oculos ab illâ divertat.

Sed verò horribilis ejus absurditas adhuc sequelâ ipsâ patentior est, ut nullis verbis satis exprimi pos-
sit; vincit enim officium linguae, omnemque superat facultatem di-
cendi condigna tantæ absurditatis expressio. Porrò quid horribilius? Quid impietate magis, atque bla-
phemia plenum cogitari alquando potest, quâm omnem simul legem
divinam, velle prorsus extinguere, & abolere, ut nullum sit scelus re vera-
tale, nihil, quod non hominibus fa-
cere liceat nullo culpe, aut pœna ti-
more.

Ad Roma.
Sanè, *Ubi non est lex, nec præ-
varicatio*, ut aiebat Apostolus: ex
quo Augustinus, *Nullum est utique Aug. in
sine prævaricatione peccatum: nulla
est prævaricatio sine lege: nullum est
igitur nisi in lege peccatum.* Quid
ultra?

125. Longius multò (quis am-
bigat?), quâm cogitassent, Recen-
tiores progressi sunt in via noxiæ be-
nignitatis. Sed enim non omnino
debet ipsis ignosci: etenim in negotio
tanti momenti, & plurimi periculi
pleno debuissent multò cautiùs
incedere: debuissent multò attentiùs
inspicere, atque maturius undique
considerare viam, quam arripiebant
imperviam ad id temporis, nimis
naturâ suâ lubricam, ac pendentem,
& ad omnem excessum, morumque
laxitatem nimis præcipitem. Id cer-
tè si fecissent, vidissent utique absur-
da maxima, quæ ex novo isto suo
principio infallibiliter consequeban-
tur, quorum horrore prudenter
admoniti mutassent procul dubio
antecedentia, ut cavere sequentia
pos-

possent juxta Augustini monitum salutare.

126. Cæterum, si fieri posset (quod impossibile statim apparebat), ut ex hoc novo Recentiorum principio, & pariter ex altero capitali de insufficienti legis promulgatione, quod intimè cum isto connectitur, & in eundem scopum tendit, nihil ulterius consequeretur absurdius, iterum Recentioribus non debet ignosci.

127. Evidem per utrumque principium id ex directa intentione sua. Probabilistæ Recentiores moliuntur, ut, emergente qualibet opinione benigna, etiam æquè, aut minus probabili, quæcunque lex divina per se, antecedens, atque primaria, statim per hoc ipsum penitus abrogata censatur, & nullam prorsus habeat vim obligandi. Quasi scilicet Deus, sicut legem Mosaicam umbratilem, ac figurativam sic juxta suam conditionem instituit, ut esset de se temporalis, donec *veniret fides*. Ut loquitur Apostolus, eâ verò adveniente, statim vires totas amitteret, & neminem ultra obligaret, sed verè esset quasi quæ nunquam fuisset: ita similiter quamlibet aliam legem, etiam ad jus naturæ spectantem, non nisi ad tempus Deus condiderit, nempe quoadusque insurgeret adversus illam aliqua. Theologorum opinio, etiam minus probabilis, etiam falsa; ea verò insurgente, subito lex divina interiret, & non secus abolita, mortuaque remaneret, ac lex ipsa Mosaicæ interit, & evanuit, per legis Evangelicæ adventum: eo tantum discriminé, quod lex Mosaicæ non solum mortua nunc, sed mortifera est eam observare volentibus, lex verò per adventum opinionis probabilis abrogata, quanvis nullam jam habeat vim obligandi, adhuc possit honestè, ac sine peccato observari; cæterum materialiter tantum, hoc est, faciendo, quod lex præcipiebat, non tamen ut præceptum, sed ut opus omnino voluntarium. Hæc

Ad Gal. 3.

Recentiores per utrumque principium, & docent, & intendunt directè, saltim postquam Terillus, vel invitus agnovit, Probabilistæ benignum iuum aliter stare non posse.

127. At precor omnes honestatis amantes, ut coram Deo sincè videant (nam districtè, ac tremendè ab illo judicandi sumus), an istam, quam intendunt Probabilistæ per novam suam legem reflexam relaxationem legum divinarum, vel tolerabilem judicare possimus? Alioqui, si nos fallimur, rogamus ipsos Probabilistas, cur toties, ac tantopere conquerantur, & quasi de gravissima calumnia expostulent, cum objicimus ipsis, quod approbando ad proximum per sua principia reflexa tot, quot sunt apud homines, opiniones probabiles humanae libertati faventes, approbent consequenter innumeratas, quæ hucusque prodierunt, & prodire in dies non cessant, Christianæ disciplinæ, & legum divinarum relaxativas?

128. Quid hoc injuria? Quid hoc querela? Fateantur potius, id ita esse. Fareantur semel palam, & in conspectu Ecclesiæ Catholicæ, per eas opiniones probabiles, quarum proxim, & usum generaliter approbant, inductam quidem in populum Christianum magnam laxitatem, & legum divinarum relaxationem; sed tamen eam re verâ inductam relaxationem, ac laxitatem, non esse bonis moribus noxiā, aut veræ honestati contrariam, sed potius honestam, ac bonam, Deo nostro valde placentem, ab ipsoque consilio, aut suo etiam præcepto firmatam.

129. Parum sanè reflectunt Probabilistæ supra suam legem reflexam, quandoquidem fateri non erubescunt, per eam non utcunque laxari, relaxari prorsus, aboliri, & extingui, quamlibet Dei legem directam contra quam detur opinio probabilis; & ne quid derogetur artificiosa suæ, atque benignæ conscientiæ

tiæ regulae, divinis ipsis legibus per opiniones, & errores hominum, re ipsa, ac frequentissime derogatum esse concedunt.

130. Itaque, quanvis nihil absurdius ex hac lege reflexa consequetur, quam quod ipsi moderni Probabilistæ ultrò fatentur, ac profitentur, patet, hanc novam, & commentitiam legem procul esse à Theologia eliminandam. Nunc vero, cum ex illa tot, tantaque legitimè consequantur absurdita: cum denique constiterit, non aliquam, aut plures leges divinas per illam penitus abrogari, sed omnem prorsus legem impossibilem fieri (quod non absurdum tantum, sed infinitus absurditatum, atque impietatum cumulus est) quo loco tandem habenda sit, facile potest quisque videre.

ARTICULUS V.

Quæ demum eliciatur regula moralium ex benigno Probabilismo, posita lege ista reflexa?

131. **N**ihil planè magis absurdum supra summum absurdum nuper expositum, vel cogitari posse videatur. Nullam item futuram absurditatem, quam non ex illo deducere liceat. Frustrè tamen, ut arbitror, pluri bus signatim exprimendis prætiosum tempus impenderemus. Cæterum quia directus, ac proximus scopus, & utriusque Tractatus Terilli, & nostri pariter laboris est, rectam agendi regulam tradere pro conscientia ritè formanda, id unum saltē, cæteris prætermis, distinctius ex dictis concludere operæ pretium fore putavimus, quænam scilicet conscientiae regula ex lege reflexa Terilli, & reliquis principiis Probabilismi elicienda denique sit.

S. I.

Regula unica moralis honestatis
sunt opiniones, ac judicia
hominum in via Proba-
bilistarum.

132. **N**ica, inquam; neque enim modò loquimur de regula formalí dūtaxat: quanquam hæc, ut jam alibi notavimus, non propriè, ac simpliciter regula, sed applicatio tantum intentionalis, seu propositio regulae sit. Loquimur ergo de regula simpliciter, & dicimus, in via Probabilismi nullam aliam posse asignari, quam hominum judicia, seu opiniones, sive veræ sint, sive falsæ.

133. Porrò, si lex reflexa sic est incompossibilis cum directa, ut hæc nunquam extēdi possit ad objectum legis reflexæ, sed quoties una earum existit, certum sit non existere alteram, ut necessariò dicendum esse, & Terillus rectè contendit, & nos superius jam demonstravimus, facile ex dictis concludere est, homines nullam aliam pro dirigendis suis actionibus regulam honestatis habere (primariam utique, ac fundamenteam), quam opiniones, & judicia sua, sive vera sint, sive falsa.

134. Enimvero voluntas Dei ex prædicta suppositione nequit habere rationem legis, adeoque neque regulæ objectivæ, respectu humanarum actionum, ut nuper demonstratum est; quia nullam prorsus habet determinatam rectitudinem, quæ cognita dirigere poscit, aut regulare actiones humanas; alijs antecedenter ad sui notitiam prohiberet re ipsa determinatè, & juberet actionem illam, quam homo judicat pro posteriori non esse re ipsa prohibitam, indeque lex directa antecedens tale judicium, & lex reflexa, quæ ad illud sequitur, coexistenter simul circa eandem actionem; quod tamen fieri aliquando posse, Terillus (quan-

Sup. §. 4. ar-
ti. proximæ
præc.

KK vis

vis omnibus, & sibi ipsi repugnare cogatur) & negat, & negare debet, nisi velit negare legem reflexam, quam tanto molimine adstruit. Atqui, si nulla datur voluntas Dei, quae possit operantem dirigere, conueniens est, ut iste nullam aliam regulam habeat, quam opinionem, seu judicium suum de sua operationis honestate, (vel alienum, si non ex propria, sed ex aliena opinione agat); quam enim aliam fingere, aut cogitare intellectus potest? Ergo non aliam homines regulam habent pro dirigendis suis actionibus, quam opinionem, aut judicium suum, si vera est Recentiorum doctrina.

135. Confirmatur, & explicatur. Omnis actio creata moraliter honesta positivè, dicitur, & est talis per positivam conformitatem ad regulam honestatis moralis, ut compertum est apud omnes, alias foret honesta per essentiam, & tanquam ipsa regula honestatis, indeque foret operatio divina. At omnis actio humana, quam homines probabiliter judicant, aut opinantur (nempè directè) honestam esse honesta est re ipsa juxta Terillum, & Recentiores; igitur per cōformitatem ad aliquam honestatis regulam. Hæc verò, vel est aliqua voluntas Dei directa (reflexa enim importuna hic est), & nulla datur, ut ostensum est, vel, quod unicè restat, est judicium ipsius operantis, vel certè alienum, si non ex proprio, sed ex alieno agat judicio de honestate: aut ostende, si placet, aliam regulam, quam certè neque fingere valeas.

136. Confirmatur ulterius, ac declaratur. Fingamus, quod in aliqua Republica (neque enim ita barbaram, nisi imaginariam invenias) nulla sint constituta publica pondera, seu mensura rerum. Sanè in tali Republica nihil erit universaliter iusta mensuræ, aut ponderis respectu omnium. Sed, quod unusquisque apud se privato suo pondere, vel mensura (seu justa sit re ipsa, seu iusta) ap-

pendet, aut mensuraverit, justæ mensuræ, aut ponderis sibi erit, aut nihil certè poterit in pondere, aut mensura tradere, vel accipere, nihilque sub ea ratione poterit iustum existimare. Quod si quis uti velit alieno pondere, vel mensura alterius civis particularis, hæc erit sibi justa mensura, per ordinem ad quam rem illam, quam mensurat, existimabit justè mensuratam. Ergo similiter, si nulla sit re ipsa voluntas Superioris, quæ morales actiones subditorum possit universaliter regulare, aut nihil reputabitur honestum, aut quidquid honestum censeatur, oportebit, ut tale reputetur per ordinem ad proprium judicium operantis, vel ad alienum, si non agat ex proprio, sed ex alieno tantum judicio objectivè apud eum existente; neque enim alia honestatis regula potest ex data hypothesi cogitari.

§. II.

Ergo opiniones, ac judicia hominum in via Probabilium sunt regula absoluta honestatis moralis nulli alteri regula subordinata.

137. Hæc consequentia probatione non eget, cùm immediate per se resultet ex conclusione proximè præcedenti. Porro regula unica nulli alteri regula potest subordinari, alioqui non esset unica, ut ex ipsis terminis patet. Atqui, supposita lege reflexa, & principiis moderni Probabilismi, hominum opiniones, ac judicia sunt (ut ostensum est) regula unica moralis honestatis, nec alia ulla cogitari potest regula objectiva, ac primaria, quæ morales actiones hominum possit dirigere, aut regulare. Ergo juxta principia Probabilismi hominum opiniones, ac judicia sunt regula moralis honestatis.

138. Otiosum verò foret ostendere, repugnare ex terminis ipsis, actionem aliquam esse honestam per-

or-

ordinem ad judicium nostrum de honestate talis actionis, tanquam ad regulam honestatis unicam, & nulli alteri subordinatam. Utique judicium humanum ex essentiali conceptu suo est regula secunda, seu potius non tam regula, quam regulatio ipsa, sive applicatio regulæ à se distinctæ, cui necessariò subordinatur; honestas etenim objectiva actionis necessariò præcedit ipsum judicium, vel re ipsa, vel saltem apparenter, in aliqua prævia apprehensione: quare judicium necessariò supponit regulam aliam se ipso priorem, à qua actionis honestas deriveatur, vel re ipsa, vel saltem apparenter.

139. Nimis, inquam, foret otiosum his, & aliis similibus immorari, ut deductæ sequelæ repugnantiam, sumمامque absurditatem ostendamus. Denique quid absurdius? Quid repugnantius vocibus ullis exprimi potest, quam quod exprimit ipsa simplex, & nuda propositio sequelæ? Ita ne, nostræ ipsæ opiniones, & humana nostra judicia quandoque falsa, semper autem fallacia, aut fallibilia, sunt nobis regula moralis honestatis ab omni subjectione absoluta, & nulli regulæ subordinata? Tantundem dicimus de Deo nostro, cui non alterius voluntas, seu judicium, sed *sibi ipse est lex*, ut loquitur D. Angelicus. Jam ergo Deo suo, & legibus ejus, à quibus prorsus liberi sunt, homines valedicere possunt. Quid enim jam attendat nisi se ipsos? Quid nisi sua judicia colant? Bone Deus, quod ventum est per nimium libertatis amorem!

140. Et cum hæc sit Theologia Recentiorum, nihil tamen ipsis frequentius, quam apud vulgus nos accusare, eò quod ultra modum deferramus proprio judicio. Hanc calumniam (de qua supra jam diximus, quod satis est) non decet diutius ex professo refellere. Utique apud cordatos, qui probè sciunt, quale judicium ad honestè agendum, & quali-

ter conceptum, nos exigamus, superficialis ista, vulgarisque impostura nihil nostræ sententiæ præjudicabit: vulgi verò judicium, quod non ratione ducitur, sed consuetudinis, aut passionis impetu, nihil facit ad causam veritatis, quam agimus.

141. Sufficiat ergo præfatis Recentioribus illud Augustini reponere: *Definite errare . . . in has enim, atque hujusmodi nugas graviter, copiosèque inveni soletis: quare nos inventio vestra non tangit, sed aniles quasdam, vel etiamp pueriles opiniones, eò inceptiores, quo vehementiore oratione percussit: qua quisquis morietur, & ad vos transit non Ecclesiæ nostræ (Theologiae nostræ, dicamus nos) damnat disciplinam, sed eam se ignorare demonstrat.*

Aug. li. 1.
de Morib.
Eccle. Ca-
tho. c. 10.

§. III.

Præcluditur evasio Recentiorum.

142. Sed quid, si Recentiores humanus & præcedentium absurditatum nimio, sed justo horrore perterriti, fortè velint pedem referre à doctrina Patris Terilli, per quam legem reflexam exponit, & statuit?

Dicunt fortassis, ejusmodi legem non esse incompositibilem cum lege antecedenti, atque directa, etiam circa idem objectum, ut malè Terillus ajebat, neque legem directam pendere ab opinionibus, vel ignorantias hominum, sed illas omnino antecedere: quo fit, ut pro priori ad sui, vel notitiam, vel ignorantiam, intelligatur plenè constituta in ratione legis, ac regulæ potentis regulare, ac dirigere mediæ notitiam sui postmodum adveniente; que proinde non erit regula unica, & absolute, moralis honestatis, seu regula potius secunda, sive applicatio regulæ primæ, eidemque essentialiter subordinata. Sed hoc est fugam querere sibi, nulla fugiendi via.

143. Sand Terillus, vir sagacis ingenii, & sui Probabilismi peritis-

KK 2 si-

D. Tho. 1.
p. q. 21. 2. 1.
ad 2.

Sup. con-
trov. 8. 2. 2.
§. 3.

simus, nunquam in tantas se conie-
cisset angustias, si planior alia via
pateret. Ceterum legem Dei dire-
ctam, & antecedentem, extendi non
posse re ipsa ad prohibendam illam
actionem, quam Deus ex erroris sup-
positione consulit, permittit, aut
præcipit per legem subsequentem, ac
reflexam, merito Terillus supponit
tanquam rem evidetem ex acceptio-
ne ipsa terminorum, qualem revera
esse constat ex supra dictis, constabat
que ex dicendis ad finem contro-
versiae.

144. Extendatur vero, si placet,
Quid inde? Nihil planè Recentiores
proficient, nec vitabunt sequelæ,
quam hic urgemus, intolerabilem
absurditatem, sed augebunt si augeri
possit. Porro opinio directa aequa,
aut minus probabilis operanti, quæ
juxta Recentiores est regula objecti-
va, & remota, fundans & legem
ipsam reflexam, & ultimum con-
scientia dictamen, quod proxima,
& formalis regula est: illa, inquam,
opinio, & regula fundamentalis,
non potest esse regula per positivam
conformatatem ad legem Dei dire-
ctam, cum ipsi non concordet, sed
vel discrepet potius ab illa, vel sal-
tem præscindat omnino à concor-
dia, vel discrepantia, ut evidens ex
terminis est, & à nobis non semel
demonstratum, præsertim controv.
6. per integrum art. primum, ubi
totum moderni Probabilium artifi-
cium deteximus, & exactissime de-
claravimus. Ergo prædicta opinio est
regula independens ab omni subje-
ctione, ac subordinatione ad ipsam
legem directam Dei: ergo est regula
prorsus absoluta, & nulli alteri re-
gula subordinata. Cui nanque regu-
la subordinabitur, si non subordina-
tur voluntati, seu legi divinae di-
rectæ?

145. Extensio ergo ipsius legis
directæ, quam Terillus inficiabatur,
non evitat absurditatem, quam con-
tra ipsum deducebamus, sed illam
potius auget, si augeri potest, &

horrorem ipsius magis ostendit: po-
nit enim legem divinam directam si-
mul cum lege reflexa manentem, sed
ad hoc solum, ut contemni posse
expresiori quodam contemptu, quan-
doquidem ad illam operans non de-
bet attendere, sed uti potest altera
regula ab illa prorsus independenti,
videlicet opinione directa aequa, aut
minus sibi probabili. Hæc igitur est
regula regulans operantis actionem,
ab omni subjectione absoluta, & nul-
li regula subordinata. Sive ergo di-
catur, legem reflexam composibili-
lem esse cum directa circa eandem
omnino actionem, sive dicatur esse
incomposibilem, ut Terillus sup-
ponit, & statuit, utroque modo se-
quitur inevitabiliter in via Probabi-
listarum, hominum opiniones, ac
judicia, sive vera sint, sive falsa, esse
honestatis regulam absolutam, pror-
susque independentem à lege Dei,
adæque nulli regulae subordinatam.

146. Sed quid hic moramus?
Quando hac sola de causa fictitiam
suam legem reflexam Recentiores
invenerunt, aut potius à Terillo pri-
mùm inventam avidissime suscep-
runt, ut operatio nostra, & dicta-
men nostræ rationis, subjecerentur
tandem legi divinae, tamquam su-
prema regula honestatis; quando-
quidem non poterant subjici, legi di-
rectæ, & antecedenti? Videamus
igitur an opinio probabilis sit regula
saltem subordinata huic legi Dei re-
flexæ, an vero absolute prima?

§. I V.

Lex divina reflexa à Probabilitis co-
ficta ex suo conceptu essentiali est
regula subordinata nostris errori-
bus, & opinionibus; qua proinde
sunt regula honestatis in via ipsorum
Probabilistarum prima absolute,
non tantum negativè, sed etiam
positivè, id est, non solum respectu
hominum, verum etiam respectu Dei

147. **V** Era Philosophorum pa-
remia est, nullam chi-
me-

meram esse aliâ majorem, si rerum tantum veritas attendatur. Quoad nostrum tamen intelligendi modum negari haud potest, alias aliis turpiores, repugnantiores, & absurdiores esse. Et ea quidem, quam proximè expressimus, summae videri posset absurditatis, nisi illius absurditas ab ea, quam nunc damus, magnopere superaretur?

Videbatur nihil absurdius cogitari posse, quam quod regulam unicam moralis honestatis, prorsusque independentem à lege Dei, homines apud se constituant, ut non debeat attendere quid ipsi Deo placet, aut displaceat; sed quidquid ipsi judicent verè, vel falso fieri posse, adeoque quidquid facere sibi libuerit, impunè, ac licitè facere valeant. Nunquid hæc non est illa intolerabilis hominum superbia, de qua Bernardus ^{Bern. ferm. q. in vigil. Nativ.} Omnis superbus (inquit) extollitur supra Deum. Unl. enim Deus fieri voluntatem suam, & superbus vult fieri suam. Jam videatur equalitas: sed attende male congruam proportionem. Deus quidem in his tantum, qua ratio approbat, suam vult fieri voluntatem: superbus verò, & cum ratione, & contra rationem.

148. Sed ecce absurditatem multò adhuc majorem: constituere videlicet regulam honestatis pro humanis actionibus dirigendis, non solum absolutam, prorsusque independentem à voluntate, seu lege Dei; sed etiam voluntatem ipsam divinam, adeoque Deum ipsum, subiectum judiciis hominum, quæ proinde sint prima, atque suprema regula moralis honestatis non negativè tantum, sed etiam positivè, non solum hominum, sed etiam Dei.

149. Sequela hujus absurditas tantò evidenter superat præcedentis absurditatem, quanto turpius concipitur, & indignius homines velle Deum sibi subjcere, quam nolle ipsos subjici Deo. Id verò quantæ sit absurditatis, quantæ temeritatis, ac dementiæ, res ipsa satis loquitur,

nec ullis nostris verbis exprimi valet. Utique nolle servos humiliari, ac demitti ad exemplum Domini sui, censuit Dominus ipse perinde esse, ac yelle fieri suo Domino majores, ^{Ioan. 13.} Amen amen dico vobis: non est servus major domino suo; ut scilicet ad exemplum domini nolit humiliari, ac demitti. Quid erit, si non solum nolint servi demitti, & humiliari Dominus, & Deo suo; sed velint insuper, ut servis suis Dominus, & Deus ipsorum humilietur, ac demittatur? Horrore replet animum, vel cogitare.

150. Porro ejusmodi esse regulam honestatis, quæ deducitur tandem ex lege Recentiorum reflexæ, & reliquis principiis Probabilissimi, nullo negotio demonstrari potest ex doctrina jam tradita, & ostensa. Sanè opiniones, ac judicia hominum, minus, aut æquè tantum directè probabiliæ, esse honestatis regulam (remotam utique, ac fundamentaliter) prorsus independentem, & absolutam à lege Dei directa, sive hæc extendatur, sive secus ad objectum legis reflexæ, jam videtur concedi, & patenter à nobis ostensum est. Utique opus procedens ex prædictis judiciis, vel opinionibus, quod est objectum legis reflexæ, non conformari cum lege directa, Terillus ipse legis reflexæ inventor, velut indubitatum supponit, ut nos illud ostendere non deberemus: *Certum est (inquit) aetum conformem legi aeterna existenti per accidens, esse honestum, Deoque placere, quanvis objectum, quod ponit, non conformetur legi aeterna, quæ per se disponit de rebus.* Et quis de hoc dubitare posset, si vel terminos ipsos Probabilissimi intelligat?

151. Hinc verò absurditas monstrosa, quam adjicimus modò, per immediatam protinus, & nimis evidenter consequentiam resultat. Evidem error ille, vel opinio directa æquè, aut minus probabilis operanti, quæ juxta Recentiores regula agèdi est objectiva,

^{Terill. q. 38.}
^{de conca proba. n. 12.}

ac

ac remota, non sequitur ad legem reflexam, ut ex intentione operantis conformari possit eidem (unde patet, quā sit abs re, & longē importunissimus ad intētum ipsorum, recursus Probabilistarum ad prædictam legem reflexam), sed antecedit potius eandem, & hæc ad eam, regulam simpliciter, & omnino subsequitur.

152. Quid hic dicitis, Recentiores? Nonne lex ista vestra reflexa nihil prorsus determinat, aut disponit de rebus, nisi ex suppositione erroris invincibilis (aut vincibilis etiam juxta Terillum), vel opinionis vestræ æquæ, aut minus probabilis? Nonne ideo reflexa, consequens, secundaria, & lex tantum per accidens existens, perpetuò appellatur à vobis? Nonne alioqui prorsus frustanea, & nullius utilitatis ad scopum vestrum existeret? An non hæc vestra propria, & solemnissima doctrina est? Alioqui quid dicitis? Quid intenditis? Eja igitur maneat immobile, legem vestram reflexam, nullo modo antecedere, sed potius subsequi, regulam illam vestram directam.

153. Nunc vero, si vobis placet, attendite discursum Solis luce clariorum. Hominum opiniones, de quibus hactenus, posita lege vestra reflexa (utcunque ipsam explicare libuerit) sunt regula moralis operationis, quæ legi antecedenti, atque directæ Dei non conformatur, tanquam regulæ primæ moralis honestatis, ut statutum, & compertum est, & Terillus ipse supponit: nec item conformatur, ut regulæ honestatis, legi reflexæ Dei, ut hæc non antecedat, sed subsequatur potius tales opiniones directas. Hæc igitur sunt regula honestatis penitus absoluta, & independens ab omni lege Dei: ergo sunt regula, saltem negativæ, prima, ac suprema moralis honestatis, hoc est, regula actionum humanarum ab omni subjectione absoluta, & nulli alteri regulæ subordinata.

154. Tum ultra: Dei voluntas, seu lex ipsa reflexa, necessariò subsequitur vestram hanc regulam, & necessariò debet ei conformari; quandoquidem ex suppositione hujus regulæ vestræ (nempe opinionis æquæ, aut minus directæ probabilis) Deus nequit non approbare per voluntatem suam, & legem subsequentem, atque reflexam, objectum prædictæ opinionis: neque enim Deo liberum est non approbare objectum probabiliter bonum per voluntatem suam subsequentem, aliás qui illud amplectitur ex artificio vestræ sententia, non necessariò Deo placeret, neque honestè, ac prudenter operaretur; quod tamen vos fortissime negatis. Ergo regula vestra, nempe opinio directa æquæ, aut minus probabilis, est etiam regula voluntatis divinæ, quæ videlicet illam necessariò subsequitur, debetque omnino eidem conformari: ergo est regula prima moralis honestatis, non solum negativæ, sed etiam positivæ, non solum hominum, sed etiam Dei: Quid ultra? Nihil planè vel cogitari potest.

§. V.

Urgetur multipliciter, & exponitur argumentum prædictum.

155. **D**ifficile profectò mihi sit præcedentem discursum clarius exponere. Fortasse tamen proposit non nihil aliis, & aliis vocibus id ipsum declarare, & illustrare.

Illa est regula moris non prima, & independens, sed secundaria, ac subordinata, quæ regulat moralem actionem per respectum, & ordinem ad aliam regulam (utique præcedentem), cui debeat subjici, ac conformari. Quid evidentius? At opinio directæ æquæ, aut minus probabilis, regulat moralem actionem, & non per habitudinem ad aliam regulam, cui conformatur, ac subjiciatur; nulla enim hujusmodi concipi potest, nisi voluntas Dei antecedens: huic vero op-

opinio illa non conformatur, ut cum Terillo ipso supponimus, & s^æpè à nobis demonstratum est: ergo est regula moris non secundaria, ac subordinata: ergo est regula prima, & prorsus independens ab omni alia. Quid hic est, de quo possit intellectus humanus dubitare, si verè posit aliquid evidenter cognoscere?

156. Eodem hoc discursu probatur à contrario, legem, seu voluntatem Dei subsequentem non esse primam regulam moris, sed secundariam, ac subordinatam. Ipsi nimirum regulat moralem actionem, non primo, neque independenter ab omni alia regula, sed per respectum potius, & habitudinem ad regulam priorem, & primo regulantem, nimirum ad prædicta opinionem humanam, quam essentialiter præsupponit, & cui omnino se debeat conformare: ergo non est regula prima, sed secunda, & subordinata: ergo sola opinio directa est absoluta, & prima regula moris non negativè tantum, sed etiam positivè, nimirum nulli alteri subordinata, & subordinans sibi divinam voluntatem: ergo est regula prima non tantum hominum, sed etiam Dei: ergo non Deus hominem, sed homo Deum sibi subordinat.

157. Explicatur exemplo, & confirmatur. Voluntas magistratus inferioris, vel alterius ministri domini absoluti, ac supremi alicujus Reipublicæ temporalis, est regula operandi respectu subditorum communium quod gubernationem politicam secunda, atque subordinata; quia non dirigit subditos, nec regulat corum actiones absolutè, & independenter ab omni alia regula priori, sed per respectum, & habitudinem ad voluntatem supremi domini, à quo suam accepit potestatem, & cui se omnino conformare debet, ut possit subditos regulare. Voluntas verò ipsius supremi domini ob rationem, oppositam est regula absoluta, independens, & prima in eo genere gu-

bernationis, non negativè tantum, sed etiam positivè; quia scilicet nec regulat per respectum ad aliam priorem regulam, cui conformari debeat in regulando: & aliunde omnis alia regula regulat per respectum, & conformitatem ad ipsam. Id ipsum cernitur, & explicari posset in ordine hierarchico Angelicæ Reipublicæ, vel Ecclesiastice, in motu solis, & horologii, & in alia quaque subordinatione causarum.

158. Tum sic: voluntas Dei consequens, & reflexa regulat actionem humanam dependenter ab illa opinione directa, quam supponit ut regulam antecedentem, cui se debeat omnino conformare: opinio verò illa nullam priorem regulam præsupponit, cui conformari debeat in regulando. Ergo talis opinio est prima, atque suprema regula moris nulli alteri regulæ subordinata, & subordinans sibi divinam voluntatem: voluntas verò consequens Dei est regula non prima, sed secunda, & humanæ opinioni subordinata. Nonne hæc luce ipsa clariora sunt? Misera planè est, & infelix conditio temporum, quod in his ostendendis, & similibus, Theologi detineri debeamus.

159. Denique confirmatur, ac declaratur. Illa est prima, ac suprema regula honestatis moralis, in quam demum resolvitur honestas actionis humanæ, ut in primam mensuram, & rationem, propter quam sit: *Quia sicut omnis motus (inquit Doctor Angelicus) reducitur ad movens, quod non est motum neque à se, neque ab alio: ita omnis mensuratio reducitur ad unum primum, quod nullo modo est mensuratum, sed omnium mensura: & hoc est Deus.* Atqui honestas humanæ actionis non resolvitur ultimò in aliquam voluntatem divinam, ut in primam mensuram, & rationem ipsius, sed in judicium hominis directum, sive in opinionem probabilem de cædem honestate actionis. Igitur nulla voluntas Dei, sed

D. Tho. in
i dist. 19. q.
i 2. 1. ad 4.

sed opinio potius humana est prima, atque suprema regula, seu mensura, moralis honestatis. Discursus est legitimus: Major est per se nota, & principium ex terminis indubitatum: Minor denique ex dictis evidens est, & ulterius probatur, aut explicatur.

160. In primis honestas actionis non resolvitur ultimò in aliquam Dei voluntatem antecedentem, sive directam, quia vel non existit re ipsa, vel si existat, actio predicta non conformatur ipsi formaliter, ut dictum saepè, & ostensum est: quandoque vero nec materialiter, sed potius contrariatur eidem, quoties nempè opinio directa æquè, aut minus probabilis falsa est. Aliunde vero non resolvitur ultimò in voluntatem Dei consequentem, sive reflexam; nam licet conformetur eidem, non tamquam ultimam honestatis mensuram, seu tanquam primariae rationis, propter quam actio evadat honesta.

161. Enim vero quarenti, cur actio sit honesta? Si respondeas, quia conformatur voluntati divina reflexa, atque per accidens existenti, rationabilis ulterius, cur voluntas illa divina per accidens existat in Deo? cur approbet reflexè, & regulet predictam actionem? Cui quæstiōne tenebris respondere, si quidem falli, aut fallere nolis: quia sic judicant homines, licet falso, vel quia probabilis opinio est, affirmans honestatem predictæ actionis; nam ex hujus erroris, vel opinionis suppositione nequit Deus non velle, atque probare, ut homines sic operentur, quanvis antecedenter non id vellet. Ultra vero procedere quæstio non potest, quia nulla est prior ratio, regula, seu mensura, à qua peratur actionis honestas.

162. Utique, si quarenti, cur hominum judicia, & opiniones actionem illam preferant, ac regulent, tanquam honestam? respondeas, quia sic fert voluntas, seu lex Dei, approbans predictam actionem, inconsi-

quenter omnino respondebis; cum potius à contrario voluntas Dei ideo unicè approbet actionem illam, quia sic homines judicant, & opinantur. Patet ergo, moralem actionis honestatem ultimò non resolvi in aliquam Dei legem, seu voluntatem, sed in errores hominum, aut judicia directa. Hæc igitur sunt prima, atque suprema regula honestatis moralis nulli alteri regulae subordinata, & omnem aliam regulam sibi subordinans. Ergo sunt prima honestatis regula non negative tantum, sed etiam positivè, non solum hominum, sed etiam Dei. Quid evidenter?

§. VI.

Ergo Probabilita insinuante hallucinantur, dum legem reflexam confingunt, ut in eam resolvant honestatem actionis, velut in primam regulam moralis honestatis.

163. E Gregiam hanc hallucinationem, & vanum Recentiorum conatum ei, qui non verbantur, sed etiam sensum dictorum capiat, clarissimè deprehendere sit facillimum.

Nempè, cum, vel inviti Recentiores non possent non videre, actionem procedentem ex opinione æquè, aut minus probabili de ipsius honestate, conformari non posse per talenm opinionem legi directæ, seu primariae Dei, cui nimur, si forte opinio vera sit, formaliter saltem non congruit; si vero falsa, ut creditur, aut credi potest, ne materialiter quidem concordat: ne vel benignam regulam suam, ut malam, & obliquam damnarent, vel asserere cogerentur, honestatem actionis non defumi ex concordia, & conformitate cum voluntate, seu lege Dei, tanquam cum prima regula moralis honestatis (quod effutire nemini licet): cum hæc, inquam, viderent, quid egerunt? Rem incredibilem! Invenierunt in Deo delitescentem legem

vc-

verè mirabilem, qua videlicet Deus ex præfatæ opinioñis suppositione certissimè permitteret, immò positivè probaret actionem illam, tanquam honestam, quidquid de lege sua directa sit.

164. Per novam istam legem reflexam, facillimè, inquiunt, expeditur difficultas objecta: constat enim apertè, quo pacto, & actio ipsa, & regula directa, ex qua proeedit, licet non conformetur cum lege antecedenti, verè tamen, ac positivè, conformetur cum prima, atque suprema regula moralis honestatis, nimirum cum hac ipsa voluntate, seu legge Dei reflexa, & consequenti.

165. Quod si opponas eisdem, præfatam legem derivare non posse in actionem humanam honestatem moralam per modum regulæ, cùm non præcedat, sed potius subsequatur ad regulam directam, hoc est, ad opinionem de actionis honestate: rident, & damnant tarditatem nostram, qui nunquam intelligere potuerimus ipsorum sententiam, & ideo passim hallucinemur, quāsi videlicet ipsi nullam aliam adstrueret agendi regulam formalem, ac proximam, quām ipsam opinionem directam; quod tamen est manifestè falsum, cùm ubique doceant, ultimum conscientiæ dictamen esse non modò probabilius simpliciter, verum etiam certum, & evidens.

166. Ratio, inquiunt, est clara: nam opinio directa, etiam minus probabilis, de actionis honestate, certò, & infallibiliter fundat, & infert legem, seu voluntatem reflexam Dei, qua consequenter ad talem opinionem approbat necessariò actionem ipsam, tanquam honestam, sibique absolutè placente: deinde verò intellectus reflectens supra ejusmodi legem, seu voluntatem consequentem Dei, cōcludit demum præticè verissimè, ac certissimè, actionem esse honestam, & gratam ipsi Deo: & hoc dictamen ultimum, & practicum conscientiæ, est regula

formalis proxima, & immediata ipsius moralis actionis. Quo sit, tandem, ut ipsa moralis actio, & proxima, ac formalis agendi regula non antecedant, sed potius sublequantur divinam voluntatem, tanquam regulam primam, à qua tota descendit, & regulæ formalis restitudo, & eliciendæ actionis honestas.

167. Directa verò opinio verum est, quod non sequitur, sed antecedit voluntatem divinam, cui proinde concordat, & conformatur unicè tanquam ejus objectum, non verò tanquam regulæ; quod minimè requiritur, cùm opinio directa non sit regula agendi proxima, & immediata, sed objectiva tantum, ac remota. Quid clarius, inquiunt? Quid intellectu facilius? Planè nihil. Fatumur, plus nimio tardi, & hebetis ingenii fore, qui magnum hoc mysterium nō comprehendat. Sed vel hinc possent facile Recentiores conjicere, quinam sint, qui re verà passim hallucinentur.

168. Nam, si opinio ipsa directa sit prorsus independens ab omni alia regula antecedenti, & aliunde non subsequatur, sed potius antecedat legem, seu voluntatem consequentem, atque reflexam, poterunt quidem, & actio ipsa, & ultimum conscientiæ dictamen, conformari legi reflexæ: sed verò nunquam poterunt eidem conformari tanquam regulæ primæ moralis honestatis. Ratio ex dictis est evidens, & quæ pateat statim, vel cæcipientibus: nam prima regula honestatis moralis non potest presupponere regulam aliam moralis actionis, sed omnes alias regulas debet præcedere, & sibi illas subordinare, ut compertum est apud omnes, & ex ipsis terminis patet. Atqui voluntas, seu lex reflexa, supponit essentialiter aliam regulam actionis moralis, nimirum opinionem directam de honestate ejusdem actionis, adeoque non præcedit regulam omnem: ergo non est regula prima, sed secunda, & subordinata:

ergo nec actio ipsa, nec ultimum conscientiae dictamen conformantur cum aliqua voluntate divina, tanquam cum prima regula moralis honestatis.

169. Hæc, quæ ex se ipsis evidenter sunt, & affatim à nobis ostensa, explicari adhuc possunt exemplo manifesto. Ponamus, Regem aliquem accepisse à Republica (a qua nimirum tota dimanat proximè, & immediatè Regum potestas juxta sententiam & communio rem, & mihi absolute verissimam, quam alibi ex professo monstravi) potestatem condidi leges pro totius Reipublicæ vel regni directione, ea tamen lege, seu pacto, ut nulla lex ab ipso Rege condita quæquam de Republica obliget, nisi prius proposita, & explicata fuerit ab aliquo supremo Magistratu, vel Senatu ipsius Reipublicæ, cuius expositionem, vel interpretationem, seu vera sit, seu falsa, dummodo authenticè signata sit, teneatur demum Rex approbare, & velle, ut omnes subditi agant secundum illam, quanvis videat esse contrariam, & intentioni suæ, & legis à se conditæ sensui.

170. In hoc Regno, aut Republica sub hac gubernationis forma instituta nemo opinor negabit, primam, atque supremam agendi regulam in ea linea humanæ, & politicæ gubernationis, non esse Regis legem, aut voluntatem, sed potius prædicti senatus judicium, aut sententiam authenticam; quippe quæ regulat subditorum actiones independenter à conformitate cum Regis voluntate, seu lege antecedenti, & aliunde producit necessariò alteram voluntatem, seu legem consequentem ipsius Regis, quæ prædictam senatus sententiam præsupponat, eidemque conformari debeat. Prior ergo Regis voluntas non foret regula respectu subditorum, qui nimirum actiones suas eidem conformare non deberent: voluntas verò consequens, & posterior, regula

quidem esset, cui actiones subditorum conformarentur: at non esset regula prima, sed secunda, & subordinata, utpote quæ supponeret aliam priorem regulam, cui necessariò conformari deberet. Sola ergo Senatus authentica sententia prima in ea Republica, atque suprema regula foret, quippe quæ independenter ab omni alia regula præsupposita subditorum actiones regulareret; aliunde verò, & actiones ipsis, & omnem aliam regulam ipsarum sibi subordinaret absolute; nulla nanque dirigeret, aut regulareret, nisi dependenter ab ipsa.

171. Nolumus cum tædio Lectoris propositum exemplum applicare distinctius: quid enim immorabitur in re clarissima? Porro novimus omnes, ac tenemus, ad hoc legem reflexam à Probabilistis induci, ut ultimum conscientiae dictamen, & operatio ex illo procedens conformantur cum aliqua voluntate divina, velut cum prima regula honestatis. Verum quid inde? Novimus pariter, & plusquam evidenter demonstramus, novum hunc conatum ipsorum adeò esse irsitum, & infelicem, ut postquam communissima, indubitateque evertit Theologiæ principia, nihil minus obtineat quam quod intendit; immò verò obtineat oppositum. Nempe intendunt subiicere operationes hominum, eorumque judicia voluntati divinae, & ad hoc novam fingunt in Deo voluntatem, seu legem, quam reflexam appellant: fit verò ex hac fictione (præter alia infinita absurdæ, quæ producit) non ut judicia hominum divinæ voluntati subiiciantur, sed ut voluntas ipsa divina subiecta maneat hominum judiciis. Quid igitur queruntur, quod non capiantur? Immò capere nolunt, quod nimis aperte capiuntur.

AR-

ARTICULUS VI.

*Amovetur solutio, sive instantia per-
importuna, quam pro lege reflexa
Recentiorum productus contra se ex
principiis scientiae Mediae, docti-
mes P. Palancus.*

§. I.

*Propriis eiusdem Auctoris verbis
instantia, vel solutio
proponitur.*

172. **H**ic Auctor dudum mihi familiari cōjunctus amicitia, quem ob excēsum ejus inge-
nium, exquisitam sapientiam, insi-
gnemque pietatem, aliaque egre-
gias animi dotes impensē colo, ac
diligo citrā omnem assentationem,
in suo Opere verē eximio nuper in-
lucem edito, quod de *Conscientia* in-
scribit, & quo toto modernum Prob-
abilismū feliciter impugnat, &
expugnat: cūm legem Dei reflexam,
quam Recentiores comminiscuntur,
multis, ac validissimis argumentis
imperet, ac planē profligaret, eō
legem illam refellit, quod nisi foret
prosorsus fictitia, lex, sive Dei volun-
tas, non foret prima regula honestatis,
sed secunda, & subordinata
judiciis, & erroribus hominum. Oppo-
nit autem sibi pro Recentioribus
quandam, vel evasionem, vel instantiam,
petitam ex principiis, quibus innititur scientia Media.

Palanc. de
conf. q. 28.
a. 3. per to-
tum.

Ibi S. 22. n.
144. esse Deum attemperari, & accommodari in præcipiendo, prohibendo, aut
permittendo, judicio probabili humano: aliud valde distinctum illi subordi-
nari, ac subjici. Primum verum esse:
secundum falsum. Sicut aliud est Om-
nipotentiam attemperari in cōcurren-
do voluntati creatō, aliud illi subjici,
& subordinari. Primum enim conces-
dunt Jesuitæ, etiam postquam damnavit secundum Innocentius XI. Et quod
lex divina debat sive attemperari, &

accommodari judicio humano, forsan
probabis, quia hoc maximē conducit
ad suavitatē divinae providentiae. Spe-
ctat enim ad divinā providentiam,
inquit Terillus, complacere aliquan-
do, saltem per accidens, in electio-
ne objecti directe, & per se prohibi-
ti, quod operant probabilitē ap-
paret prohibitum. Si nimis ipse
ex contraria probabilitate seductus
pro imperio sua voluntatis illud obje-
ctum judicaverit licitum.

Item, quia nisi lex divina sic
accommodetur, & attemperetur, ve-
nobis, peribit omnis libertas opinandi,
& operandi, standum semper erit in
judicio de moribus pro lege, nunquam
pro libertate, jugum divinae legis fer-
reum erit, & importabile, nos in mi-
seram captivitatem redigens, à nobis
que libertatem filiorum adimens, &c.

174. Deinde quasi classicum can-
nens, Thomistas omnes excitat ad
prælium contra legem reflexam Re-
centiorum, veluti contra novam
scientiam Medium, subiungens con-
tinenter: Sed hac solutio, licet ad
mentem Reflexiarum genuina, ipfa-
que doctrina eorum, qui ad talem le-
gem reflexam effugium fecerunt, fal-
sa tamē est, & contra D. Thomam,
omnesque ejus discipulos. Quos omnes
enixē precor advertant, per Probabi-
lismū, & potissimum per hanc legem
reflexam novam scientiam Medium,
nouumque usum illius in scholis in-
troduci paulatim, vel, quod est con-
siderabilis, in moribus regendis, &
vita Christiana gubernanda: ac pro-
inde, qui veluti fidelissimi Angelici
Doctoris asseclæ, pro nobilitate
ab ipso acceperunt primatum Dei in
omni linea perfectionem dicente con-
tra modernos strenue propugnare, &
semper vincere, sicut in Theologia spe-
culativa primatum Dei in ratione
causæ, motoris, Domini, liberèque
determinantis tacentur, sic in Theolo-
gia morali, & practica primatum di-
vinae legis in regulando mores huma-
nos nulli præ ipsis aequali jure propu-
gnandum incumbit.

l. 1. 2. Nam

Nam eadem, ni fallor, vel ferè eadē utrobique causa est. Sicut enim.... ibi contrarii conantur Deum in concurrendo ad unum potius, quam ad oppositum, nostra libertati subordinare (jam dicunt attemperare), ita hic Deum in principiendo, aut permittendo hoc potius, quam oppositum ex probabilitibus, nostro libero iudicio subordinare videntur (ipſi dicent attemperare), &c. Haec tenus prælaudatus Palancus.

175. Hæc dū in libro ex Auctoris dono liberaliter mihi transmisso, quem magna voluptate, & avidissime percurrebam, præter omnem timorem occurserunt, hæsi fateor, & dolui, neque mediocriter sum miratus, dum, & viri amicissimi candidissimum animum, ac pridem mihi notam modestiam facile reducerebam in mentem; & similiter etiam considerabam asperitatem verborum ejus, scientiam Medium, nulla occasione data, sed nimirum violenter accepta, comparatione indigna, suggillantis, & probris adeò acerbis laceffentis. Enimvero vir sapiens haud parum præter morem videtur indulſſe opinionibus, quas domo secum afferit, & dogmatum, quibus nutritus est, consuetudini, ut supra Nazianzenus ajebat. Nec vero renuit ipse (qua magna ejus modestia est, & singularis animi temperantia) olim mihi cum ipso de re ista amicè, ac confidenter expostulanti candida ingenuitate fateri, familiaribus litteris ad me datis, displicere etiam sibi, quod hæc scripserit, que ex libro (inquit) libenter delerem propter eas rationes, quas mihi exhibet vestra Paternitas.

176. Quoniam tamen plurimum refert, ne quis ex libro Auctoris gravissimi, non displicentiam ejus de sententia prolata, sed nudam ipsam ostendente sententiam, occasionem accipiat existimandi, eandem esse, aut similem causam legis reflexæ Dei, quam Reflexistæ fingunt, & scientiæ Dei Mediaæ, quam schola

nostra propugnat, unde, vel hanc minoris, vel illam pluris faciat, quam utraque mereatur, pauca breviter dicere de re ista ab instituto nostro nimis aliena, necessitas nos cogit satis quidem invitos.

§. II.

Palancus Societatis Doctroribus
injuriam haud modicam
irrogat.

177. **P**rimùm vero, ut ab ultimis P. Palaci verbis exordiar, non sine injuria nostrorum Doctorum protulit verba illa, contrarii conantur Deum in concurrendo ad unum potius, quam ad oppositum, nostra libertati subordinare (jam dicunt attemperare), quasi videbatur in schola nostra ante Decretum Innocentii XI. quo meritò damnavit propositionem illam, Deus subiicit nobis Omnipotentiā suam, ut illius vocis subordinare communis esset, passimque receptus, ad explicandam divini concursus cum nostra libertate concordiam.

178. Sanè per annos supra vinti in schola Theologica versatus, & libros nostrorum Auctorum sedulò, ac frequenter evolvens pro variis, ac consueris eventibus Theologicæ exercitationis, maxime vero eos, qui concordiam istam expoununt (quam semel olim discipulis dictatam iterum nunc præ manibus habeo) non memini apud aliquem, me legisse voces subiicere, aut subordinare ita crudè prolatas, & sine aliquo temperamento, aut congrua modificatione; quoties enim illis utuntur (utuntur autem vix unus, aut alter, nec nisi rarissimè tantum) semper solent adjungere particulam modificationem veluti, quasi, quodammodo, vel similem, præter fasiorem insuper, atque clariorem, expositionem sensus intenti. Frequenter autem, ac ferè semper dicunt, Deum attemperare, sive accommodare,

Om-

Omnipotentiam suam, aut concursum ipsius ad concurrendum cum nostra voluntate, applicare potentiam suam decreto indifferenti, & à nobis determinabili, committere, aut relinquere liberaliter nobis actuale in ipsis Omnipotentia suę cōcūrsum ad actus liberos nostros à nostro arbitrio determinandum, vel aliquid ejusmodi in idem recidens. Quod cùm sit constans, atque notorium cunctis libros nostros legentibus (utinam eos legant multi, qui impugnant), certè non debuit P. Palancus oppositum innuere, aut supponere, verbis adeò absolutis, ac generalibus, quæque doctrinæ nostræ in re tanti momenti haud modicam invidiam creare possent.

179. Est verò multò gravius, & minùs tolerabile nobis, quòd nostra Societatis doctrinam in magna controversia de Auxiliis, & scientiam Dei Medium, quam propugnamus, non sòlum comparaverit P. Palancus novo recentium Probabilistarum commento de lege Dei reflexa, verùm & affirmare non dubitaverit, eandem esse utranque doctrinam, eandem utrobique, aut ferè eandem causam: quasi videlicet Recentiores ex illa Dei attemperatione ad concurrendum cum causis liberis, legitimè potuerint concludere, Deum etiam in regulando attemperari iudiciis hominum, ita ut id debeat, tanquam bonum, probare, vel illud reprobare, tanquam malum, quidquid homines ipsi malum, aut bonum, probabiliter, licet falsò putaverint. Nihil esset ineptius hoc ratiocinio; & ideo neque ipsis Recentioribus, qui nihil non pro suo Probabilismo tentant, nihil non, etiam è longinquò afferunt, aliquando venit in mentem: adeò est importunum ad ipsorum propositum.

§. III.

Pro removenda instantia producta premittitur synopsis doctrinae nostra de concursu divino ad actiones morales creature.

180. **P**orrò, quòd Deus libera voluntate sua Omnipotētiam suam attemperet ad concurrendum cum arbitrio creato, relinquendo videlicet humanæ voluntati immediatam, & electivam actionis suę determinationem, nihil omninò derogat perfectissimo dominio Dei, nihil item rationi prime causæ, primi motoris, primi determinantis: immò potiùs has omnes perfectiones divinas unicè tuetur, & explicat, atque per suavem, & optimam concordiam cum nostra libertate conciliat.

181. Certè dominium Dei absolutissimum nulla ratione minui, aut impediri potest, dum Deus habet plenam, absolutissimam, prorsusque Omnipotentem facultatem, ad liberè inducēdam, vel impedierādam quamcūque velit operationem honestam cuiuslibet voluntatis creatæ, ad impediendū item, vel permittendū quodlibet peccatum ipsius, pro priori, & antecedenter ad omne omninò liberum exercitium ejusdem voluntatis creatæ absolute, & in re futurum, quid enim aliud desiderari potest ad perfectissimum dominium Dei?

182. Hanc verò facultatem habet Deus ratione scientiæ conditio- natæ (Medium nos appellamus), per quam, antequām aliquid absolutè decernat, novit infallibiliter, quid operabitur humana volūtas sub hoc, aut illo auxilio, in ipsis, vel in illis circūstantiis, supposita infinita, inexauribile virtute Omnipotentiæ suæ, cui deesse non possint plura auxilia, quæ prævideantur congrua futura, plura item, quæ incongrua futura prævideantur; quanvis nul-

nullum omnino determinatum auxilium sit non intrinsecè indifferens, cuique voluntas nequeat pro suo arbitrio consensum, vel dissensum conjungere potentiam veram, & antecedenti, prout jura libertatis exposunt.

183. Deus ergo pro signo independentia, & sapientissima providentia sua, nempe ante omnem usum libertatis creatae absolutem, & in re futurum perfectissimam suam libertatem exercet decernendo pro solo suo arbitrio, vel actionis bonae existentiam, vel permissionem actionis male, prout scilicet sua sanctissima voluntati placuerit, vel benefacere, vel punire, aut saltem specialiter non benefacere: certus quidem omnino (ut sapientissimum decet provisorem) quod eveniet infallibiliter quidquid ipse permisit, aut decreverit, ratione memorata scientiae Mediæ affirmantis eventum determinatum sub hypothesi, aut conditione praediti decreti divini; quod proinde si liberè concipiatur, antequam aliquid voluntas agat, immo antequam prævideatur existens, jam Deus absolutè decernit cum omnimoda independentia, absolutissimoque dominio, & ut inquit Bernardus, non solum potenter, sed etiam sapienter, vel inferre actionem honestam, vel permittere actionem turpem, illæsa libertate voluntatis creatæ, & relinquendo eidem plenam indifferentiæ ad utrumlibet, adeoque ad immediatam determinationem, & sui ipsius, & Omnipotentia indifferenter sibi applicatae.

184. Utique postquam Deus in signo proprio libertatis sua pro suo beneplacito decrevit, atque liberimè determinavit, vel inferre opus bonum, vel permittere pravum, ulterior (immediata videlicet) ejusdem operis determinatio ad Deum non spectat, neque verè possibilis ipsi est. Non spectat, inquam, ad Deum; quia ad munus causæ primæ pertinet quidem agere immediatè actiones omnes causæ secundæ, non ta-

men pertinet illas omnes immediatè determinare, sed potius debet illis motionem suam, & concursum attemperare concurrendo cum ipsis secundum propriam conditionem earum: nam ut ait S.Thomas, *Motus primi moventis non recipitur uniformiter in omnibus mobilibus, sed in unoquoque secundum proprium modum.* Neque propterea sequitur, quod Deus absolutè non sit primum determinans; sicut non sequitur, quod non sit primum vivens, primum intelligens, primum amans, licet non vivat per vitam creaturæ, (quam tamen immediate producit) neque amet per amorem ipsius, neque per eius intellectionem intelligat.

185. Præterea non est Deo possibilis actionis liberæ creaturæ immediata determinatio: nam, si Deus creatam voluntatem ad proprium actum determinaret, voluntas verè non esset libera, nec haberet dominium sui actus. Porro, ut ait ipse D.Angelicus, *Voluntas dicitur habere dominium actus, non per exclusiōnem causæ prima, sed quia causa prima non ita agit in voluntate, ut eam de necessitate ad unum determinet, sicut determinat naturam; & ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis, & voluntatis.* Eniuxità D.Thomam libertas voluntatis creatæ, & dominium in proprios actus, postulat indispensabiliter, ne à causa prima determinetur, sed ut ipsa voluntas proprias actiones suas determinet, quæ duo iuxta S.Doctorem omnino sunt inter se connexa,

186. Enim verò, si Deus voluntatem humanam ad aliquod extremum determinatum prædeterminet efficaciter immediate, sanè voluntas nullam prorsus habebit veram indifferentiæ eleætivam, neque nullam veram, & antecedentem potentiam ad extremum oppositum: ergo nec veram libertatem habebit.

187. Ponamus, Deum voluntatem hominis prædeterminare efficaciter ad aliquam actionem honestam,

Bern. Ho-
mili 2. super
Missus ep.

D. Tho. q.
3. de Ma. a.
2. corp.

D. Tho. q.
3. de Potu
a. 7. ad 13.

stam, vel per gratiam infusam effi-
cacem intrinsecè, ut communiter
ponunt sapientissimi PP. Dominica-
ni, vel unicè per suam voluntatem
divinam, quod genus prædetermina-
tionis docet novissimè P. Palancus,
discedens à communi Prædeter-
minantium sententia, me quidem
judice, nullo fructu, sed cum incom-
modo inconsequentia. Certè volun-
tas, ut libera sit, debet habere ve-
ram potentiam, proximam, & an-
tecedentem, vi cuius verè possit dis-
sentire, aut resistere divinæ præde-
terminationi; non enim potest stare
libertas sine potentia vera, & ante-
cedenti ad dissentendum gratiæ
auxilianti, ut expressè definit Tri-
dentinum contra Calvinum, aliosque
Sectarios. Aliunde verò humana vo-
luntas nullam habere potest poten-
tiam veram ad resistendum volunta-
ti divinæ actionem aliquam præde-
terminanti, sive per se immediatè,
sive per gratiam efficacem intrinse-
cè; nisi velit P. Palancus, ut volun-
tas humana verè potentior sit Om-
nipotente Dei voluntate. Ergo vo-
luntas libera verè non est, si sit à Deo
prædeterminata antecedenter, & im-
mediatè.

Trident.
f. 6. c. 5. &
eadem f. 6.
can. 4.

188. Nec valet hìc vulgaris dis-
tinctio de potentia in sensu com-
posito, & in sensu diviso gratiæ (de-
qua modò nolo contendere, an sit
terminorum abusus): nam quidquid
de hoc sit, post omnem distinctio-
nem excogitabilem, fatendum tan-
dem Catholicis est hominis, volun-
tatem à Deo motam, & excitatam
habere simul cum gratia ipsa veram,
antecedentem, ac proximam po-
tentiam ad resistendum, seu dissen-
tendum eidem gratiæ moventi, &
excitanti, non solum sufficientem (ut
olim dicebatur), sed etiam efficaciæ,
ut est evidens, & jam ex Tridentino
supponunt Doctores Catholicæ.

189. Ecquis verò Catholicus di-
cere audeat humanam voluntatem
habere posse veram potentiam pro-
ximam, expeditam, antecedentem,

que, ratione cuius dicatur, & sit verè,
abolutè, & proximè potens resistere
voluntati divinæ antecedenti, & ef-
ficaciæ? Alioqui quid clamat Scriptu-
ra, *Non est, qui possit tu resistere vo-
luntati: Voluntati ejus quis resistet?* Ad Roma.
Eth. 13. & similiter passim: Inniò, nec fidei
lumen necessarium hìc est, cùm luce
ipsa rationis naturalis clarissimum,
omnibus sit, miseræ creaturæ volun-
tatem nunquam verè posse resistere
Creatoris, & Dei sui voluntati abso-
lutæ, & efficaciæ. En nodum imple-
xißimum, & mihi fateor penitus in-
solubilem, nìli dicitur tandem (quod
unicè restare videtur) liberam creatu-
ræ actionem nunquam à Deo deter-
minari posse antecedenter, sive im-
mediate. Velle autem hoc idem ar-
gumentum retorquere in nostram
sententiam, est ignorare principia
nostra, de quibus modo plura non
addam.

S. I V.

*Ergo P. Palancus immerito di-
vexat Societatis Autores,
& traducit scientiam
Medium.*

190. **H**ac verò nobis satis sanè
injucunda, dicta sint, ut
scientiam Medium, & nostræ Socie-
tatis doctrinam in controversia tan-
ti momenti nimis importunè tradu-
ctam ab omni suspicione, vel nota,
pro jure nostro vindicaremus: non
autem ut directè nunc refellamus
gratiæ efficacem intrinsecè, seu
prædeterminantem: quod ad institu-
tum præsens non attinet; sicut neque
illa reponere, quæ facile possem ad
intempestivas acclamations, quibus
plaudit P. Palancus doctrinæ sua
triumphis, & palmis contra Societa-
tis Doctores. Quos haud parùm etiā
offendit, dum ipsos nullo jure pri-
vare nititur nomine sibi nimis charo,
ac gloriose discipulorum D. Thomæ.
Utique, quidquid levia nonnul-
lorum verba sonuerint, audacter af-
fir-

firmare non verear, nullos esse in Ecclesia Dei, quibus D. Thomæ doctrina magis in corde, & honore sit, quam nostræ Societatis Doctores, uno, vel altero tantum excepto, qui certè nullam laudem ex hoc ipso in Societate assecutus est.

191. Quod si propterea (ut aliqui velle videntur) nomine Thomistarum peculiari dignandi Jesuitæ non sint, quod D. Thomam in D. Thoma, potius quam in aliis ipsius interpretibus, legere malint, & intelligere, non adeò stulti sumus, ut muliū contendamus, aut curemus de nomine. Profectò D. Thomæ doctrina fons est clarissimus, ac limpidissimus, publici quidem juris, & totum irrigans paradisum Ecclesiæ. Nemo verò, qui possit è fonte ipso per se ipsum aquam haurire, hauriam prius ab aliis, & transfusam de vase in vas, cujus solet frequenter odorem sapere, bibere volet, nisi desipiat.

192. Illud sanè mirandum, immò dolendum, quod, cùm S. Doctoris, et si sensus profundus, & Angelicus planè est, stylus tamen sit planus, ac liquidus, indeque totus ipse mirum in modum ubique perspicuus, ac facilis, plerunque tamen omnes invicem sibi contradicentes sententiam suam probat ex D. Thoma. Quod argumentum non leve est, multos non sensum proprium ad D. Thomæ sensum, ut par est infletere, sed sensum D. Thomæ ad proprium sensum violenter detorquere; in quo opinor haud parum frequenter peccatur ubique, neque cum parva veritatis injurya, & doctrinæ Theologicæ detimento; de quo non cursum alibi dicturi sumus.

193. Denique nec sapientissimis Patribus Dominicanis existimo placitaram adhortationem illam P. Palanci, qua ipsos adeò vehementer accedit contra legem reflexam Recetiorum, eo præcipue titulo, quod per illam nova in scholas scientia media, novusque usus illius invehatur: quasi videlicet scientia

Media doctrina quædam foret exotica, & non tantum exorbitans à solidæ Theologiæ principiis, sed etiam magnopere noxia, aut exitialis Ecclesiæ Dei.

194. Nescio, an sit in Theologia doctrina aliqua, quæ severius examen, atque diurnius subjerit aliquando non apud unum tantum, sed apud plura tribunalia gravissima, ac demùm apud ipsam Apostolicam Sedem, & coram ipsis Summis Pontificibus, à quibus tamen adeò non est improbata, ut sit publicè doceri permissa; quidquid frustra dicat Augustinus Leblanc Scriptor novissimus Lovaniensis in sua nova Historia Congregationum de Auxiliis nuper à Sacro Inquisitionis Hispanicæ Tribunal proscripta.

195. Profectò, quod scientia, per quam Deus cognoscit futura contingentia, nulli innitatur decreto divino efficaci, & antecedenti, quod sit ipsorum futurorum causa, videatur esse sensus communissimus SS. Ecclesiæ Doctorum, apud quos illa assertio, non ideo effectus (liber nimirum) erit, quia id Deus scit; sed ideo scit, quia futurus est, frequens est, ac valde usitata, præsertim apud Augustinum, ex quo, & ex aliis SS. Ecclesiæ PP. multa possemus testimonia producere, si locus id, & tempus paterentur.

196. Sed audi, vel ex multis unicum testem, spondentem pro nobis, & eum quidem fide dignissimum, omnique exceptione majorem, nempe doctissimum Franciscum Romænum, eximia virum auctoritatis, Magistrum generalem, Illustrissimi Ordinis Prædicatorum, unumque ex PP. Tridentini Concilii. Hic ergo vir eximius in suo egregio ^{Romænum} Opere de necessit. & libert. oper. verit. 8. sic loquitur. Illud non est prætereundum, quod ad antiquos PP. te convertas, reperies, ferè omnes in hanc unam consentire sententiam, Non ex eo, quod Deus scit aliquid, idcirco futurum est; sed quia futurum est,

est, Deus novit: scilicet enim loquuntur Hieronymus, Augustinus, Origenes, Chrysostomus, & plerique alii orthodoxi Doctores. Hæc inclitus Magister Dominicanus.

197. Denique, an scientia Dei Media, quam Jesuitæ omnes unanimiter propugnamus, parum sit contentanea sanæ Theologiæ, & quæ propterea ab scholis Catholicis acriter explodenda sit, ut P. Palancus significat, loquuntur duo alii graves Doctores, quibus scientia Media non est opinio, quam domo secum afferant, aut dogma, cui innutriti sunt.

Alter eorum sit Gabriel Pennotus ex Ordine S. Augustini Canonorum Regularium clarissimus Abbas, & Doctor, qui in suo Propugnaculo humanæ libert. li. 3.c.3.n.6. sic de scientia Media proloquitur. *An ista sententia sit utilis ad Theologicas difficultates enodandas, maxime ad hereticorum cavillos tollendos, & libertatem humani arbitrii cum divina præscientia, prædestinatione, & efficacia divina gratia, conciliandam, credendum est in arte versatis disputantibus crebro cum hereticis.* Ita ille.

198. Alter fit Daniel à S. Josepho Carmelitanus strictioris observatæ, acutus sanè Theologus, ac præclarus, qui to. I. Disputationum in S. Thomam disp. 24. post assertam, & latè propugnatam per octo integræ capita scientiam Medium ex Scriptura, Patribus, D. Thoma, & ratione, tandem c. 9. concludit in hæc verba, *De hominum salute, quæ tota divina gratia adiumentis, liberoque arbitrio ntitur, malè mereri eos, qui conditionatam à Deo scientiam rejiciant: pèjus, qui eam agnoscere coacti, absoluto, præfipientique decreto subjectam volunt: pessimè, qui apud Theologicarum rerum indoctos, aut certè non satis peritos, maledictis suis in invidiam trahunt.* De quibus ego (inquit) sic censeo, eos in ista controversia, vel partis utrinque momenta non planè assequi, vel opinioni

sue potius, quam veritati servire. Contra verò plurimum Rempublicam debere Christianam, qui conditio-nalem scientiam absoluto Dei deeret, priorem, sacris ex litteris, Patrumque, ac D. Thome monumcatis, in quibus delitescebat, in lucem Theologæ vo-caverint; quaque modo liberam crea-turæ voluntatem cum Dei scientia, & auxiliis conciliet, atque ita de Vincenzo, Lutheri, & Calvini erroribus triumphet, magno Christiani orbis bono ostenderint. Hæc prælaudatus Author ex familia illustrissima, atque religiosissima: sed doctrinæ de physi-cis prædeterminationibus, addi-ctissima.

199. Ineptum ergo, & fallax in-citamentum P. Palancus obtulit sa-pientissimis PP. Dominicanis, quo ad bellum contra novam morum Theologiam, & contra legem Recen-tiorum reflexam strenue susci-piendum accenderentur. Porrò im-portunis, & alienis rationibus exci-tari planè non debent, ut omni opum vi, totisque coriatibus eant contra-benignæ Theologiæ impetum, viri piissimi, ac cordatisissimi, quibus domus Dei zelus, Christianorum morum honestas, Summorū Pontificum votum, & pariter doctrina Præceptoris Angelici, debito in pretio, & honore sunt. His calcaribus addere non importunum tantum, verum, & dif-ficile sit.

§. V.

Productæ solutionis, vel instantie, nimia importunitas demon-stratur.

200. **E**X dictis ergo facile con-cludere est, quam longè absit doctrina Jesuitica de concursu divino ad actus liberos voluntatis creatæ, ut cum lege reflexa Recen-tiorum conferri sine injuria potuerit.

Enim verò, quod Deus concur-sum suum attemperet voluntati crea-tæ, dum concurrit cum ipsa ad libe-

Mm ras

ras ejus actiones, nihil arguit respectu Dei, vel indecentiae, vel repugnantiae; sed solum probat, quod verissimum est, & a nemine potest catholicè negari, nempe aliter Deum concurrere cum causis liberis, ac concurrit cum naturalibus. Utique, nisi Deus relinquat voluntati creatae liberæ sui determinationem ad, quod voluerit, libertatis extremum, voluntas agit actiones suas determinata ad unum haud secus quam natura, ignis ex. g. atque adeo non liberè, sed pure naturaliter, ac necessariò: nam, ut ajebat nuper D. Angelicus, *Voluntas dicitur habere dominium actus* (hoc est, liberè agere), *non per exclusionem causæ primæ*, sed quia causa prima non ita agit in voluntate, ut eam de necessitate ad unum determinet, sicut determinat naturam; & ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis, & voluntatis.

201. Neque hinc sequitur, vel apparterer, voluntatem creatam esse primum determinans, aut primum liberum absolutè, & simpliciter, sed potius absolutè secundum, & essentialiter primo subordinatum; cum in omni exercitio libero, in omni sua determinatione, dependeat essentialiter a Deo, tanquam a prima, ac suprema causa prius se liberè determinante in signo proprio libertatis suæ absolutissimæ, ac perfectissimæ. Nostra erga voluntas liberè agit, & unicè se ipsam immediatè determinat, non tamen in eodem signo, quo Deus, sed in signo essentialiter posteriori, & supponenti signum libertatis divinæ perfectissimè jam exercitæ.

202. Hinc vero solum concludere licet, voluntatem creatam respectu actionis propriæ esse primum, aut potius unicum liberum, & determinans immediatam (sicut est unicum vivens, & amans); absolutè vero secundum, & præsupponens aliud, a quo omnino dependeat, & cui sit essentialiter subordinatum. Similiter non sequitur, quod voluntas

creata respectu suæ actionis sit primum movens, aut primum agens, non solum absolute, verum etiam nec immediatè, cum pendeat essentialiter a Deo, tanquam a causa prima, & universalis, ut simul immediatè coagente, & multipliciter ipsam voluntatem movente, quavis non prævia aliqua motione, quæ efficaciter ipsam ad unum prædeterminet.

203. Hinc paret evidenter, quā sit indigna, & longè importunissima comparatio doctrinæ Jesuiticæ de concursu divino ad actus liberos, & morales cum moderno commento Recentiorum de lege Dei reflexa, ac subsequenti.

Nimirum ista, quam statuimus divinæ Omnipotentiæ attemperatio ad concurrendum cum nostra voluntate, nec Deum facit pendentem aliquo modo a voluntate nostra, aut ab ejus operatione, neque ulla ratione, tollit, aut minuit, plenissimum, absolutissimum, ac potentissimum Dei dominium, ratione cuius liberè possit quamcunque nostrā liberam actionem moraliter honestam, aut turpem, intendere efficaciter, si libuerit, vel permittere infallibiliter, utcunque, & quandocunque sibi placuerit, ante omne exercitium ipsius voluntatis absolutè, & in re futurum, ut §. 2. exposuimus.

204. Nec vero spectat ad munus causæ primæ determinare, aut prædeterminare omnem actionem causæ secundæ efficaciter, & immediatè (alioqui, ut ostendimus, nulla libera foret); sed solum dare illi virtutem, & veram facultatem ad agendum, & insuper concurrere immediatè cum ipsa secundum proprium modum, ut ajebat Doctor Angelicus, hoc est, Omnipotentiam applicando, vel per decretum efficax, & determinatum ad unum, si causa non sit libera, sed naturalis; vel, si sit libera, per decretum indifferens ad utrumlibet libertatis extremum, & ab ipsa causa secunda immediatè determinandum.

Quid

205. Quid verò hæc ad legem reflexam? Nunquid ejusdem generis sunt, Deum largiri liberè creaturis intellectuibus liberam facultatem, ut morales suas actiones eligant, ac determinent immediatè, cum multiplici tamen subjectione, & dependentia à concursu Dei, & permittere hominibus, ut hominum errores, & opiniones, sequantur, tanquam regulam agèdi nulli alteri regulæ subordinatam, sed absolutam ab omni subjectione; immò, quam Deus ipse subsequi, ac probare teneatur, eidemque non liberè conformati per voluntatem suam reflexam? Quis dicat? Quænam hic cogitari potest, aut fingi, attemperatio divinae voluntatis, quæ non tollat ab ipsa rationem primæ regulæ, ut illam in errores, & opiniones hominum transferat?

206. Nam regula prima moralis honestatis est, quæ in se ipsa, & per se ipsam recta, ut cognita ab ipso operante, derivat in ipsius operationem honestatem, ac rectitudinem, quæ tota denique resolvatur in ipsam primam regulam, ut in primum principium, & mensuram totius rectitudinis, & honestatis. At, si Deus

teneatur necessariò permettere, aut probare, ut honestum per suam voluntatem reflexam quidquid falso re ipsa dummodo probabiliter, homines honestum putaverint, nulla voluntas Dei antecedens, aut consequens, sed opiniones potius, atque judicia hominum, etiam falsa, habent rationem primæ mensuræ, in quam tota moralis actionis rectitudo resolvatur, velut in primum honestatis principium, quod à nullo dependeat in regulando, & cui alia quælibet regula subiici debeat, ac subordinari. Ergo non aliqua voluntas Dei, sed hominum errores, & opiniones sunt prima regula moralis honestatis, id est, quæ nulli alteri subiecta sit, & cui alia quæcunque, etiam voluntas ipsa divina subiecta sit, & subordinata. Hæc præcedenti articulo demonstrata jam nianent rationibus perspicuis, atque patentibus, quæ repetenda modò non sunt.

Et hic fit hujs controversiæ finis, quam in brevem summam collectam ecce jam tibi damus mōre nostro cum universa doctrina traxita.

SYNOPSIS UNIVERSÆ DOCTRINÆ.

207. Ergo omnia, quæ hæc tenus dicta sunt, sic per compendium digere.

Omnis actio moralis dicitur honesta, vel turpis, per respectum, & habitudinem ad regulam moralis honestatis. Regula verò ejusmodi duplex est, altera prima, absoluta, ac suprema, quæ est lex æterna, seu voluntas Dei; altera secunda, subiecta, & primæ omnino subordinata; & hæc est signum quodvis ipsam regulam primam, seu legem Dei, nobis manifestans, & applicans.

208. Id rursus cùm dupliciter fieri possit, duplex inde resultat regula secunda honestatis: vel enim signum illud est instrumentale dum-

taxat, quod nempe non formaliter, ac per se ipsum, sed objectivè tantum, & ut cognitum, ostendit nobis regulam primam; & hæc est regula secunda objectiva: vel est signum formale, nempe notitia ipsa, seu iudicium actuale in intellectu ipsius operantis subiectivè, & formaliter existens, proponens ipsi, & applicans primam regulam, vel in se ipsa (aut potius penes se ipsam; neque enim alium modò immediationis sensum curamus) immediatè, ac directè cognitam; vel potius non immediatè in se, sed mediatè, & in alio signo, seu regula objectiva secunda: & hoc formale signum applicans nobis regulam objectivam, dicitur

M m 2 re-

regula secunda formalis, seu potius regulæ propositio, & actualis directio, seu regulatio; quia tamen jam communiter usus obtinuit, ut & hæc, regula absolute vocetur, ita & nos illam frequenter appellamus: quanvis rigorose loquendo regula objectiva tantummodo, sit propriè, ac simpliciter regula.

209. Totus igitur labor, & nostri Operis scopus est secunda hæc honestatis regula: examinare scilicet, & ostendere, quale debeat esse iudicium, seu dictamen nostræ rationis, per quod regula prima formaliter nobis proponitur, vel immediate in se, vel mediately in aliquo signo, seu regula secunda objectiva, idest, in aliena opinione non subjectivè, sed objectivè tantum in intellectu nostro existente. De ista verò regula objectiva secunda (de prima enim nihil dubitamus, utpote per se ipsam essentialiter recta), cùm sit objectum regulæ formalis agimus etiam, quātum opus sit, ut possimus tandem cognoscere, qualis sit ipsa formalis regula, per quam nostræ morales operationes formaliter, ac proximè regulantur.

210. De utraque autem regula secunda (sicut de ipsa quoque morali operatione) illud est apud omnes indubitate, totam scilicet ipsarum rectitudinem petendam esse ex conformitate cum prima regula honestatis moralis, idest, voluntate divina, ita ut ea sit unicè regula recta, quæ regulæ primæ concordat; quæ verò ab illa discrepat, recta non sit, immò neque sit regula propriè loquendo, quia regula non recta non nisi voce tenuis, & abusivè tantum dicitur regula, juxta illud Bernardi,

Bern. in Apolog. c. 2. *Alioquin regula jam non est regula, quia non recta.*

211. His positis, compertum est, & extra omnem controversiam positum, non omnem opinionem, vel existimationem nostram, quantuncunque probabilis, immò, et si certa, ac evidens nobis videatur, es-

se regulam rectam operandi, & contraria assertio error est longè turpisimus, & stultissimus, qui nullum sub his terminis Catholicum Autorem pro se habeat, illo tantum excepto Recentioris Probabilismi numero Apologista. Utrum verò ex doctrina Recentiorum per sequelam legitimam deducatur, alibi à nobis fusè, & accurate tractandum est.

212. Præterea certum etiam debet esse, non quamcunque opinionem unius, vel alterius, quin neque plurimorum, quantuncunque gravium DD. (non loquimur de SS. Ecclesiæ PP.), etiam à nullo alio de improbabilitate notatam, assumi generaliter posse sine ullo ulteriori examine, ut sufficientem agendi regulam. Et assertio contraria Recentioribus familiaris (sed non satis considerata) innumera, & ingentia probat absurdam, nimiamque, ac miserabilem in populum Christianum morum laxitatem inducit. Unde constat, vulgarem non paucorum Confessariorum, ac directorum conscientiarum, praxim apud æternum Judicem tolerandam non esse, sed procul omnium dubio damnandam, quippe quæ innumeræ animas perdat.

213. Est igitur controversia potissima, utrum opinio qualibet gravium Doctorum stans pro libertate contra legem, æquè, aut minus probabilis operanti (cummodo practice probabilis sit in sensu Probabilistarum) sit tuta, & recta regula agendi? Affirmant Theologi moderni communiter post Medinam, tecctis Probabilismi primum parentem, & inventorem. Sed non omnes procedunt eadem via; quidam enim supponunt, ac contendunt, neminem uti posse aliqua opinione benignam (idest, libertati favente), quam actu non judicet veram judicio absoluto, ac directo, de honestate objecti, quod eligit: quia tamen censem, posse intellectum ex libera electione voluntatis opinari absolute, & judicare veram partem illam contradictionis, quæ

Author Re-
gula mo-
rum cum
Crisp. de
Probabilis.
2. Par. q. 1.
n. 169.

quæ prò priori ad omne judicium
apparet ipsi minùs, aut æquè dunta-
xat probabilis; ideo absolute docent
licitum esse amplecti objectum mi-
nùs, aut æquè tantùm probabiliter
bonum antecedenter ad proprium
assensum. Hæc tamen via singularis
est, uniusque, vel alterius tantum
modò.

214. Communis itaque Recentio-
rum sententia docet, licere ample-
cti opinionem directam æquè, aut
minùs probabilem operanti objecti-
vè solūmmodo in intellectu ipsius
existentem, & nihil absolute judi-
cando de intrinseca objecti honestate;
quoniam immò etiam actu judicando,
objectum esse intrinsecè in honestum;
sic enim docent multi cum PP. Vaz-
quez, & Sanchez, quos imitatur
etiam Terillus inter modernos faci-
le princeps. Quare hi Recentiores,
qui Reflexistæ jure appellantur, ut
elicere possint ultimum conscientiæ
dictamen, sive judicium practicum
proximè, & immediatè operationis
directive de absoluta honestate
objecti, sine quo nemo potest hone-
stè agere, coguntur necessariò recur-
rere ad principia quædam reflexa,
(id est ad illa eadē argumenta, quibus
suam sententiam probant), per
quæ operanti licitum fiat id, quod
actu directè judicat esse illicitum, vel
potest saltem proximè judicare, quia
saltem videt esse verosimilius, quod
re ipsa illicitum sit. Vix credet, qui
simpliciter noverit legem Dei. Sed
hæc est ars hodiernæ benignitatis.

215. Prior igitur via Recentio-
rum, seu modus propugnandi sen-
tentiam suam (quam benignam ap-
pellant) penitus est dependens ab illa
philosophica opinione, quæ adstruit
proximam, & immediatam intelle-
ctus indifferentiam ad opinandum
æquè, vel minùs probabilia. Hujus
verò opinionis ipso junioris Proba-
bilismo, & satis modicæ auctoritatis,
quippè quæ sit non modò contra ve-
teres omnes Philosophos, & Theo-
logos cum Aristotele, & D. Thoma,

sed etiam cōtra plures præcipui no-
minis Recentiores, etiam ex ipsis
Probabilistis, aliunde verò levibus
innixa rationibus, & paritatibus im-
portunis; hujus, inquam, novæ opini-
onis falsitatem, nimirum apertam
usque ad satietatem ostendimus,
& prolixius fortassis, quam opor-
teret.

216. Præterea: assensum illum
præstitum parti minùs, aut æquè
duntaxat probabili, quavis physi-
cè, aut metaphysicè possibilis ad-
mitteretur, non fore tamen verè pru-
dentem, adeòque nec verè probabi-
lem, sed potius manifestè impru-
dentem, & contra omnem rectam
rationem, non semel, neque uno
tantùm in loco, sed plures etiam
ostensum est. Quo non tantum ille
directus, & singularis Probabilismus
disiectus prorsus manet, atque con-
tritus, verùm etiam reflexus, atque
communis, notabiliter latem ener-
vatus; immò prorsus etiam eversus:
quoniam namque poterit operans
opinionem directam, quam intendit
amplecti, judicare verè probabilem,
id est verè prudentem, & confor-
mem rectæ rationi (prout omnino
opus est ad rectam conscientiam for-
mandam), si nequéat illam veram
judicare? Ne id ex ipsis terminis evi-
denter repugnat; nisi cui fortè pru-
dentiam sapiat, scienter veritatem
deserere, & veritatem de honestate
moralis: quod certè si prudentia sit,
optandum foret, neminem esse pru-
dentem.

217. At nos mirabile, atque sub-
tile benignæ Theologiæ artificium
capere nunquam possumus, neque
mysterium ejus arcanum aliquis no-
strorum assequitur, & ideo non modernum
Probabilismum, sed aerem ubi-
que verberamus.

Nimirum Recentiores non do-
cent, neque in eorum mentes ascen-
dit, opinionem illam directam esse
regulam proximam conscientiæ, aut
immediatè actionis directive, sed
mediatam duntaxat, atque remo-
tam;

ram; quæ tamen fundet plurima reflexa principia certa moraliter, & evidenter, ex quibus tandem legitime eliciatur ultimum conscientiae dictamen de absoluta honestate actionis, moraliter certum, & evidens (quoniam etiam metaphysicè juxta Recentiores quamplures), quod sit formalis, proxima, & immediata, ipsius actionis directio, adeoque proxima conscientiae regula, infallibilis utique, & evidenter recta.

218. Principia vero ejusmodi duo præcipua sunt: alterum, quod appellant rationem à priori, & veritatem lumine rationis notam: nempe, *Qui sequitur opinionem probabilem, prudenter operatur: alterum autem, & ipsum evidens, in dubio de honestate operationis melior est conditio libertatis possidentis.* Ex his principiis facile Recentiores eliciunt dictamen ultimum certum, & evidens de absoluta honestate actionis. Nam, qui utitur opinione directa, etiam æquè, aut minus probabili, verè sequitur opinionem probabilem, ut ex ipsa hypothesi constat: ergo prudenter agit, adeoque laudabiliter, & honeste. Rursus in eadem hypothesi lex prohibens actionem non est certa, sed dubia: at homo in dubio isto possidet libertatem suam ad facendum quidquid libuerit: ergo licet potest eligere partem benignam, & recusare obligationem legis.

219. Sed vide precon evidentiam istam. Nemo prudenter agit, neque jus ullum possidet ad agendum, dum non conformat actionem suam cum regula moralis honestatis, id est, cum voluntate, seu lege, Dei, nisi dicant esse prudentiam, & jus legitimum libertatis humanæ, contemnere divinam legem. At quisquis sequitur opinionem directam, æquè, aut minus probabilem contra legem, non conformat actionem suam ad ipsam legem, seu voluntatem Dei: cum regula objectiva, quoniam utitur, non sit conformis eidem legi, sed magis positivè difformis, aut

indifferens saltem, & omnino præscindens ab omni positiva conformitate, vel oppositione cum lege. Igitur non prudenter, aut ex jure legitimo, sed imprudenter potius, & iniquè operatur. Nonne dictamen hoc evidenter est evidenterius?

220. Reponunt, verum esse, actionem procedentem ex opinione illa minus probabili non conformari cum lege Dei antecedenti, sive directa: saltem tamen non conformari cum prima regula moralis honestatis, id est, cum alia lege, seu voluntate consequenti, sive reflexa. Utique opinio illa directa æquè, aut minus probabilis operanti, sicut dicta principia reflexa, sic etiam fundat infallibiliter aliam voluntatem in Deo, qua ex prædictæ opinionis suppositione reflexè, & consequenter approbat, aut permittit actionem procedentem ex illa; cui voluntati, & ultimum conscientiae dictamen, & actio ipsa ex illo proximè regulanda, positivè, & formaliter conformantur.

221. Et hoc est tertium principium reflexum potissimum etiam, & evidens, quod cum illis duobus indissimè connectitur, aut in eisdem intimè imbibitur. Quanvis, ut verum fatetur, non facile explicabunt Recentiores, an reliqua principia reflexa antecedat, an subsequatur; neutrum enim videtur dici posse in via Probabilistarum, licet illud sit certum apud ipsos ab hoc magno principio (quod est mysterium novi Probabilissimi) reliqua omnia omnino dependere. Verum de loco, & ordine, quem habeat, parum nos solliciti sumus: quoconque nanque in loco constituantur, idem artificium resultat, id est, verè sophisticum, & inane.

222. Porro, si legem Dei per se, & antecedentem, nemini contemnere licet, ut fides, & ratio suadet, per nullam voluntatem Deus probare potest usum opinionis directæ minus probabilis operanti de honestate intrinseca actionis; etenim ejus-

mo-

modi usum fore contemptum praeditæ legis, planè convincit argumentum nostrum, ad quod nihil responunt Recentiores. Quid enim præcor facit novæ hujus legis inventio, aut alia quævis reflexio cogitabilis, ad hoc ut illa opinio, & operatio ex illa procedens, conformentur cum lege Dei antecedenti, sive directa? An non omnes ejusmodi reflexiones affirmant, aut supponunt, opinionem directam esse minus probabilem, adeoque non conformem legi directæ, sed eidem potius contrariam? Igitur impedire non possunt, quominus operans necessariò videt, & rogatus fateri debeat, se post quæsitam omnem reflexionem, ersi milles insuper reflexiones adjiceret, non agere cōformiter ad legem Dei directam, sed illam potius voluntariè contemnere. Quid ergo Recentiores frustrè desudant novis, ac inauditis reflexionibus adstruendis cōtra veritatem apertam, & ipsa luce, meridiana clariorem?

223. Reflectant ergo semel supra mysterium suarum reflexionum, quod nos nō intelligere conqueruntur, & videant, quanti debeat Probabilismus ipsis stare, si eundem adhuc sustinere cōtendant. Alterum è duobus dicendum ipsis est: vel licet contemnere legem primariam, seu directam Dei, & hoc ipsum Deum probare per voluntatem suam reflexam, quod horrenda blasphemia: vel nullam esse legem directam, sed omnino deficere re ipsa, & quoad substantiam, hoc ipso quod existat opinio aliqua, etiam minus probabilis, & falsa, affirmans ejus legis defectum; quod adeo est falsum, implicitorum, & à sacerulis inauditum, ut non solum dici non possit, se neque ab aliquo cogitandum videatur.

224. Sed nostra nos cogitatio fellit: quia nihil cogitatu a deo incredibile videri potest, quod non. Terillus excogitaverit ad benignam sententiam propugnandam. Faretur ergo verum nostrum argumentum,

concludere, idèoque necessariò dicendum, legem reflexam, & consequentem Dei (adeoque, & reliqua principia reflexa) nulla ratione coherere posse cum lege antecedenti, atque directa, sed eidem opponi contradictoriè. Unde, cùm quælibet opinio directa, etiam minus probabilis contra legem, fundet, & inferat infallibiliter legem reflexam, & consequentem, qua Deus omnibus absolute permittat, & positivè probet, tanquam honestum, objectum præfatae opinionis, seu (quod èdē redit) usum illius, id est, actionem ex illa procedentem; consequens est, ut in ea hypothesi lex antecedens, ac directa Dei, quæ verè objectum illud prohibebat antecedenter ad illam opinionem, re ipsa, & quoad substantiam necessariò deficiat, nec ullam habeat vim obligandi, quandū præfata opinio persistat. Rem incredibilem!

225. Quod si à Terillo quæras, unde fieri possit, ut lex, etiam vim ipsam obligandi deperdat, quam habebat antecedenter, per id præcise quod denuò insurgat opinio aliquorum Doctorum, etiam minus probabilis contra ipsam? Respondet legem re ipsa deficere, totamque vim obligandi deperdere ex defectu promulgationis requisitæ ad valorem legis; nam quoties est probabile legem non obligare, aut non existere, lex non est sufficienter promulgata; lex verò sufficienter non promulgata nullam habet ex se virtutem, aut efficaciam ad obligandum, ut concors est Doctorum sententia. Ecce basim recentis Probabilismi, & fundatum fundamentorum, in quod cætera omnia resolvuntur, ut controv. 6. totò art. 1. patenter denostratum est, & constat, vel ex proximè dictis. Loquuntur verò Recentiores, ut patet, de stricta, ac propria promulgatione, quæ sola spectat ad substantiam legis, alioqui nihil dicent, sed absurdè principium pertinent.

Prin-

226. Principium autem hoc, & fundamētum unicum Probabilismi, quale re verā sit, per totam illam cōtroversiam sextam pānē ad pudorem nostrum ostendimus. Utique nullum penitus pro se habet auctōrē prāter Terillum ipsum, & Recentiores aſſeclas ejus apertē ſibi ipſis cōtradicentes; ſed evidenter pugnat cum certa, atque communi Theologorum omnium doctrina quam Recentiores ipſi paſſim docent, ſupponuntque, extra, immō & intra cōtroversiam illam. Immō, quod durius eſt, videtur maniſtē contradicere, Deo ipſi jubenti, & ſtatuenti Deut. 17. ut dum variantiſ judicia, & opiniones hominum, ac magiſtropurum, ulteriū veritatem quāramus, propriumque legis ſenſum i[n]veſtigemus. Id verō qua ratione præcipi poſſet, ſi verū foret Recentiorum principium? Foret plane ſtultum præceptum.

227. Ejus item principii falſitatem apertam ex certis, ac communib[us] ſolidā Theologiae principiis, quin etiam ex doctrina ipſorum Recentiorum admodum patenter eviſcim[us], innumeraque absurdā non toleranda legitimē ex illo concludi, tum ibidem, tum hic per totam cōtroversiam, evidenter, & latē monstratum eſt, ut non ſolū ab omnibus falſum haberi, ſed & nimis mirabile videri debeat, quod quisquam de re iſta quæſitionem moverit ante Terillum nunquam auditam.

228. Hoc verō fundamento deſtructō, totam moderni Probabilismi machinam cum ſuis omnibus artificiōſis, atque ſubtilibus reſlexionibus uno ſimul impetu ruere, & ſolo penitus coæquari, meritō, vel Terillus fatetur. Nempe demonstratio deſumpta ex principiis à nobis ſtabiliſis, de quibus nemini liceat dubitare evidenter ipſius falſitatem clarē, & convincenter concludit.

229. Cæterū, eſi omnium reſlexionum, ac principiorum Probabilismi fallax, & inanis inventio to-

ta ſimul ſit demonstrata per eversiōnem fundamenti prædicti, placuit attamen nobis tria illa potiſſima me-mora[ta], quibus Probabilista maximē fidunt, ſeorsim etiam examinare, & in ſe ipſis diligentiū inſpicere, ut multipli ex capite luculentius omnibus pateat, ex qualibus principiis Recentiores demonstrationes illas conſiſtant, quas fidentiſſimē ubique jactant, & quibus ſententia benigna ad tantam certitudinem evecta eſt, ut meritō potuerit à Caramuelo, etiam inimpugnabilis abſolutē, vel ſaltem (ut Terillus modeſtiū tem-perat) inexpugnabilis dici, ac cenſeri.

230. Ergo demonstrationem à priori, quam Recentiores omnes eliciūt ex illo vulgatissimo proloquo, *Qui ſequitur opinionem probabilem, prudenter operatur, extenso etiam ad opinionem aequē, aut minus probabilem operanti, eſſe re verā claram petitionem principii, & inane quodam ſophiſma, contra evidentem doctrinam Augustini, mille aequi-vocationibus, falſitatibus, & abſurditatibus plenum, quodque nō aliud demum legitimē concludat, quam licere contemnere voluntariē, & ſciēter legem Dei, adēque peccare formaliter, per totam cōtroversiam, octavam niſi ſatis oſtendimus, & evicimus, nullam, Lector, à te fidem deponſimus. Tantundem insuper de regula illa, In dubiis pravalet liber-tatis poſſeſſio, extensa ad omne du-bium de directa honestate ob eſti, haud minus clarē demonstratum eſt per totam cōtroversiam nonam.*

231. Postremum verō Recen-tiorum principium de lege Dei re-flexa, ac ſubſequenti, quæ moderni Probabilismi totum artificium complectitur, novamque tribuit humanis actionibus, etiam de ſe inhoneſtis, moralem honestatē, quale re verā ſit, quam mirabile, quam ſolidum, quam certū, quam Theologicum, per totam hanc cōtroversiam deci-mam nimis clarē; ac prolixe, ultra quam foret opus, fortasse etiam ul-trā-

tra quām oporteret, demonstratum à nobis est. Nimirum novam istam, & hucusque inauditam legem, aper- tam nimis contradictionem invol- yere, neque Terillus ipse, ejusdem, legis auctor, & inventor, ulla ratio- ne negare potest, cùm ipse manife- stet, & exp̄s̄e, utramque doceat contradictionis partem, ut produc- tis verbis ipsius, ad oculum ostendit. Præterea tot ingentia mon- stra, & absurdia, ex illa manifeste sequuntur, ut nihil maneat in Theo- logia firmum, nihil vel honestum, vel turpe, si lex illa subsisteret, re- putari deberet.

232. Illud autem horrendum, monstrorum omnium monstrum, vel auditu non tolerabile: quod, qualis non sufficeret ad indulgentiam liber- tatis humanæ facere homines sui ju- ris solius, & exemptos ab omni sub- jective, ac naturali subordinatione ad voluntatem, & legem Dei, con- stituendo per novam istam legem, judicia, & opiniones ipsorum ho- minum, etiam minus probabiles, etiam falsas, regulam honestatis mor- alis ab omni dependentia, & sub- ordinatione absolutam: quasi parum, inquam, hoc esset, Deus ipse præ- terea verè subjicitur humanis op- nionibus, & erroribus, ita ut sapien- tia, & voluntas Dei subsequi neces- sariò debeat, & probare, tanquam honestum, id ipsum, quod antece-

denter reprobat, ac prohibebat, tanquam in honestum, ac turpe, quo- ties homines falsò, dummodo pro- babiliter (ut ajunt ipsi) licitum, & honestum illud esse putaverint: ma- xime verò, si invincibiliter, quan- tunvis turpissimè, errent; quin im- mó, & vincibiliter, ac voluntariè, ut consequentia lege coactus affir- mare Terillus ausus est; quod non, incredibile tantum, sed neque cogi- table videretur. Hucusque ventum est per mysterium benignitatis Pro- babilismi.

233. Denique (quod notandum maximè est) tria hæc prodigiosa, Probabilistarum principia, sicut & reliqua minoris momenti, neque certiora sunt, neque priora ipso re- centi Probabilismo, sed cum eodem potius, & ex eodem simul exorta, aut studiose postea quæsita, atque, artificiosè adinventa ad protegen- dum ipsum Probabilismum ab ad- versis oppugnationibus. Adde, quod neque ab ipsis Probabilistis universa- liter recipiuntur, sed pleraque fal- tem eorum à multis ex gravioribus refelluntur, ut suis locis ostendit. est, & generaliter adnotatum hic art. 1. toto §. 3. Unde ex hoc etiam capite facile colligere liceat, qualis auctoritatis & qualisque certitudinis re ipsa sit opinio Probabilistarum, talibus innixa principiis.

ADNOTATIO, ET CONCLUSIO.

234. **A**dmonimus non semel, nos in hac controversia, consulò discessisse à communi stylo Doctorum illam novissimè dispu- tantium, neque enim necessarium, quin neque expediens nobis visum est disputare seorsim prius de op- nione benigna minus operanti pro- babilis, deinde verò de æquè proba- bili, aut vice versa: nullum quippe discrimen verum, ac formale reperi- mus hujus geminatae quæstionis, deoque neque ullam utilitatem,

sed inutile potius dispendium tem- poris. Nam, cùm ex eisdem prin- cipiis utraque resolvatur utrinque, oportet, ut vel ea, quæ in prioris ex- aminate dicta sunt, iterum cum tædio Lectoris inculcentur in posteriori, vel si quid ultrà novum affertur, æquè faciat re ipsa pro utriusque quæstionis resolutione.

235. Id, qui ad hucusque dicta reflectat, facile verum esse compe- riet. Porro argumenta omnia, qui- bus ostendimus, neminem rectam-

Nn pos-

posse formare conscientiam, dum opinionem sequitur directam minus tutam, & simul minus sibi probabilem, haud minus efficaciter id ipsum probant, dum opinio, quam operans amplectitur, aquæ tantum probabilis ipsis est. Enim vero non minus in hac hypothesi opinionem, qua utitur de actionis honestate, non potest operans judicare veram prudenter, immo nec imprudenter, atque adeo nec potest actionem suam judicare conformem regulæ primæ moralis honestatis, nimirum legi æternæ, seu voluntati Dei: quam proinde non querit seriò, & ex toto corde, sed voluntariè potius contemnit. Utique legem Dei antecedentem, quam homo querere per se tenetur ex toto corde, & ex tota mente, ut suas illi conformet actiones, non minus voluntariè contem-

nit, qui facit id, quod videt esse omnino contingens, & aquæ verosimile, quod sit re ipsa contra legem Dei, quam qui facit, quod videat esse verosimilius quod re ipsa sit contra legem; & si quod invenitur utrobique discrimen, illud est penitus materiale, & sub eadem prorsus ratione, quod ad nostrum propositum spectat.

236. Concludamus jam licet ex omnibus hucusque digestis, nullam opinionem directè minus, aut aquæ tantum operanti probabilem faventem libertati contra legem, esse tutam, ac rectam agendi regulam: seu (quod eddem redit) neminem posse licet agere cujusvis reflexionis beneficio, vel artificio, id, quod attentis omnibus rationibus directè veritatem suadentibus, agnoscit esse magis, aut aquæ verosimile, quod sit re ipsa contra legem Dei.

FINIS LIBRI PRIMI.

R.E.